

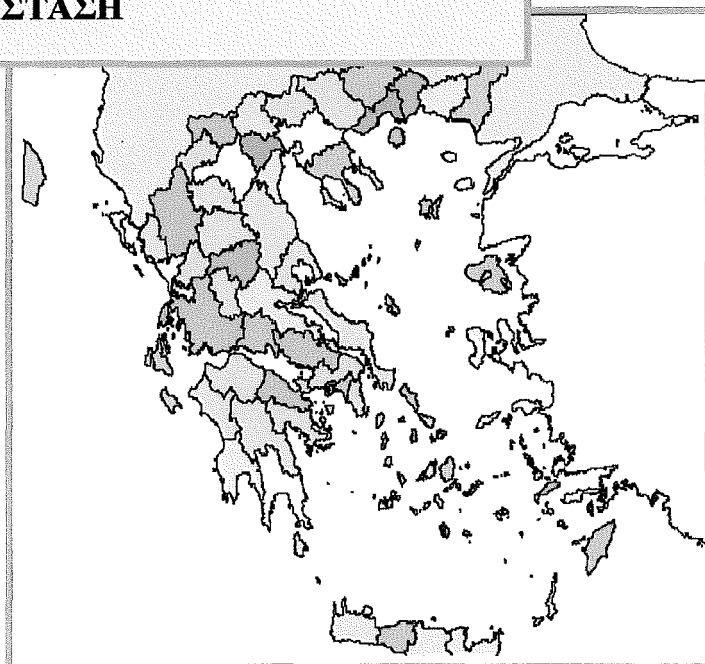
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ**

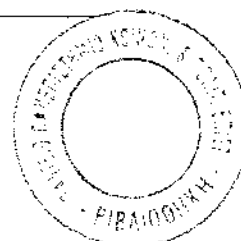
ΕΙΡΗΝΗ ΣΑΡΑΝΤΟΥ*

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Ι. ΣΑΚΕΛΛΗΣ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Σ. Κ. ΡΙΤΣΑΡΝΤΣΟΝ, ΑΝ. ΚΑΡΑΓΑΝΗΣ

Αθήνα, Ιούνιος 2004

(*) Α.Μ. 0801Μ001

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	11
1.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	14
1.2 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	20
1.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ	32
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Α Π Α Σ Χ Ο Λ Η Σ Η	33
I. ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	37
I.2.1 ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	38
I.2.2 ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΚΕΝΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	56
II. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	59
II.2.1 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ - ΙΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ (ΙΚΑ)	60
II.2.2 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ	60
II.2.3 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΟΑΕΔ)	63
ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	67
3.1 ΕΡΕΥΝΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ (EU-SILC)	74
3.2 ΕΡΕΥΝΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ	85
3.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ -ΕΣΣΚΟΠ (EUROPEAN SYSTEM OF INTEGRATED SOCIAL PROTECTION STATISTICS - ESSPROS)	87
ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	91
4.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ	92

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΥΓΕΙΑ	95
5.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ	98
5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	99
5.3 ΔΕΛΤΙΟ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΙΚΑ	99
ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	101
6.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	102
6.2 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΑΝΕΛ)	105
6.3 ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (CROSS-SECTIONAL)	109
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	110
1. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	111
2. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	118
3. ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΕΣ LAEKEN	132
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ	154
ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	155
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	156

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν κείμενο πραγματεύεται τις Κοινωνικές Στατιστικές πέντε επιλεγμένων τομέων που βρίσκονται στο προσκήνιο της επικαιρότητας και οι οποίες χρησιμοποιούνται, είτε με την πρωτογενή τους μορφή, είτε κατόπιν κατάλληλης επεξεργασίας και ανάλυσης. Η θεματολογία των βασικών τομέων καλύπτει το φάσμα των δημογραφικών δεδομένων, της απασχόλησης, της οικονομικής ανισότητας, της εκπαίδευσης και της υγείας.

Το αντικείμενο ανάλυσης εντάσσεται στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, κατά τη διάρκεια των ακαδημαϊκών ετών 2001-2003. Ειδικότερα, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αξιολόγησης του μεταπτυχιακού φοιτητή/τριας για την ολοκλήρωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, αλλά ταυτόχρονα βασική επιδίωξη είναι να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, καθώς και κάθε ενδιαφερόμενου μέλους της κοινωνίας για τις πηγές στατιστικών, ως επί το πλείστον σε θέματα κοινωνικού περιεχομένου.

Κατά την εκπόνηση της εν λόγω εργασίας, χρησιμοποιήθηκε κυρίως η μεθοδολογία και η προτεινόμενη βιβλιογραφία του επιβλέποντος Καθηγητή, Ι. Σακέλλη. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν στοιχεία που σχετίζονται με το θέμα των Κοινωνικών Στατιστικών (όπως αναφέρονται αναλυτικά στο Παράρτημα της επισυναπτόμενης βιβλιογραφίας).

Η παρούσα εργασία αναπτύχθηκε συνολικά σε 6 κεφάλαια, στο πλαίσιο των οποίων περιγράφονται:

- (α) τα δημογραφικά δεδομένα,
- (β) η απασχόληση
- (γ) η διανομή του εισοδήματος,
- (δ) η εκπαίδευση,
- (ε) η υγεία και
- (στ) η μεθοδολογία της έρευνας.

Κεντρική ιδέα του θέματος που μελετάται αποτελεί η αναγκαιότητα και η σπουδαιότητα του παραγόμενου στατιστικού υλικού από τις υπάρχουσες στατιστικές έρευνες στους προαναφερόμενους κοινωνικούς τομείς. Επισημαίνεται ότι, στόχος της παρούσας εργασίας δεν είναι η πρόταση λύσεων στα κατά περίπτωση προβλήματα που προκύπτουν από την διεξαγωγή των ερευνών. Η εργασία αυτή αποτελεί περισσότερο

μια αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης σε έρευνες που παράγουν στατιστικό υλικό και της καταγραφής των προβλημάτων που ανακύπτουν, παρά έναν οδηγό λήψης αποφάσεων για την επίλυσή τους. Επίσης, όπου κρίθηκε σκόπιμο, πραγματοποιήθηκε εκτενής παρουσίαση δεικτών, ορισμών, μεθοδολογίας και πηγών πληροφόρησης που χρησιμοποιούνται συνήθως στην έρευνα με στόχο μια πιο σαφή αντίληψη για τη φύση και τις ιδιομορφίες των επιμέρους στοιχείων.

Στη φάση αυτή αποδίδονται θερμές ευχαριστίες στον Καθηγητή Ι. Σακέλλη για την υποστήριξη καθ' όλο το διάστημα εκπόνησης της εργασίας, χωρίς την παρουσία του οποίου η εργασία θα ήταν πολύ δύσκολο να ολοκληρωθεί. Επιπρόσθετα, για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε με την αποσαφήνιση βασικών αρχών και εννοιών σε θέματα Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής, τα οποία αποτέλεσαν εργαλείο ανάπτυξης και εκπόνησης της εν λόγω εργασίας.

Ευχαριστίες αποδίδονται επίσης στον Καθηγητή Σ. Κ. Ρίτσαρντσον για τη βοήθεια σε μεθοδολογικό επίπεδο, κυρίως στο πλαίσιο της συνεργασίας μας στο ΕΚΚΕ.

Επίσης, επιθυμώ να ευχαριστήσω τον Λέκτορα του Παντείου Πανεπιστημίου Α. Καραγάνη για τη σημαντική του συμβολή, κυρίως σε θέματα δειγματοληψίας και μεθοδολογίας των ερευνών προμηθευόντάς με παράλληλα με τη σχετική βιβλιογραφία. Επιπλέον, επισημαίνεται η σημαντική συμβολή του κ. Γ. Κοτσυφάκη και του κ. Γ. Ντούρου, Προϊσταμένων, ως αντιστοίχως, των τμημάτων Αγοράς Εργασίας και Ειδικών Ερευνών της Διεύθυνσης Στατιστικών Πληθυσμού και Αγοράς Εργασίας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, καθώς και του κ. Ι. Νικολαΐδη στελέχους του τμήματος Μισθωτής Εργασίας της ίδιας Δ/σης, κυρίως σε ότι αφορά τις διευκρινήσεις σε μεθοδολογικά ζητήματα των ερευνών που αναπτύσσονται στην παρούσα εργασία.

Επισημαίνεται ότι φέρω αποκλειστικά την ευθύνη για τις απόψεις που παρουσιάζονται στο κείμενο που ακολουθεί.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιλογή του θέματος αυτής της εργασίας προέκυψε από τη διαπίστωση της χρησιμότητας του βιβλίου *Ελληνικές Οικονομικές Στατιστικές* του Κ. Δρακάτου, και την αναγκαιότητα να γίνει επικαιροποίηση των δεδομένων, σε ότι αφορά τις Κοινωνικές Στατιστικές.

Στη σύγχρονη εποχή, όπου εφαρμόζονται πολιτικές με βασική επιδίωξη την κοινωνική συνοχή για την υποστήριξη στη διαδικασία σύγκλισης των διαφορών μεταξύ των Κρατών – Μελών της Ε.Ε, επισημαίνεται η βαρύτητα των Κοινωνικών Επιστημών. Η συνεχής αύξηση των διαπεριφερειακών ανισοτήτων οδηγεί σε μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές διαφοροποιήσεις, οι οποίες εκδηλώνονται με υψηλά ποσοστά ανεργίας και φτώχειας, χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης, ανεπαρκείς υποδομές υγείας και χαμηλά επίπεδα ανταγωνιστικότητας. Με στόχο την άμβλυνση των ανισοτήτων, οι προσπάθειες εντείνονται στην εφαρμογή ενός συστήματος λεπτομερούς ανάλυσης και παρακολούθησης του αντίκτυπου που έχουν οι πολιτικές, που εξυπηρετούν τους στόχους της Κοινωνικής Συνοχής και της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (ΕΣΑ). Δεν είναι τυχαίο ότι η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση ξεκίνησε στη σύνοδο κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο Λουξεμβούργο το 1997, την εποχή όπου υπήρχαν υψηλά ποσοστά ανεργίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα, τον Μάρτιο του 2000¹, συνέβαλε στην ενδυνάμωση των κοινοτικών πολιτικών, με την επικαιροποίηση της στρατηγικής για την επίτευξη πλήρους απασχόλησης, θέτοντας μακροπρόθεσμους ποσοτικούς στόχους και εντάσσοντας την στρατηγική σε ένα ευρύτερο πλαίσιο συντονισμού της πολιτικής.

Προς αυτή την κατεύθυνση και σύμφωνα με το πνεύμα των στόχων της ΕΣΑ, δίνεται έμφαση στις αλλαγές επιμέρους πολιτικών κοινωνικού περιεχομένου όπως:

¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, "Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών – Απολογισμός πέντε ετών ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση", *Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, COM(2002) 416 τελικό*.

1. Στην αναμόρφωση των πολιτικών για την απασχόληση και το ρόλο των δημοσίων υπηρεσιών ευρέσεως εργασίας στηρίζοντας, μια ενεργητική και προληπτική προσέγγιση.
2. Στην προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με πρόθεση την κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας.
3. Στην οργάνωση και τον εκσυγχρονισμό της εργασίας εισάγοντας νέες ευέλικτες μορφές απασχόλησης.
4. Στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση του χάσματος μεταξύ των δύο φύλων και τέλος
5. Στην εμφάνιση στο προσκήνιο νέων θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος, όπως η διαβίου μάθηση και η ποιότητα στην εργασία.

Είναι εμφανές ότι στην χάραξη της εν λόγω στρατηγικής και στην έμφαση που δόθηκε στις κοινωνικές επιστήμες, οδήγησαν οι αδυναμίες και παραλείψεις που συνεπάγονται την ανεπάρκεια δημιουργίας θέσεων εργασίας, τις περιφερειακές ανισορροπίες, το υψηλό ποσοστό μακροχρόνια ανέργων, την αναντιστοιχία μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης εργατικού δυναμικού, τη χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και τις τάσεις στην ευρωπαϊκή δημογραφική ανάπτυξη, που χαρακτηρίζεται κυρίως από τη γήρανση του πληθυσμού.

Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον ραγδαίων εξελίξεων κρίθηκε σκόπιμη η καταγραφή και η ανάλυση των σημαντικότερων πηγών στατιστικών στοιχείων της δημογραφίας, της απασχόλησης, της διανομής του εισοδήματος, της εκπαίδευσης και της υγείας από απογραφικές, δειγματοληπτικές έρευνες και διοικητικές πηγές που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση ιδιαίτερα μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού απαιτεί συνεχή ροή βελτιωμένων, εναρμονισμένων και συγκρίσιμων στατιστικών πληροφοριών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κάνει συνεχείς συστάσεις στην Ελλάδα για την έλλειψη παροχής ποσοτικοποιημένων στόχων στις μελέτες γεγονός που αναδεικνύει, είτε την ανεπάρκεια αντικειμενικών αποδείξεων (ποιοτικών στατιστικών στοιχείων), είτε την ελλιπή πληροφόρηση ως προς τη διαθεσιμότητα των δεδομένων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η ελλιπής ποσοτική πληροφορία υπονομεύει την επεξεργασία, τη συνεκτικότητα και τη διάρθρωση μιας

μελέτης ενισχύεται η σπουδαιότητα της γνωστοποίησης των ήδη διαθέσιμων πηγών στατιστικής πληροφόρησης.

Σημειωτέον ότι οι Κοινωνικές Στατιστικές καλύπτονται από ένα φάσμα ερευνών που αφορά την Eurostat, την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ), και μεμονωμένους φορείς (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Υπουργεία κ.λπ.)

Η συγκεκριμένη εργασία πραγματεύεται μόνο τις έρευνες που σχετίζονται με την Eurostat και την ΕΣΥΕ. Η σχέση της Eurostat με τις Στατιστικές Υπηρεσίες των επιμέρους Κρατών – Μελών γίνεται ολοένα και περισσότερο στενότερη.

Οι περισσότερες έρευνες διεξάγονται σύμφωνα με Κανονισμούς και Ορισμούς που προέρχονται από συμφωνία των Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εφαρμογή τους υλοποιείται υπό τον συντονισμό της Eurostat. Εν αντιθέσει με το παρελθόν, όπου σε μεγαλύτερο βαθμό, οι πραγματοποιηθείσες στατιστικές υπόκειντο συχνά σε μεταβολές και αναθεωρήσεις γεγονός που δημιουργούσε αφενός ασυνέχεια στα δεδομένα και αδυναμία διαχρονικής παρακολούθησης, αφετέρου δυσκολία στη σύγκριση των στοιχείων.

Σημειώνεται ότι ολοένα και περισσότερο οι κοινωνικοί επιστήμονες στηρίζουν τους εμπειρικούς ελέγχους στις επίσημες στατιστικές. Η υψηλή ποιότητα των στατιστικών στοιχείων οδηγεί σε ασφαλή συμπεράσματα και βοηθά στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας για τη μελέτη ενός φαινομένου. Παράλληλα, εξασφαλίζει απαιτούμενο χρόνο κατά το στάδιο της έρευνας και κόστος που θα μπορούσε να είναι ακόμα και αντικίνητρο στη διεξαγωγή μιας έρευνας.

Με βάση τη δομή της η εν λόγω εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη.

Το πρώτο μέρος αποτελείται από έξι κεφάλαια, εκ των οποίων στα πρώτα πέντε επιχειρείται η αποτύπωση των απογραφικών και δειγματοληπτικών ερευνών, καθώς και του παραγόμενου στατιστικού υλικού από διοικητικές πηγές.

Ειδικότερα το πρώτο κεφάλαιο συνιστούν τα δημογραφικά δεδομένα που συλλέγονται από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της Εθνικής Απογραφής αλλά και από διοικητικές πηγές. Ειδική μνεία γίνεται για το φαινόμενο της Μετανάστευσης που αναμφίβολα συμβάλλει στη δημογραφική τόνωση της χώρα μας τα τελευταία χρόνια και μετατρέπει την Ελλάδα από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής των μεταναστών.

Αντικείμενο του δευτέρου κεφαλαίου είναι οι επίσημες διαθέσιμες στατιστικές για την απασχόληση. Αναφέρονται τρεις βασικές πηγές: της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων και του Οργανισμού Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού με διάκριση των δεδομένων ανάλογα με την προέλευσή τους, από δειγματοληπτικές έρευνες και από διοικητικές πηγές και με αναφορά στα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους. Αποδίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην τριμηνιαία δειγματοληπτική έρευνα του Εργατικού Δυναμικού που διεξάγεται από την ΕΣΥΕ, η οποία έχει την αποκλειστικότητα στη διαχρονική παρακολούθηση των μεγεθών της αγοράς εργασίας και είναι σε θέση να εντοπίσει σφαιρικά τις αλλαγές που επέρχονται στην κατάσταση της απασχόλησης. Στην εκτενή ανάλυση αναφέρονται και οι εκάστοτε αναθεωρήσεις στο σχεδιασμό της έρευνας με στόχο την αύξηση της ακρίβειας των εκτιμήσεων και τη δυνατότητα παρακολούθησης της πορείας των εξελίξεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο θίγονται οι διαστάσεις της φτώχειας, του αποκλεισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων, ενώ παράλληλα απεικονίζονται οι έρευνες που προσφέρουν στατιστική κάλυψη στο μείζον θέμα της διανομής του εισοδήματος. Αναπόσπαστο τμήμα της ανάλυσης αποτελεί η αναφορά στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας, το οποίο χρησιμοποιείται ως μέσο ανάλυσης και σύγκρισης των κρατικών και ιδιωτικών χρηματικών ροών κοινωνικής προστασίας από το 1990 και ύστερα, εναρμονισμένο με τις διαδικασίες, τους ορισμούς και τις ταξινομήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο τέταρτο και το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται συνοπτικά οι έρευνες που αντίστοιχα στόχο έχουν την πληροφόρηση σε θέματα εκπαίδευσης και υγείας.

Το πρώτο μέρος ολοκληρώνεται με το έκτο κεφάλαιο στο πλαίσιο του οποίου γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της έρευνας διατυπώνοντας κυρίως κάποιες τάσεις που επικρατούν ως προς το βαθμό συνεργασίας των κοινωνικών επιστημόνων με τους στατιστικούς. Επίσης, λόγω της σπουδαιότητας των ερευνών «Panel» (διαχρονικών ερευνών), παρουσιάζονται ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της μεθόδου.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας περιλαμβάνει το Στατιστικό Παράρτημα, το οποίο στοιχειοθετείται από δείκτες που χρησιμοποιούνται συνήθως για την παρουσίαση της δομής του πληθυσμού κατά περιφέρεια, της έρευνας εργατικού δυναμικού και της διανομής του εισοδήματος. Η κάθε ενότητα δομείται από τον ορισμό και την τυπολογία του δείκτη, την πηγή των επιμέρους τιμών για τον υπολογισμό του, καθώς

και από χαρακτηριστικά παραδείγματα υπό μορφή πινάκων με τις πιο πρόσφατες διαθέσιμες τιμές. Το εν λόγω μέρος, ως πρωταρχικό στόχο έχει την ποσοτική καταγραφή των κοινωνικών στατιστικών, χρησιμοποιώντας δείκτες παρακολούθησης και δεδομένα που απεικονίζουν την υφιστάμενη κατάσταση ή τις τάσεις της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, συμβάλλοντας στην ανάγκη για συστηματική και διαχρονική παρατήρηση των μεταβολών, καθώς και για αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζονται.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Σύμφωνα με τον ορισμό της Δημογραφίας, όπως αυτός περιλαμβάνεται στο *Λεξικό Τεχνικών Δημογραφικών Όρων* [Β. Κοτζαμάνης & Μ. Βανταλή], πρόκειται για έναν επιστημονικό κλάδο που αναφέρεται στη «Μελέτη των ανθρωπίνων πληθυσμών σε σχέση με την ανανέωσή τους μέσω των γεννήσεων, των θανάτων, και της μεταναστευτικής κίνησης.

Ειδικότερα, ασχολείται με την περιγραφή και την ανάλυση:

1. τον μεγέθους και της σύνθεσης του πληθυσμού, βάσει διαφόρων κριτηρίων (ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, επίπεδο εκπαίδευσης, γεωγραφική κατανομή κ.α.)².
2. των διαφόρων φαινομένων που επιδρούν άμεσα στη σύνθεση και στην εξέλιξη των πληθυσμών (γεννητικότητα, γαμηλιότητα, μετανάστευση, θνησιμότητα κ.α.)³, και
3. των αμφίδρομων σχέσεων που υπάρχουν, αφ' ενός μεν μεταξύ της κατάστασης και της εξέλιξης των πληθυσμών, αφ' ετέρου δε των δημογραφικών φαινομένων, στα οποία οφείλονται αυτές⁴.

Ο όρος της Δημογραφίας υιοθετήθηκε για πρώτη φορά από τον Γάλλο Ασίλ Γκιγιάρ, το 1855⁴. Στην ουσία όμως η ενασχόληση των μελετητών με το αντικείμενο που πραγματεύεται η επιστήμη της δημογραφίας έχει τις ρίζες της στα τέλη του 8^{ου} αρχές 9^{ου} αιώνα. Σπουδαίο ρόλο στη θεμελίωση της επιστήμης, έπαιξε ο ευρέως γνωστός για τις πληθυσμιακές του αντιλήψεις ιερέας Τόμας Μάλθους. Την δημοσιότητά του οφείλει στο γεγονός ότι οι έρευνες και τα συμπεράσματα αυτού και των διαδόχων του είχαν παγκόσμια χροιά και αφορούσαν σε όλες τις πληθυσμιακές πτυχές όλης της υφηλίου, θίγοντας παράλληλα θέματα πλούτου, υποσιτισμού, γνώσεων και θρησκείας.

² Σύμφωνα με τον Δ. Γ. Τσαούση, *Κοινωνική Δημογραφία*, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1986, σελ. 11, ένας από τους δύο κλάδους που διαιρείται η δημογραφία είναι η «τοπική δημογραφία», η οποία σχετίζεται κυρίως με τις επιστήμες των μαθηματικών και της στατιστικής και συνεπώς αναφέρεται στη συλλογή, την επεξεργασία, την ανάλυση και την τεχνική παρουσίαση των δεδομένων.

³ Δ. Γ. Τσαούση, *Κοινωνική Δημογραφία*, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1986, σελ. 11, ο δεύτερος κλάδος της δημογραφίας σχετίζεται με την μελέτη και την ερμηνεία των πληθυσμιακών φαινομένων και ορίζεται ως «κοινωνική δημογραφία».

⁴ Περιοδικό *Focus*, «Η Δημογραφία», τεύχος 20, Οκτώβριος 2001.

Η παραγωγή και δημοσίευση στατιστικού υλικού δημογραφικών ερευνών προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε φορείς άσκησης πολιτικής, αλλά και σε ομάδες ανθρώπων που επιτελούν ερευνητικό έργο (όπως σε μελετητές αναγνωρισμένων εθνικών φορέων και οργανισμών, στελέχη αναπτυξιακών εταιρειών και σπουδαστές διαφόρων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων). Αυτό συμβαίνει διότι κατ' αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνονται τυχόν εμπειρικές παρατηρήσεις και αυθαίρετες θεωρίες, καθώς επίσης αναδεικνύονται οι αιτιατές σχέσεις μεταξύ των φαινομένων των διαφόρων επιστημών.

Η σημαντικότερη έρευνα για την εξακρίβωση των δημογραφικών δεδομένων μιας οριοθετημένης χρονικά και τοπικά περιοχής είναι η *Γενική (ή Εθνική) Απογραφή του πληθυσμού*. Η Απογραφή όπως χαρακτηριστικά έχει επικρατήσει αποτελεί φωτογραφία μιας συγκεκριμένης μέρας, καθώς οι πληθυσμοί μετακινούνται συνεχώς. Η σπουδαιότητά της έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί τον μοναδικό τρόπο αποτύπωσης του πραγματικού μεγέθους του πληθυσμού και τον οδηγό για την ανάπτυξη επιμέρους δειγματοληπτικών ερευνών για τη μελέτη των εξελίξεων στις κοινωνικές αλλαγές. Έτσι για παράδειγμα, όπως θα δούμε παρακάτω, σημαντικές έρευνες όπως είναι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού και η Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης, στηρίζονται μεθοδολογικά στις εκάστοτε Απογραφές.

Δεύτερη λειτουργία της Απογραφής είναι η άντληση στοιχείων, βάσει κριτηρίων που σχετίζονται με το μέγεθος και τη σύνθεση του πληθυσμού, όπου εκτός των άλλων αποτελούν το μέσο για τις προβλέψεις και τις προβολές πληθυσμού. Το αποτέλεσμα που προκύπτει από αυτές τις λειτουργίες, προδιαγράφει τις εξελίξεις σε βασικούς τομείς που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα του πληθυσμού. Εκεί στηρίζεται ο σχεδιασμός του συνταξιοδοτικού προγράμματος μιας χώρας, ο έλεγχος ή η απελευθέρωση των γεννήσεων και γενικότερα η διαμόρφωση των κοινωνικών μηχανισμών, καθώς και οι επιπτώσεις στην παραγωγική διαδικασία.

Τέλος, δεδομένου του τρόπου οργάνωσης της Απογραφής, υπό την έννοια ότι διεξάγεται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την εθνική επικράτεια, αποφεύγονται κατ' αυτόν τον τρόπο διπλό-καταχωρήσεις ή διπλό-εγγραφές, καθώς και η δημιουργία διαφοροποιήσεων που οφείλονται στον παράγοντα χρόνο.

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι όλες οι θετικές ενδείξεις έχουν ως αντίτιμο το υπέρογκο κόστος διεξαγωγής της έρευνας, που δικαιολογείται λόγω των αυξημένων ρυθμίσεων για τη σωστή οργάνωση και τον συγχρονισμό που απαιτούνται, την

επάρκεια κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού, την αναγκαιότητα σε μεγάλη ποσότητα έντυπου υλικού και εξοπλισμού γενικότερα.

Συμπληρωματικά με την Εθνική Απογραφή λειτουργούν τα στοιχεία που συλλέγονται από Διοικητικές Πηγές, όπως είναι το αρχείο ληξιαρχικών πράξεων, του οποίου οι πληροφορίες αποτυπώνονται στις Στατιστικές της Φυσικής Κινήσεως.

Σύμφωνα με τη δομή του παρόντος κεφαλαίου ακολουθεί ανάλυση με τα σημεία που στοιχειοθετούν το περιεχόμενο, τις θεσμικές/εννοιολογικές δεσμεύσεις και την μεθοδολογία διεξαγωγής των μετρήσεων, της συλλογής και επεξεργασίας του στατιστικού υλικού της έρευνας της Γενικής Απογραφής που διεξάγεται από την ΕΣΥΕ. Της ανάλυσης αυτής έπεται το αναπόσπαστο τμήμα της Απογραφής που είναι η μέτρηση του μεγέθους της μετανάστευσης. Δεδομένου ότι είναι η πρώτη φορά που έχουμε διαθέσιμα απογραφικά στοιχεία για τους αλλοδαπούς κρίθηκε σκόπιμο να αφιερωθεί μεγαλύτερη έκταση στο συγκεκριμένο τμήμα.

Μετά την ολοκλήρωση και του τμήματος αυτού, ακολουθεί σύντομη αναφορά στη Στατιστική της Φυσικής Κινήσεως, που συμβάλλει ενεργά στην αποτύπωση των δημογραφικών δεδομένων.

1.1 ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

1.1.1 Θεσμικό Πλαίσιο

Η Εθνική Απογραφή προβλέπεται από το άρθρο 21 του Ν.Δ. 3627/56 «Περί Οργανώσεως της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας» και εκτελείται βάσει του Π.Δ. 70/2000 «Διενέργεια γενικών απογραφών των οικοδομών-κτιρίων και πληθυσμού-κατοικιών».

1.1.2 Εξελίξεις της έρευνας στην Ελλάδα⁵

Η πρώτη Απογραφή της Ελλάδας πραγματοποιήθηκε το 1861. Το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε της Απογραφής, διεξήχθησαν ορισμένες καταγραφές του πληθυσμού

⁵ *National Statistical Service of Greece, "Population and Housing Census 2001", Athens February 2003 (www.european-census.com).*

με έτος έναρξης το 1828, όχι όμως απογραφές υπό την στενή σημερινή στατιστική έννοια της έρευνας⁶. Από το 1838 έως το 1845, η απαρίθμηση του πληθυσμού γινόταν κάθε χρόνο, ενώ από το 1848-1951 σε μη τακτά χρονικά διαστήματα. Οι περισσότερες από τις απογραφές αυτού του χρονικού διαστήματος είναι άμεσα συνυφασμένες με εξελίξεις στο πολιτικό προσκήνιο της Χώρας, όπως τις σταδιακές προσαρτήσεις γεωγραφικών τμημάτων της σημερινής Ελλάδας. Ενδεικτικά αναφέρονται η προσάρτηση των Ιονίων νήσων το 1864 (με ακόλουθο έτος απογραφής το 1870), της Θεσσαλίας και της Άρτας το 1881, η παραχώρηση μικρής ακατοίκητης λωρίδας της Θεσσαλίας το 1897, της Δυτικής Θράκης το 1920 και των Δωδεκανήσων το 1947. Από το 1951, με την συμφωνία των κρατών μελών του ΟΗΕ, Απογραφές διενεργούνται κάθε 10 χρόνια στα έτη που τελειώνουν σε 0 ή 1 (για την Ελλάδα σε 1), ώστε να μελετάται η διαχρονική εξέλιξη κατά το παρελθόν, καθώς και η πρόβλεψη της μελλοντικής διαμορφώσεως των χαρακτηριστικών ενός φαινομένου. Με την ακολουθία των εμπειρικών δεδομένων, να λαμβάνονται σε προκαθορισμένα χρονικά σημεία τα οποία ισαπέχουν μεταξύ τους και να αναφέρονται σε διαδοχικά χρονικά διαστήματα ίδιας διάρκειας, επιτυγχάνεται η εφαρμογή ολόκληρης της θεωρίας των Χρονολογικών Σειρών.

Συγκεκριμένα τα έτη απογραφών της Ελλάδας μέχρι σήμερα είναι τα εξής:

1. 1828, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1848, 1853, 1856,
2. 1861, 1870, 1879, 1889, 1896,
3. 1907, 1920, 1928, 1940,
4. 1951, 1961, 1971, 1981, 1991 και 2001.

1.1.3 Αντικειμενικοί σκοποί της έρευνας

Στόχος της έρευνας είναι η συγκέντρωση δεδομένων που απεικονίζουν το δημογραφικό, κοινωνικό και οικονομικό προφίλ του πληθυσμού, στο σύνολο της χώρας αλλά και κατά γεωγραφική ενότητα. Επίσης, η καταγραφή του μεγέθους και της σύνθεσης των νοικοκυριών, σε συνδυασμό με τις συνθήκες στέγασης τους στις κατοικίες όπου διαμένουν.

⁶ Σακέλλης Γ., *Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα – Μορφολογία και Διαχρονικές Εξελίξεις*, εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα, 1993, σελ 18.

1.1.4 Επίπεδο κάλυψης της έρευνας

Η γενική απογραφή καλύπτει ολόκληρη την γεωγραφική επικράτεια της χώρας που είναι υπεύθυνη για τη διεξαγωγή της έρευνας. Ο απογραφέας επισκέπτεται όλες τις κανονικές κατοικίες – κατοικούμενες και μη – καθώς και τις συλλογικές κατοικίες, συμπληρώνοντας αντίστοιχα τα κατάλληλα έντυπα.

1.1.5 Βασικές έννοιες και ορισμοί

Κατοικία: είναι ένας χώρος από την κατασκευή του **χωριστός** (περικλείεται από τοίχους, κ.λπ. και καλύπτεται από στέγη) και **ανεξάρτητος** (έχει άμεση πρόσβαση στο δρόμο χωρίς οι ένοικοι να περνούν από την κατοικία άλλου νοικοκυριού) που χτίστηκε ή μετατράπηκε με σκοπό να χρησιμοποιηθεί για να καλύψει στεγαστικές ανάγκες (ή χρησιμοποιείται για στέγαση κατά το χρόνο της απογραφής έστω και αν δεν προοριζόταν για το σκοπό αυτό).

Κανονική Κατοικία αυτόνομη ή σε συλλογική κατοικία: είναι η μόνιμη και ανεξάρτητη κατασκευή, η οποία αποτελείται τουλάχιστον από ένα κανονικό δωμάτιο και χρησιμοποιείται ως κατοικία ενός νοικοκυριού ή στη δεύτερη περίπτωση βρίσκεται στο χώρο που υπάρχει μια συλλογική κατοικία (π.χ. κατοικία Προϊσταμένου σε ξενοδοχείο).

Κανονικό Δωμάτιο: είναι ο χώρος μέσα στην κατοικία που περιβάλλεται από τοίχους και έχει τουλάχιστον 4 τ.μ. επιφάνεια, 2 μέτρα ύψος και χωράει ένα κρεβάτι (π.χ. υπνοδωμάτιο, σαλόνι, κουζίνα κ.λπ.).

Σημείωση: Δεν απογράφονται παλιές ή κατεστραμμένες κατοικίες και κατοικίες που επισκευάζονται και δεν κατοικούνται.

1.1.6 Χαρακτηριστικά ταξινόμησης

Το παραγόμενο στατιστικό υλικό ταξινομείται με βάση τα στοιχεία της κατοικίας, των υπευθύνων και των μελών των νοικοκυριών.

Οι επιμέρους ταξινομήσεις των στοιχείων αυτών των κατηγοριών αναλύονται διεξοδικά στο περιεχόμενο των εντύπων της παρούσας ενότητας.

1.1.7 Μεθοδολογία της έρευνας

Καθολική καταγραφή των κατοικιών και των μελών των νοικοκυριών.

1.1.8 Περίοδος αναφοράς

Οι περιπτώσεις όπου η περίοδος αναφοράς διαφέρει από την τρέχουσα στιγμή της απογραφής είναι ελάχιστες και αφορούν κυρίως τα νέα στοιχεία της μετανάστευσης. Ως εκ τούτου, ο ερωτώμενος κατά την απογραφή του 2001, κλήθηκε να απαντήσει στο ερώτημα του συνήθους τόπου διαμονής του, ένα και πέντε χρόνια πριν την διενεργηθείσα απογραφή. Επίσης, όσον αφορά το ζήτημα της απασχόλησης ερωτάται για την κύρια ασχολία του το 12μηνο που προηγείται της έρευνας.

1.1.9 Μέθοδος συγκέντρωσης των στοιχείων

Με προσωπική συνέντευξη και συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από τον απογραφέα.

1.1.10 Περιεχόμενο εντύπων

Τα έντυπα στο σύνολό τους (σύμφωνα με την τελευταία Απογραφή του 2001) αφορούν έναν κατάλογο – πλαίσιο οικοδομών κτιρίων, δελτίο απογραφής νοικοκυριού και κατοικίας ή συλλογικής κατοικίας και μια συγκεντρωτική κατάσταση.

Ειδικότερα, ο *κατάλογος – πλαίσιο οικοδομών κτιρίων* λειτουργεί ως οδηγός του απογραφέα για την αποφυγή της περίπτωσης έλλειψης απογραφής κάποιου κτιρίου ή κατοικίας, ενώ στις περιπτώσεις λανθασμένης καταχώρησης γίνεται διόρθωση του καταλόγου.

Η *συγκεντρωτική κατάσταση* περιλαμβάνει το σύνολο των δελτίων που συμπληρώθηκαν και του πληθυσμού των νοικοκυριών, των κενών κατοικιών και των συλλογικών κατοικιών κάθε τμήματος. Το περιεχόμενο του εντύπου επιβάλλει τη συμπλήρωσή του μετά το πέρας της Απογραφής.

Το δελτίο απογραφής της *συλλογικής κατοικίας* δίνει πληροφορίες για το είδος της κατοικίας, ενώ παράλληλα συμπληρώνονται τα στοιχεία των ατόμων που διαμένουν σ' αυτήν, είτε πρόκειται για επαγγελματικό προσωπικό, είτε για τρόφιμο ή πελάτη. Σε ξεχωριστό φύλλο συμπληρώνονται στοιχεία μεταναστών που διαμένουν στις συλλογικές κατοικίες.

Το βασικότερο έντυπο απογραφής είναι το *Δελτίο Απογραφής Κατοικίας – Νοικοκυριού*, καθόσον παρέχει τις σημαντικότερες πληροφορίες σε σχέση με το κοινωνικό και οικονομικό προφίλ του νοικοκυριού και κατ' επέκταση ολόκληρης της Χώρας.

Αποτελείται από τέσσερις βασικές ενότητες, οι οποίες έχουν ως ακολούθως:

A. Στοιχεία Απογραφής Κατοικίας: αναφέρεται το είδος της κατοικίας και τα χαρακτηριστικά της κανονικής κατοικίας, οι ανέσεις που διαθέτει και η μορφή του φορέα ιδιοκτησίας.

B. Στοιχεία των Υπευθύνων των Νοικοκυριών που διαμένουν στην κατοικία και λοιπά στοιχεία: αναφέρεται ο αριθμός των νοικοκυριών που διαμένουν στην κατοικία, το ονοματεπώνυμο των υπευθύνων, ο αριθμός των δωματίων που διαθέτει αντίστοιχα το κάθε νοικοκυριό και η ιδιότητα του υπευθύνου ή μέλους του νοικοκυριού (ιδιοκτήτης, ενοικιαστής ή άλλη ιδιότητα).

Γ. Στοιχεία Απογραφής Νοικοκυριού: αρχικά δίνονται ορισμένα δημογραφικά στοιχεία του υπευθύνου. Στη συνέχεια διευκρινίζεται η υπηκοότητά του, το επίπεδο εκπαίδευσής του, ενώ παράλληλα καταγράφεται η σχέση του με την αγορά εργασίας. Στις περιπτώσεις των γυναικών επιπλέον δίνονται πληροφορίες για τον αριθμό των γεννηθέντων τέκνων και τη συνολική διάρκεια του έγγαμου βίου τους. Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο τμήμα του εντύπου συμπληρώνεται για κάθε μέλος του εκάστοτε νοικοκυριού.

Δ. Στοιχεία Μετανάστευσης: δίνονται πληροφορίες σχετικά με το έτος εγκατάστασης στην Ελλάδα των ατόμων που δήλωσαν ξένη υπηκοότητα ασχέτως αν κατέχουν ταυτόχρονα και την ελληνική υπηκοότητα. Επίσης, στην ενότητα αυτή ζητείται ο λόγος εγκαταστάσεως στην Ελλάδα, η χώρα προέλευσης τους και αν είναι ομογενής ή όχι.

(Τα αποτελέσματα της Απογραφής του 2001 για την Μετανάστευση παρουσιάζονται σε ξεχωριστή ενότητα του παρόντος κεφαλαίου).

1.1.11 Αξιοπιστία των αποτελεσμάτων

Με δεδομένο ότι η έρευνα είναι απογραφική, οποιαδήποτε περίπτωση ανακρίβειας οφείλεται σε μη δειγματοληπτικά σφάλματα. Δηλαδή στην παράλειψη ή την αδυναμία του απογραφέα να καταγράψει ένα νοικοκυριό. Για τη μείωση αυτών των σφαλμάτων δίνεται η δυνατότητα στα άτομα που δεν απεγράφησαν από τον απογραφέα, να προσέλθουν από μόνα τους σε καθορισμένο τόπο, ώστε να απογραφούν (π.χ. στο Δημαρχείο της περιοχής όπου διαμένουν).

1.1.12 Δείκτες

Δημογραφικοί Δείκτες, Δείκτες Αγοράς Εργασίας και Μετανάστευσης.

1.1.13 Σύνοψη

Αδιαμφισβήτητα τα αποτελέσματα της Απογραφής πληθυσμού και κατοικιών αποτελούν ίσως το πολυτιμότερο μέσο για την αποτύπωση των κυριότερων μακροχρόνιων κοινωνικών μεταβολών που επέρχονται σε βασικούς τομείς της ελληνικής κοινωνίας. Γι' αυτό και η μεγάλη αναμονή της διεξαγωγής των αποτελεσμάτων, λόγω του τεράστιου όγκου διαχείρισης των στοιχείων, τις περισσότερες φορές εντείνει την ατμόσφαιρα και αποτελεί πρωτεύον θέμα διαφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, δηλαδή αυτών που διαχειρίζονται τα πρωτογενή στοιχεία και αυτών που επεξεργάζονται τις δευτερογενείς πηγές. Με εξαίρεση την Απογραφή του 2001 στην οποία πραγματοποιήθηκε καθολική επεξεργασία των δελτίων, προς αποφυγήν μεγάλων καθυστερήσεων η εξαγωγή των αποτελεσμάτων βασίζεται στην επεξεργασία ενός ποσοστού (5%, ή 10% ή 25%) επί του συνόλου των δελτίων. Η εφαρμογή αυτής της μεθόδου είναι αρκετά σημαντική αφενός μεν διότι εξοικονομείται αρκετός χρόνος μέχρι τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων αφετέρου δε αποτρέπονται οι περιπτώσεις διακοπής ή αναστολής της έρευνας λόγω του τεράστιου όγκου δεδομένων, όπως έχει σημειωθεί κατά καιρούς σε άλλες απογραφικές έρευνες

Οι δημογραφικές εξελίξεις βρίσκονται πάντα στο επίκεντρο του ερευνητικού έργου και λόγω του ότι το διάστημα των 10 ετών που μεσολαβεί μεταξύ δύο Απογραφών είναι αρκετά μεγάλο, επιχειρείται από επιστημονικούς φορείς ή και ανεξάρτητα πρόσωπα, η εύρεση μεθόδων εκτίμησης του πληθυσμού στο μέσο αυτών των ετών. Η διαθεσιμότητα των στοιχείων κάθε δέκα χρόνια είναι καθοριστικός παράγοντας στην αδυναμία παρακολούθησης μεταβολών στα μεγέθη σε βραχυχρόνιο επίπεδο.

Τονίζεται η τεράστια σημασία των παραγόμενων στοιχείων της Απογραφής, στη μεθοδολογία και το σχεδιασμό που χρησιμοποιείται για τη διενέργεια δειγματοληπτικών ερευνών. Ο καταμερισμός του δείγματος στα επιμέρους στρώματα (π.χ. γεωγραφική περιφέρεια) γίνεται αναλογικά του πληθυσμού της Απογραφής των επιμέρους στρωμάτων, καθώς επίσης και η γενίκευση των αποτελεσμάτων του δείγματος στον πληθυσμό συντελείται με τη χρήση αναγωγικών συντελεστών όπως αυτοί υπολογίζονται από το πλήθος των μονάδων του δείγματος και της Απογραφής. Το ίδιο ισχύει και κατά το στάδιο επιλογής του δείγματος των οικοδομικών τετραγώνων, όπου γίνεται χρήση των απογραφικών χαρτών.

1.2 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Η μία εκ των δύο βασικών παραμέτρων ανανέωσης του πληθυσμού εκτός της καθαρής φυσικής κίνησης (γεννήσεις – θάνατοι) είναι η καθαρή μετανάστευση.

Εξ' ορισμού, ο υπολογισμός του μεγέθους του πληθυσμού που αναφέρεται σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο, καθορίζεται από τη Θεμελιώδη Δημογραφική Εξίσωση με βάση τη σχέση:

$$P_t = P_{t-1} + (b - d) + (m_1 - m_2)$$

όπου P_t = πληθυσμός μιας χώρας κατά την περίοδο t

b = γεννήσεις

d = θάνατοι

m_1 = Είσοδος μεταναστών προς τη χώρα

m_2 = Έξοδος μεταναστών από τη χώρα που διερευνάται

[Οι Δημογραφικές Εξελίξεις στη Σύγχρονη Ελλάδα, Βλ. Σακέλλης Γ., Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα. – Μορφολογία και Διαχρονικές Εξελίξεις, σελ. 15-26]

Η μετανάστευση διαμορφώνει σημαντικά το δημογραφικό προφίλ ενός τόπου και παράλληλα συμβάλλει στις κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές και εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα σ' αυτό τον τόπο.

Με τον όρο μετανάστευση εννοούμε την μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου διαμονής ενός ατόμου που συνήθως επιδιώκεται για τη βελτίωση του βιοτικού και οικονομικού επιπέδου.

Με κριτήριο τον τόπο προορισμού, η μετανάστευση διαχωρίζεται σε εσωτερική και εξωτερική ως εξής:

1. Εσωτερική Μετανάστευση, είναι η προσωρινή ή μόνιμη μετακίνηση ενός ατόμου που συντελείται μέσα στα όρια του ίδιου Κράτους, ενώ
2. Εξωτερική Μετανάστευση είναι η αντίστοιχη γεωγραφική κινητικότητα ενός ατόμου από ένα Κράτος προς ένα άλλο.

Εξειδικεύοντας περαιτέρω τις δύο ανωτέρω εννοιολογικές υποδιαιρέσεις του όρου, η εσωτερική μετανάστευση διακρίνεται στην εκδημία, στην περίπτωση της

διαπεριφερειακής πληθυσμιακής εκροής και στην εισδημία στην περίπτωση διαπεριφερειακής πληθυσμιακής εισροής.

Στην εξωτερική μετανάστευση οι αντίστοιχοι όροι εκφράζονται ως αποδημία και μετοικία.⁷

Η κοινωνιολογική προσέγγιση του φαινομένου προϋποθέτει τη μελέτη και συσχέτιση μεταβλητών που αφορούν τη μεταναστευτική διάρκεια ενός ατόμου ή πληθυσμού, την επίπτωση στον τρόπο ζωής του μετανάστη, τους λόγους και τη πρόθεση μετανάστευσης, καθώς και το μέγεθος και την έκταση του φαινομένου που λαμβάνει χώρα σε μια δεδομένη χρονική στιγμή [*Η κινητικότητα του πληθυσμού*, Βλ. Δ. Γ. Τσαούσης, *Κοινωνική Δημογραφία*, σελ. 115-154].

Μολονότι είναι εμφανές ότι ο τρόπος υπολογισμού του μεγέθους της μετανάστευσης θα έπρεπε να έχει συμπεριληφθεί στις ποσοτικές μεθόδους προσέγγισης που χρησιμοποιούνται και για την μέτρηση άλλων εξίσου απαραίτητων δεικτών, οι διαδικασίες που μέχρι σήμερα έχουν υιοθετηθεί επιβεβαιώνουν μια άκρως αντίθετη διαμορφούμενη κατάσταση.

Μέχρι το 1977, το στατιστικό υλικό που συγκεντρωνόταν από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος για την αποτύπωση του μεγέθους της μετανάστευσης παρέπεμπε στη χρήση διοικητικών πηγών που αποτιμούσαν «χονδρικά» τη μεταναστευτική κίνηση. Το υλικό αφορούσε τη συλλογή δελτίων «αφίξεως» και «αναχωρήσεως» ατόμων από και προς την Ελλάδα, στα οποία περιλαμβάνονταν ερωτήματα για την ανασκόπηση της κατά δήλωση «Πρόθεσης» των μεταναστών για το λόγο εγκατάστασής τους στην Ελλάδα ή σε άλλο τόπο. Εξαιτίας όμως της αναξιοπιστίας των στοιχείων που συλλέγονταν, λόγω της αδυναμίας εξακρίβωσης του πραγματικού λόγου μετεγκατάστασης των μεταναστών, η συλλογή τέτοιου είδους δεδομένων διεκόπη.

Σύμφωνα με ιστορικά δεδομένα, από τη στιγμή που η Ελλάδα σταμάτησε να αποτελεί χώρα αποστολής μεταναστών και μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής, όπου άρχισε να παρατηρείται ακόμα και υπεροχή μεταναστευτικής κίνησης σε βάρος της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, οι μέθοδοι καθολικής αποτίμησης του μεγέθους της μετανάστευσης επαναπροσδιορίστηκαν.

⁷ Τσαούσης Δ. Γ., *Κοινωνική Δημογραφία*, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1986, σελ. 121-125.

Η πρώτη καταμέτρηση των αλλοδαπών στην Ελλάδα ανάλογα με την χώρα προέλευσης τους πραγματοποιήθηκε με την Απογραφή του 2001, όπου κατεγράφησαν όλοι οι αλλοδαποί οι οποίοι ήταν παρόντες σε ένα συγκεκριμένο τόπο κατά την ημέρα της Απογραφής (είτε αυτοί διέμεναν μόνιμως στον τόπο αυτό, είτε προσωρινώς ή τυχαίως).

Παράλληλα, αναφέρεται ότι βρίσκεται σε εξέλιξη ο σχεδιασμός ειδικής έρευνας αποτίμησης της μετανάστευσης από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος. Αναμφίβολα, η έρευνα θα αποτελέσει προϊόν κοινής συνεργασίας της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε μεθοδολογικά κυρίως ζητήματα και στην υιοθέτηση εναρμονισμένων ορισμών για την επίτευξη του κοινού σκοπού πού είναι η συγκρισιμότητα των στοιχείων και η καθολική αποτίμηση της μετανάστευσης.

Οι ραγδαίες εξελίξεις που προκάλεσε κυρίως η μαζική παρουσία ξένου εργατικού δυναμικού επιβάλλει την αντιμετώπιση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο των επιπτώσεων των αλλαγών που παρατηρούνται σε ευρύτερους τομείς όπως σε τομείς της εκπαίδευσης, της αγοράς εργασίας, της οικονομίας, της υγείας και της διατήρησης της εθνικής ταυτότητας των Ελλήνων, εξαιτίας της ποσοτικής και ποιοτικής διαφοροποίησης του φαινομένου της μετανάστευσης.

Στην παρούσα φάση, δεδομένου ότι είναι η πρώτη φορά (έτος 2001) που έχουμε διαθέσιμα απογραφικά στοιχεία για τους αλλοδαπούς, κρίθηκε σκόπιμο να αφιερωθεί μεγαλύτερη έκταση στο συγκεκριμένο τμήμα και να παρουσιαστούν ορισμένα από τα αποτελέσματα της Απογραφής Πληθυσμού του 2001, που σχετίζονται με την καταγραφή των δημογραφικών και οικονομικών χαρακτηριστικών των Αλλοδαπών, οι οποίοι κατά την ημέρα της Απογραφής βρίσκονταν εντός των χωρικών ορίων της Ελλάδας.

Τα στοιχεία αυτά απεικονίζουν το μερίδιο συμμετοχής των αλλοδαπών στη δομή του πληθυσμού της Ελλάδας και αποτυπώνουν ποσοτικά μεγέθη που σχετίζονται με:

1. τους βασικότερους λόγους εγκατάστασης
2. τη διάρκεια παραμονής
3. την ηλικιακή σύνθεση
4. το επίπεδο εκπαίδευσης
5. την απασχόλησης και
6. την γεωγραφική κατανομή των αλλοδαπών στις δεκατρείς (13) Περιφέρειες της Ελλάδας.

Η καταγραφή αυτών των στοιχείων και η ποσοτικοποίηση του μεγέθους της μετανάστευσης, θα βοηθήσει στην κατανόηση των κοινωνικών διαστάσεων του σύνθετου αυτού φαινομένου και στον σχεδιασμό καινοτόμων και πρωτοποριακών δράσεων, με στόχο την αφομοίωση και αξιοποίηση των μεταναστών για την κοινή πρόοδο και ευημερία. Παράλληλα θα συμβάλλει στη λήψη κατάλληλων μέτρων για την κοινωνική ενσωμάτωση και αρμονική ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική πραγματικότητα παρ' όλες τις εθνικές ιδιαιτερότητες και διαφοροποιήσεις που επικρατούν εντός των χωρικών ορίων της Ελλάδας.

1.2.1 Δημογραφικά και Οικονομικά Στοιχεία των Αλλοδαπών σύμφωνα με την Απογραφή του 2001 στην Ελλάδα – Περιφερειακή Διάσταση

A. Λόγοι εγκατάστασης αλλοδαπών στην Ελλάδα

Οι πίνακες I-II παρουσιάζουν τους κύριους λόγους για τους οποίους οι μετανάστες (αλλοδαποί) επιλέγουν να έρθουν και να ζήσουν στην Ελλάδα. Είναι εμφανές ότι, ο σημαντικότερος λόγος είναι η «εργασία». Ειδικότερα, περισσότεροι από τους μισούς μετανάστες (54,2%), ανεξαρτήτως της υπηκοότητά τους, δηλώνουν την «εργασία» ως πρωταρχικό λόγο εγκατάστασής τους στη χώρα μας. Για τους αλλοδαπούς με χώρα προέλευσης το Πακιστάν, την Ινδία και τις Φιλιππίνες το εν λόγω ποσοστό κυμαίνεται από 81%-93%. Άλλοι σημαντικοί λόγοι είναι η «επανάωση της οικογένειας» (13,1%) και ο «επαναπατρισμός» (6,8%), οι οποίοι ευθύνονται για την υψηλή συγκέντρωση μεταναστών από την Αυστραλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και την Τουρκία. Οι «σπουδές» είναι ο κύριος λόγος για την παρουσία μεταναστών που προέρχονται από την Κύπρο (39,2%), παρόλο που στο σύνολο των αλλοδαπών το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 2,7%. Τέλος, ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών με προέλευση το Ιράκ και την Τουρκία κατ' αντιστοιχία «αναζητούν άσυλο» (28,5% και 19,3%) ή είναι «πρόσφυγες» (5,9% και 13,5%).

Με δεδομένο ότι υψηλό ποσοστό των ερωτηθέντων δε δήλωσε το λόγο εγκατάστασής του (21,5% στο σύνολο της χώρας), δεν είναι εφικτό να διεξαχθούν σαφή συμπεράσματα σε σχέση με την αιτία εισροής μεταναστών στην Ελλάδα.

Πίνακας Ι: Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα

Υπηκοότητα	Σύνολο	Λόγοι εγκατάστασης						Άλλος λόγος
		Εργασία	Επαναπατριsmός Παλινοστήση	Επανάμιση οικογενείας	Σπουδές	Αναζήτηση ασύλου	Πρόσφυγας	
Απόλυτη κατανομή								
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	762.191	413.214	51.694	99.968	20.787	9.980	2.368	164.180
Αλβανία	438.036	240.656	11.869	69.949	8.263	927	35	106.337
Βουλγαρία	35.104	27.504	397	2.624	441	158	43	3.937
Γεωργία	22.875	11.072	5.154	2.656	283	0	0	3.710
Ρουμανία	21.994	17.337	447	1.425	229	1.340	219	997
Ηνωμένες Πολιτείες	18.140	3.735	8.072	2.349	186	0	0	3.798
Ρωσική Ομοσπ.	17.535	7.810	4.394	2.085	204	85	19	2.938
Κύπρος	17.426	4.975	648	1.046	6.833	0	0	3.924
Ουκρανία	13.616	10.121	526	1.148	199	6	0	1.616
Ηνωμένο Βασίλειο	13.196	5.339	936	1.541	154	0	0	5.226
Πολωνία	12.831	7.937	251	1.304	125	1.776	129	1.309
Γερμανία	11.806	3.848	1.581	1.618	231	13	2	4.513
Πακιστάν	11.130	10.317	26	211	38	386	1	151
Αυστραλία	8.767	1.210	5.195	853	40	0	0	1.469
Τουρκία	7.881	1.520	2.559	763	217	1.518	1.067	237
Αρμενία	7.742	3.551	1.126	1.179	196	2	0	1.688
Αίγυπτος	7.448	4.958	244	600	129	14	1	1.502
Ινδία	7.216	6.620	10	150	18	154	3	261
Ιράκ	6.936	3.380	31	505	66	1.977	407	570
Φιλιππίνες	6.478	5.275	34	227	39	6	5	892
Λοιπές Χώρες	76.034	36.049	8.194	7.735	2.896	1.618	437	19.105

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, ΕΚΚΕ

Πίνακας ΙΙ: Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα και κύριο λόγο εγκατάστασης στην Ελλάδα (Ποσοστιαία Κατανομή)

Υπηκοότητα	Σύνολο	Λόγοι εγκατάστασης						Άλλος λόγος
		Εργασία	Επαναπατριsmός Παλινοστήση	Επανάμιση οικογενείας	Σπουδές	Αναζήτηση ασύλου	Πρόσφυγας	
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	100%	54,2%	6,8%	13,1%	2,7%	1,3%	0,3%	21,5%
Αλβανία	100%	54,9%	2,7%	16,0%	1,9%	0,2%	0,01%	24,3%
Βουλγαρία	100%	78,4%	1,1%	7,5%	1,3%	0,5%	0,1%	11,2%
Γεωργία	100%	48,4%	22,5%	11,6%	1,2%			16,2%
Ρουμανία	100%	78,8%	2,0%	6,5%	1,0%	6,1%	1,0%	4,5%
Ηνωμένες Πολιτείες	100%	20,6%	44,5%	12,9%	1,0%			20,9%
Ρωσική Ομοσπ.	100%	44,5%	25,1%	11,9%	1,2%	0,5%	0,1%	16,8%
Κύπρος	100%	28,5%	3,7%	6,0%	39,2%			22,5%
Ουκρανία	100%	74,3%	3,9%	8,4%	1,5%	0,04%		11,9%
Ηνωμένο Βασίλειο	100%	40,5%	7,1%	11,7%	1,2%			39,6%
Πολωνία	100%	61,9%	2,0%	10,2%	1,0%	13,8%	1,0%	10,2%
Γερμανία	100%	32,6%	13,4%	13,7%	2,0%	0,1%	0,02%	38,2%
Πακιστάν	100%	92,7%	0,2%	1,9%	0,3%	3,5%	0,01%	1,4%
Αυστραλία	100%	13,8%	59,3%	9,7%	0,5%			16,8%
Τουρκία	100%	19,3%	32,5%	9,7%	2,8%	19,3%	13,5%	3,0%
Αρμενία	100%	45,9%	14,5%	15,2%	2,5%	0,03%		21,8%
Αίγυπτος	100%	66,6%	3,3%	8,1%	1,7%	0,2%	0,01%	20,2%
Ινδία	100%	91,7%	0,1%	2,1%	0,2%	2,1%	0,04%	3,6%
Ιράκ	100%	48,7%	0,4%	7,3%	1,0%	28,5%	5,9%	8,2%
Φιλιππίνες	100%	81,4%	0,5%	3,5%	0,6%	0,1%	0,1%	13,8%
Λοιπές Χώρες	100%	47,4%	10,8%	10,2%	3,8%	2,1%	0,6%	25,1%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

Ο πίνακας III αφορά στην κατανομή κατά φύλο των αλλοδαπών που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα για εργασία.

Οι σχετικές πληροφορίες είναι αρκετά σημαντικές δεδομένου ότι αποκαλύπτουν το ποσοστό μεταναστών που απασχολούνται στο συνολικό πληθυσμό. Στο σύνολο, το ποσοστό των μεταναστών που προέρχεται από το Πακιστάν (92,7%), την Ινδία (91,7%), τις Φιλιππίνες (81,4%), τη Ρουμανία (78,8%), τη Βουλγαρία (78,4%) και την Ουκρανία (74,3%) είναι αρκετά υψηλό.

Αντίστοιχα από τη μελέτη των στοιχείων που αφορούν στην κατά φύλο κατανομή διακρίνεται το υψηλό ποσοστό των ανδρών από το Πακιστάν (93,9%), την Ινδία (93,6%), τη Ρουμανία (84,1), τη Βουλγαρία (77,6%), την Αίγυπτο (74,9%), τις Φιλιππίνες (69,1%), την Ουκρανία (64,1%), την Πολωνία (63,8%) και την Αλβανία (60,2%) που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα για εργασία, σε σχέση με το σύνολο αυτών.

Ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες κατανέμεται ανά χώρα προέλευσης και με φθίνουσα σειρά ως εξής: από τις Φιλιππίνες (85,2%), τη Βουλγαρία (78,8%), την Ουκρανία (77,7%), την Ινδία (66,2%), το Πακιστάν (64,9%), και την Πολωνία (60,2%).

Πίνακας III: Αλλοδαποί κατά υπηκοότητα και φύλο που δήλωσαν ότι εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα για εργασία

	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Αλβανία	Βουλγαρία	Γεωργία	Ρουμανία	Ηνωμένες Πολιτείες	Ρωσική Ομοσπ.	Κύπρος	Ουκρανία	Ηνωμένο Βασίλειο	Πολωνία	Γερμανία	Πακιστάν	Αυστραλία	Τουρκία	Αρμενία	Αίγυπτος	Ινδία	Ιράκ	Φιλιππίνες	Λοιπές Χώρες
% αλλοδ. που εγκαταστ. στην Ελλάδα για εργασία	54,2	54,9	78,4	48,4	78,8	20,6	44,5	28,5	74,3	40,5	61,9	32,6	92,7	13,8	19,3	45,9	66,6	91,7	48,7	81,4	47,4
% αλλοδ. ανδρών για εργασία, επί του συνόλου των αλλοδ. ανδρών	58,9	60,2	77,6	44,5	84,1	22,8	39,1	30,5	64,1	39,7	63,8	32,5	93,9	14,2	23,4	44,2	74,9	93,6	55,3	69,1	52,8
% αλλοδ. ανδρών επί του συνόλου των αλλοδ.	54,5	58,7	39,6	43,0	56,6	48,5	37,3	47,5	24,5	39,9	45,8	40,2	95,7	46,8	50,7	46,7	76,4	93,2	69,8	23,6	50,2
% αλλοδ. ανδρών επί του συνόλου των αλλοδ. για εργασία	59,2	64,3	39,2	39,6	60,4	53,7	32,7	50,8	21,2	39,2	47,2	40,1	97,0	48,2	61,5	45,0	86,0	95,1	79,2	20,0	56,0
% αλλοδ. γυναικών για εργασία επί του συνόλου των αλλοδ. γυναικών	48,6	47,5	78,8	51,3	72,0	18,5	47,8	26,8	77,7	40,9	60,2	32,7	64,9	13,4	15,1	47,3	39,5	66,2	33,6	85,2	41,9
% αλλοδ. γυναικών επί του συνόλου των αλλοδ.	45,5	41,3	60,4	57,0	43,4	51,5	62,7	52,5	75,5	60,1	54,2	59,8	4,3	53,2	49,3	53,3	23,6	6,8	30,2	76,4	49,8
% αλλοδ. γυναικών επί του συνόλου των αλλοδ. για εργασία	40,8	35,7	60,8	60,4	39,6	46,3	67,3	49,2	78,8	60,8	52,8	59,9	3,0	51,8	38,5	55,0	14,0	4,9	20,8	80,0	44,0

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

B. Κατάσταση Απασχόλησης

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα IV, σχεδόν ένα τέταρτο των μεταναστών (24,5%) απασχολείται στον κλάδο των «κατασκευών», 20,5% στις «λοιπές υπηρεσίες», 17,5% στον «πρωτογενή τομέα» (γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία, αλιεία), και 11,9% στον τομέα της «Μεταποίησης». Η πλειοψηφία των ανδρών απασχολείται στις «κατασκευές» (35,1% του συνόλου), και στην «πρωτογενή παραγωγή» (19,8%), ενώ το υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης των γυναικών (51,8%) εμφανίζεται στις «λοιπές υπηρεσίες» (οικιακοί βοηθοί, φύλαξη παιδιών κ.λπ.) καθώς και στον κλάδο «Εμπόριο, επισκευές, ξενοδοχεία και εστιατόρια» (19,9%).

Πίνακας IV: Απασχολούμενοι Αλλοδαποί κατά Φύλο και Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΕ	Ποσοστό επί του συνόλου	Ανδρες	Ποσοστό ανδρών επί του συνόλου	Γυναίκες	Ποσοστό γυναικών επί του συνόλου
Σύνολο	391.674	100%	270.771	69,1%	120.903	30,9%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>100%</i>		<i>100%</i>		<i>100%</i>	
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία, αλιεία	68.682	100%	53.721	78,2%	14.961	21,8%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>17,3%</i>		<i>19,8%</i>		<i>12,4%</i>	
Ορυχεία, λατομεία	648	100%	628	96,9%	20	3,1%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>0,2%</i>		<i>0,2%</i>		<i>0,0%</i>	
Μεταποιητικές βιομηχανίες	46.553	100%	36.995	79,5%	9.558	20,5%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>11,9%</i>		<i>13,7%</i>		<i>7,9%</i>	
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, νερού	569	100%	525	92,3%	44	7,7%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>0,1%</i>		<i>0,2%</i>		<i>0,0%</i>	
Κατασκευές	96.003	100%	94.935	98,9%	1.068	1,1%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>24,3%</i>		<i>35,1%</i>		<i>0,9%</i>	
Εμπόριο, επισκευές ξενοδοχεία εστιατόρια	61.497	100%	37.446	60,9%	24.051	39,1%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>15,7%</i>		<i>13,8%</i>		<i>19,9%</i>	
Μεταφορές, αποθήκευση, ελεγκτικές	10.721	100%	8.720	81,3%	2.001	18,7%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>2,7%</i>		<i>3,2%</i>		<i>1,7%</i>	
Επιδόσεις χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	1.506	100%	823	54,6%	683	45,4%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>0,4%</i>		<i>0,3%</i>		<i>0,6%</i>	
Λοιπές υπηρεσίες	80.488	100%	17.810	22,1%	62.678	77,9%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>20,3%</i>		<i>6,6%</i>		<i>51,8%</i>	
Δήλωση ασαφής ή δε δήλωσαν κλάδο οικονομικής δραστηριότητας	25.007	100%	19.168	76,7%	5.839	23,3%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των κλάδων</i>	<i>6,4%</i>		<i>7,1%</i>		<i>4,8%</i>	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή κληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, ΕΚΚΕ

Όσον αφορά στο είδος ατομικού επαγγέλματος από τα στοιχεία του πίνακα V φαίνεται ότι η πλειοψηφία των μεταναστών (68,3%) είναι «Τεχνίτες, χειριστές μεταφορικών μέσων ανειδίκευτοι εργαζόμενοι και μικροεπαγγελματίες». Ένα ποσοστό της τάξης του 10,4% των μεταναστών, απασχολείται στην παροχή υπηρεσιών ή είναι πωλητές στα καταστήματα ή στις υπαίθριες αγορές.

Πίνακας V: Απασχολούμενοι αλλοδαποί κατά φύλο και ομάδες ατομικών επαγγελμάτων

Ομάδες ατομικών επαγγελμάτων	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Ποσοστό επί του συνόλου	Ανδρες	Ποσοστό ανδρών επί του συνόλου	Γυναίκες	Ποσοστό γυναικών επί του συνόλου
Σύνολο	391.674	100%	270.771	69,1%	120.903	30,9%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>100%</i>		<i>100%</i>		<i>100%</i>	
Μέλη των βουλευομένων σωμάτων, ανάμεσα διοικητικά και διευθυντικά στελέχη του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα	9.212	100%	6.587	71,5%	2.625	28,5%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>2,4%</i>		<i>2,4%</i>		<i>2,2%</i>	
Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα	12.681	100%	6.595	52,0%	6.086	48,0%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>3,2%</i>		<i>2,4%</i>		<i>5,0%</i>	
Τεχνολόγοι τεχνικοί βοηθοί και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	7.281	100%	4.060	55,8%	3.221	44,2%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>1,9%</i>		<i>1,5%</i>		<i>2,7%</i>	
Υπάλληλοι γραφείων και ασκούντες συναφή επαγγέλματα	8.525	100%	4.101	48,1%	4.424	51,9%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>2,2%</i>		<i>1,5%</i>		<i>3,7%</i>	
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και καλλιτές σε καταστήματα και υπαίθριες αγορές	40.902	100%	19.422	47,5%	21.480	52,5%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>10,4%</i>		<i>7,2%</i>		<i>17,8%</i>	
Ειδικοί μόνες γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι και αλιείς	26.974	100%	19.118	70,9%	7.856	29,1%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>6,9%</i>		<i>7,1%</i>		<i>6,5%</i>	
Τεχνίτες, χειριστές μεταφορικών μέσων, ανεπίδικευτοι εργάτες και μικροεπαγγελματίες	267.521	100%	197.334	73,8%	70.187	26,2%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>68,3%</i>		<i>72,9%</i>		<i>58,1%</i>	
Δήλωσαν ανεπαρκώς ή ασαφώς το επάγγελμά τους	5.117	100%	3.782	73,9%	1.335	26,1%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>1,3%</i>		<i>1,4%</i>		<i>1,1%</i>	
Δε δήλωσαν επάγγελμα	13.461	100%	9.772	72,6%	3.689	27,4%
<i>Ποσοστό στο σύνολο των επαγγελμάτων</i>	<i>3,4%</i>		<i>3,6%</i>		<i>3,1%</i>	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, ΕΚΚΕ

Σε σχέση με τη θέση στο επάγγελμα, η πλειοψηφία των αλλοδαπών και στα δύο φύλα είναι μισθωτοί (89%), ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 6,5% είναι αυτοαπασχολούμενοι.

Πίνακας VI: Απασχολούμενοι αλλοδαποί κατά φύλο και θέση στο επάγγελμα

Θέση στο επάγγελμα	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Ποσοστό επί του συνόλου	Ανδρες	Ποσοστό ανδρών επί του συνόλου	Γυναίκες	Ποσοστό γυναικών επί του συνόλου
Σύνολο	391.674	100%	270.771	69,1%	120.903	30,9%
<i>Ποσοστό στο σύνολο</i>	<i>100%</i>		<i>100%</i>		<i>100%</i>	
Εργοδότες	11.152	100%	8.069	72,4%	3.083	27,6%
<i>Ποσοστό στο σύνολο</i>	<i>2,8%</i>		<i>3,0%</i>		<i>2,5%</i>	
Εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό	25.507	100%	17.274	67,7%	8.233	32,3%
<i>Ποσοστό στο σύνολο</i>	<i>6,5%</i>		<i>6,4%</i>		<i>6,8%</i>	
Μισθωτοί	348.455	100%	244.376	70,1%	104.079	29,9%
<i>Ποσοστό στο σύνολο</i>	<i>89,0%</i>		<i>90,3%</i>		<i>86,1%</i>	
Συμβοηθούσα και μη αμειβόμενα μέλη νοικοκυριού	6.560	100%	1.052	16,0%	5.508	84,0%
<i>Ποσοστό στο σύνολο</i>	<i>1,7%</i>		<i>0,4%</i>		<i>4,6%</i>	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

Γ. Εκπαίδευση

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών που έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (27,7%) και δημοτικού (23,1%). Τα ποσοστά αυτά δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στην κατά φύλο κατανομή. Ποσοστό της τάξης του 4,4% δε γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.

Πίνακας VII: Αλλοδαποί κατά φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο εκπαίδευσης	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Ποσοστό επί του συνόλου	Ανδρες	Ποσοστό ανδρών επί του συνόλου	Γυναίκες	Ποσοστό γυναικών επί του συνόλου
Σύνολο	723.757	100%	395.582	54,7%	328.175	45,3%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	100%		100%		100%	
Κάτοχοι διδακτορικού τίτλου	1.446	100%	909	62,9%	537	37,1%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	0,2%		0,2%		0,2%	
Κάτοχοι Μάστερ	3.353	100%	1.862	55,5%	1.491	44,5%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	0,5%		0,5%		0,5%	
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	54.647	100%	24.034	44,0%	30.613	56,0%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	7,6%		6,1%		9,3%	
Πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ, ΚΑΤΕΕ) Εκκλησιαστικής εκπαίδευσης	15.985	100%	6.619	41,4%	9.366	58,6%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	2,2%		1,7%		2,9%	
Πτυχιούχοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	20.659	100%	8.445	40,9%	12.214	59,1%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	2,9%		2,1%		3,7%	
Απόφοιτοι Μέσης εκπαίδευσης	200.324	100%	101.848	50,8%	98.476	49,2%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	27,7%		25,7%		30,0%	
Πτυχιούχοι ΤΕΑ	13.220	100%	8.162	61,7%	5.058	38,3%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	1,8%		2,1%		1,5%	
Πτυχιούχοι ΤΕΣ	9.490	100%	6.336	66,8%	3.154	33,2%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	1,3%		1,6%		1,0%	
Απόφοιτοι Σηαξίου Γυμνασίου	128.137	100%	75.295	58,8%	52.842	41,2%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	17,7%		19,0%		16,1%	
Απόφοιτοι Δημοτικού	166.937	100%	101.130	60,6%	65.807	39,4%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	23,1%		25,6%		20,1%	
Φοιτούν στο Δημοτικό	56.707	100%	29.892	52,7%	26.815	47,3%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	7,8%		7,6%		8,2%	
Εγκατέλειψαν το Δημοτικό, αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	21.058	100%	12.584	59,8%	8.474	40,2%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	2,9%		3,2%		2,6%	
Δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	31.794	100%	18.466	58,1%	13.328	41,9%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	4,4%		4,7%		4,1%	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, ΕΚΚΕ

(**) Από την κατηγορία «δε γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση» έχουν αφαιρεθεί τα παιδιά της ηλικιακής ομάδας 0-4 ετών. Ο πραγματικός αριθμός αναλόγητων, δε πρέπει να περιλαμβάνει ούτε τα άτομα ηλικίας 5 ετών (δεδομένου ότι τα παιδιά ξεκινάνε το σχολείο στην ηλικία των 6 ετών). Ωστόσο η πληροφορία αυτή δεν είναι διαθέσιμη, συνεπώς υπάρχει ένα αμελητέο σφάλμα στον υπολογισμό των στοιχείων του εν λόγω πίνακα.

Δ. Χρόνος παραμονής στην Ελλάδα

Από τον πίνακα VIII φαίνεται ότι στην πλειοψηφία τους οι μετανάστες που έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα για εργασία παρέμειναν στην χώρα μας για χρονικό

διάστημα από 1-5 έτη (46,8% του συνόλου), ενώ αντίστοιχο ποσοστό της τάξης του 41%, δήλωσε ότι η διαμονή του στην Ελλάδα υπερέβαινε τα 5 έτη.

Πίνακας VIII: Αλλοδαποί κατά φύλο και χρόνο παραμονής στην Ελλάδα που δήλωσαν ότι εγκαταστάθηκαν για εργασία

Χρόνος Παραμονής	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Ποσοστό επί του συνόλου	Ανδρες	Ποσοστό ανδρών επί του συνόλου	Γυναίκες	Ποσοστό γυναικών επί του συνόλου
Σύνολο	413.241	100%	244.643	59,2%	168.598	40,8%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	<i>100%</i>		<i>100%</i>		<i>100%</i>	
1 έτος	50.595	100%	29.174	57,7%	21.421	42,3%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	<i>12,2%</i>		<i>11,9%</i>		<i>12,7%</i>	
1 - 5 έτη	193.341	100%	111.798	57,8%	81.543	42,2%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	<i>46,8%</i>		<i>45,7%</i>		<i>48,4%</i>	
5 και άνω έτη	169.305	100%	103.671	61,2%	65.634	38,8%
<i>Ποσοστό επί του συνόλου</i>	<i>41,0%</i>		<i>42,4%</i>		<i>38,9%</i>	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, ΕΚΚΕ

Ε. Δομή του πληθυσμού

Το μεγαλύτερο ποσοστό των αλλοδαπών (41,5%) είναι ηλικίας 30-54 ετών. Εκτός της υψηλής συγκέντρωσης που παρουσιάζεται στις ομάδες που συνθέτουν την παραγωγική ηλικία, εξίσου σημαντική είναι η εμφάνιση υψηλού ποσοστού σε παιδιά ηλικίας από 0-14 ετών (16,7%).

Στην πυραμίδα ηλικιών όπου απεικονίζεται γραφικά η κατά ηλικία και φύλο σύνθεση του πληθυσμού, καθώς και η εξελικτική πορεία της γήρανσης, παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της διόγκωσης των παραγωγικών πληθυσμιακών ομάδων, ιδίως στους άνδρες. Η τριγωνική μορφή της πυραμίδας υποδηλώνει ότι με την εισροή των αλλοδαπών, ο πληθυσμός της Ελλάδας θα αποκτήσει μια δυναμική στην αντικατάσταση των γενεών, δεδομένου ότι ο νεανικός πληθυσμός είναι μεγαλύτερος από τον πληθυσμό των ηλικιακών ομάδων που δεν συμμετέχουν πλέον στην παραγωγική διαδικασία.

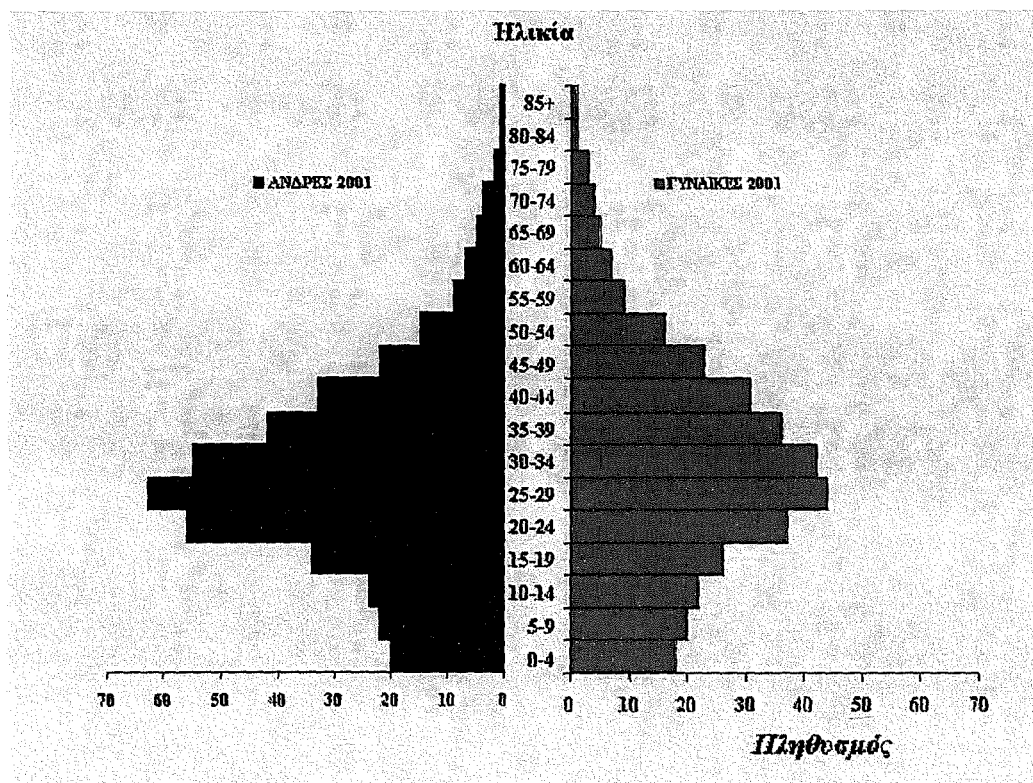
Πίνακας VIII: Αλλοδαποί κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

Ομάδες ηλικιών	Σύνολο	Ποσοστό επί του συνόλου	Ανδρες	Ποσοστό ανδρών επί του συνόλου	Γυναίκες	Ποσοστό γυναικών επί του συνόλου
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	762.191	100%	415.552	54,5%	346.639	45,5%
ποσοστό επί του συνόλου	100%		100%		100%	
0-14	127.090	100%	66.584	52,4%	60.506	47,6%
ποσοστό επί του συνόλου	16,7%		16,0%		17,5%	
15-19	59.635	100%	34.124	57,2%	25.511	42,8%
ποσοστό επί του συνόλου	7,8%		8,2%		7,4%	
20-29	200.954	100%	119.425	59,4%	81.529	40,6%
ποσοστό επί του συνόλου	26,4%		28,7%		23,5%	
30-54	316.306	100%	167.723	53,0%	148.583	47,0%
ποσοστό επί του συνόλου	41,5%		40,4%		42,9%	
55-64	31.521	100%	15.392	48,8%	16.129	51,2%
ποσοστό επί του συνόλου	4,1%		3,7%		4,7%	
65+	26.685	100%	12.304	46,1%	14.381	53,9%
ποσοστό επί του συνόλου	3,5%		3,0%		4,1%	

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

Πυραμίδα ηλικιών των αλλοδαπών της Ελλάδας

Απόλυτοι αριθμοί σε χιλιάδες

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής, ΕΚΚΕ

Ζ. Περιφερειακή Διάσταση

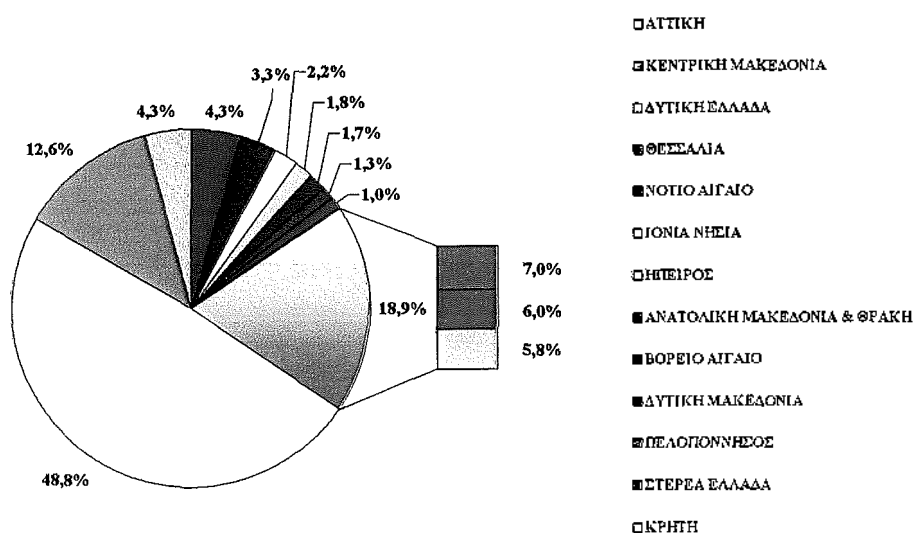
Οι περισσότεροι από τους μετανάστες (48,6% ήτοι 370.218 άτομα) μένουν και απασχολούνται στην περιοχή της Αττικής (Αθήνα, Ανατ. και Δυτ. Αττική, Πειραιάς). Ποσοστό της τάξης του 13,1% (ή 100.178 άτομα) έχει εγκατασταθεί στην Κεντρική Μακεδονία και δη στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Αντίστοιχα υψηλά ποσοστά που κυμαίνονται από 5-6,5% εμφανίζουν οι περιφέρειες Πελοποννήσου, Κρήτης και Στερεάς Ελλάδας.

Πίνακας Χ: Απασχολούμενοι αλλοδαποί κατά φύλο και γεωγραφική κατανομή

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ / ΝΟΜΟΣ	Σύνολο πληθυσμού	Ποσοστό (%) Περιφ. επί του συνόλου	Απασχολούμενοι (3)=(4)+(5)	Άνδρες (4)	Γυναίκες (5)
	(1)	(2)			
ΕΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ	762.191	100,0	391.674	270.771	120.903
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	15.146	2,0	6.606	4.559	2.047
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	100.178	13,1	49.206	34.026	15.180
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8.870	1,2	3.921	3.060	861
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	31.957	4,2	16.691	12.790	3.901
ΗΠΕΙΡΟΣ	15.692	2,1	6.901	5.192	1.709
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	19.460	2,6	8.551	5.930	2.621
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	35.144	4,6	16.822	12.448	4.374
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	39.397	5,2	23.650	19.117	4.533
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	47.882	6,3	27.518	19.359	8.159
ΑΤΤΙΚΗ	370.218	48,6	191.053	126.784	64.269
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	9.711	1,3	4.913	3.493	1.420
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	28.112	3,7	13.073	8.703	4.370
ΚΡΗΤΗ	40.424	5,3	22.769	15.310	7.459

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

(*) Η επεξεργασία των στοιχείων αφορά το υπό έκδοση "Κοινωνικό Πορτραίτο της Ελλάδας 2002-2003", του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής ΕΚΚΕ

1.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Η Στατιστική της Φυσικής Κινήσεως είναι επίσημη έκδοση της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, στο πλαίσιο της οποίας περιλαμβάνονται οι βασικοί δείκτες μεταβολής του πληθυσμού. Αποτελεί ένα μέσο αποτύπωσης των νέων τάσεων στη δημογραφική συμπεριφορά των ατόμων σε σχέση με το χρόνο σύναψης του πρώτου γάμου, την αύξηση ή μείωση των διαζυγίων, τις απόλυτες μεταβολές στις ανεπιθύμητες γεννήσεις, την κατάργηση του παραδοσιακού τύπου οικογένειας, καθώς και άλλων παραμέτρων που δίνουν το στίγμα της δομής και οργάνωσης μιας κοινωνίας.

Οι πηγές των στοιχείων είναι διοικητικές και αναφέρονται στις καταχωρήσεις των ληξιαρχικών βιβλίων των δήμων και κοινοτήτων, στα οποία καταγράφονται οι γεννήσεις, οι θάνατοι και οι γάμοι των εγγεγραμμένων δημοτών.

Σε σχέση με την πρώτη μεταβλητή «Γεννήσεις», τα στοιχεία που διατίθενται διακρίνονται κυρίως ανάλογα με τον τόπο μόνιμης κατοικίας της μητέρας, τον χώρο και χρόνο κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκε η γέννηση, το φύλο του νεογέννητου και την οικογενειακή κατάσταση της μητέρα αυτού, ενώ στις περιπτώσεις γεννήσεων έγγαμων μητέρων αναφέρεται η διάρκεια γάμου της μητέρας και το επάγγελμα του πατέρα.

Κατ' αντιστοιχία στην περίπτωση της μεταβλητής «Θάνατος», τα στοιχεία παραθέτονται κυρίως ως προς το φύλο, την ηλικία και την αιτία θανάτου, τον τόπο μόνιμης κατοικίας του θανόντος, δίνοντας παράλληλα και στοιχεία χωρικής διάστασης. Ο υπολογισμός της βρεφικής θνησιμότητας αποτελεί αυτοτελή ενότητα.

Η τελευταία μεταβλητή των «Γάμων», σχετίζεται με τις γεννήσεις και απεικονίζει μέσω των συγκριτικών μεταβλητών τις εξελίξεις που επέρχονται στα κοινωνικά πρότυπα / ή στερεότυπα.

Η συμβολή των δεικτών φυσικής κίνησης στην επιστήμη της Δημογραφίας καταλαμβάνει προεξέχουσα θέση, δεδομένου ότι οι δείκτες αυτοί αποτελούν βασικές υποθέσεις για την προβολή πληθυσμού σε μεταγενέστερα έτη και γενικότερα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ερμηνείας και απεικόνισης των πληθυσμιακών εξελίξεων.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Σε μια εποχή όπου η απασχόληση και η κοινωνική πολιτική βρίσκονται στην κορυφή της πολιτικής ημερήσιας διάταξης, η νομοθεσία, ο κοινωνικός διάλογος και τα οικονομικά κίνητρα είναι τα μοναδικά μέσα που έχει στην διάθεσή της η Ελλάδα για τη χάραξη πολιτικής. Η έμφαση στην άσκηση αποτελεσματικής πολιτικής, σε συνδυασμό με τις σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία της Ελλάδας, ανέδειξαν το έλλειμμα της πληροφόρησης και την αυξημένη ζήτηση σε στατιστικά στοιχεία που να αποτυπώνουν την κατάσταση της απασχόλησης και τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Παράλληλα, εξαιτίας της ανάγκης παρακολούθησης της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των κατασταλτικών μέτρων της ανεργίας, έγινε περισσότερο επιτακτική η ζήτηση διενέργειας ερευνών που να εξασφαλίζουν με αξιόπιστο τρόπο την ερμηνευτική ικανότητα των γεγονότων, το μέγεθος, τη διάρθρωση και την εξέλιξη της απασχόλησης, καθώς και της αμοιβής της εργασίας.

Προς την κατεύθυνση αυτή στράφηκε η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού που διεξάγει η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.) και η οποία παράγει τα πλέον εμπειριστατωμένα στοιχεία για το εργατικό δυναμικό της Χώρας. Πρόκειται για μια σειρά από τριμηνιαίες έρευνες, που καλύπτουν δειγματοληπτικά τον πληθυσμό των νοικοκυριών της Χώρας και στοχεύει κυρίως στην ανίχνευση της κατάστασης απασχόλησης των ατόμων 14 ετών και άνω, σε συνδυασμό με τα δημογραφικά τους χαρακτηριστικά και το επίπεδο εκπαίδευσης.

Στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση συλλέγονται και στο πλαίσιο των Απογραφών πληθυσμού – κατοικιών της Ε.Σ.Υ.Ε., με όλα τα μειονεκτήματα που αυτή παρουσιάζει σε σχέση με την αδυναμία παρακολούθησης των βραχυχρόνιων μεταβολών για τα οποία ειδική μνεία έχει γίνει στο κεφάλαιο 1.

Μια τρίτη πηγή συλλογής στοιχείων απασχόλησης των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και της κατά δήλωση ανεργίας, είναι ο Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.).

Ο τρόπος και η μεθοδολογία που υιοθετείται για τη συγκέντρωση των δεδομένων τα κατατάσσει σε τρεις βασικές κατηγορίες. Σ' αυτά που προέρχονται από: α) Απογραφικές έρευνες, β) Δειγματοληπτικές Έρευνες και γ) Διοικητικές Πηγές.

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται οι δύο τελευταίες κατηγορίες, δεδομένου ότι και οι έρευνες οι οποίες αναλύονται εντάσσονται σε μία εκ των δύο κατηγοριών.

Όσον αφορά τις δειγματοληπτικές έρευνες στηρίζονται στη θεωρία των πιθανοτήτων και τη στατιστική, όπου η έννοια του τυχαίου είναι αυστηρά ορισμένη. Ο βασικότερος λόγος επιλογής ερευνών που στηρίζονται στη δειγματοληψία είναι το κόστος, το οποίο είναι συνήθως ανάλογο του αριθμού των στοιχείων που εξετάζονται. Η σχέση αυτή επιτρέπει μια σχετική ευελιξία ως προς την τελική διαμόρφωσή του σύμφωνα με τα διαθέσιμα κονδύλια.

Επιπρόσθετα πλεονεκτήματα της δειγματοληψίας που οφείλονται κυρίως στις τεχνικές συλλογής των στοιχείων είναι:

- α) Η ταχύτητα συγκέντρωσης των δεδομένων και η έγκαιρη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων σε βραχυχρόνιο επίπεδο.
- β) Η ακρίβεια των αποτελεσμάτων δεδομένου ότι υπάρχει επάρκεια εξειδικευμένου προσωπικού και έτσι αποφεύγονται σφάλματα παρατήρησης (εν αντιθέσει με τις απογραφικές έρευνες μεγάλης εμβέλειας).
- γ) Το ευρύ πεδίο της έρευνας και η μελέτη ποικίλων χαρακτηριστικών των μονάδων παρατήρησης.

Μια από τις πιο διαδεδομένες μεθόδους δειγματοληψίας που χρησιμοποιείται (και στις έρευνες που αναλύονται στο παρόν κεφάλαιο) είναι η κατά στρώματα δειγματοληψία. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει τη διαίρεση του πληθυσμού σε ομάδες (στρώματα) σχετικά ομοιογενή ως προς το υπό μελέτη χαρακτηριστικό, με αποτέλεσμα να αρκεί ένα μικρό δείγμα από κάθε στρώμα για να εκτιμήσουμε την τιμή του χαρακτηριστικού⁸. Στη συνέχεια τα επιμέρους αποτελέσματα συνδυάζονται για να μας δώσουν την εκτίμηση για το σύνολο του πληθυσμού (βλ. πλαίσιο έρευνας Κενών Θέσεων Έργασίας).

Στην έρευνα εργατικού δυναμικού, όπου αποτελεί υπόδειγμα δειγματοληπτικής έρευνας, το μέγεθος του δείγματος εξαρτάται πρώτιστα από τον στόχο που έχει τεθεί για το επίπεδο λεπτομέρειας των εκτιμήσεων. Κατά το σχεδιασμό της λαμβάνεται υπόψη η χωρική διάσταση (στρωματοποίηση του πληθυσμού), χωρίς να δημιουργείται επιπρόσθετο κόστος σε χρόνο και χρήμα για την εύρεση συγκεκριμένων ομάδων – στόχων (εντοπισμένη συνέντευξη – focused interview).

⁸Βλ. <http://www2.ekke.gr/estia/Grenved/seminar3.html>, σεμινάριο για ποσοτικές έρευνες.

Οι περιορισμοί που προκύπτουν στις δειγματοληπτικές έρευνες (και δη στην έρευνα εργατικού δυναμικού) αφορούν κυρίως την εναρμόνιση με τους συμβατικούς ορισμούς. Ο υπολογισμός των δεικτών βασίζεται σε εναρμονισμένες μεθόδους και ενδέχεται πολλές φορές η εκτίμηση μιας ομάδας πληθυσμού να υπερεκτιμάται ή να υποεκτιμάται. Ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση της Ελλάδας, για την κατηγορία των αυτοαπασχολουμένων οι οποίοι με δεδομένο ότι καταλαμβάνουν σημαντικό μερίδιο στην αγορά εργασίας, σε συνδυασμό με τον συμβατικό ορισμό που λέει ότι, τα άτομα νεαρής ηλικίας που βοηθούν για λίγες ώρες στην ατομική επιχείρηση του γονέα δεν θεωρούνται άνεργοι, μπορεί να δημιουργήσουν μια παραπλανητική εικόνα σε σχέση με την ανεργία των νέων [*Εργατικό Δυναμικό, Απασχολούμενοι και Άνεργοι: Μια Διερεύνηση στα Στατιστικά Στοιχεία*, βλ. άρθρο Δ. Καραντινού στην Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τεύχος 66, 1987].

Τα κενά αυτά έρχονται να καλύψουν στοιχεία που προέρχονται από άλλες πηγές, μία εκ των οποίων η κατηγορία των Διοικητικών πηγών. Εκτός των ιδιαίτερων στόχων που εξυπηρετούν χρησιμεύουν στην επαλήθευση των αποτελεσμάτων και την αποφυγή παραπλανητικών συμπερασμάτων, που προκύπτουν από δειγματοληπτικές έρευνες κυρίως για τις περιπτώσεις που αποκλίνουν του μέσου (ακραίες τιμές) και απαιτείται μεγάλο δείγμα για μικρό σφάλμα εκτίμησης.

Ως εκ τούτου, συμπληρωματικά με την έρευνα εργατικού δυναμικού λειτουργούν τα δεδομένα που συλλέγονται από:

- α) έρευνες σε επιχειρήσεις και
- β) άλλες διοικητικές πηγές.

Η πρώτη παρέχει πληροφορίες που σχετίζονται με την παραγωγικότητα της εργασίας, τις αποδοχές και τις ώρες εργασίας για μεμονωμένους τομείς π.χ. τον βιομηχανικό τομέα, την πρωτογενή παραγωγή, τον τομέα τεχνολογίας και πληροφόρησης και η δεύτερη πηγή αφορά κυρίως αρχεία που τηρούνται σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης⁹, και σε οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα εργασίας.

Βασικό μειονέκτημα των διοικητικών πηγών που ταυτόχρονα αποτελεί πλεονέκτημα της έρευνας εργατικού δυναμικού, είναι η αδυναμία συγκρισιμότητας των στοιχείων

⁹ Στη Δανία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία τηρούνται κατάλογοι πληθυσμών που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό δεικτών του επιπέδου απασχόλησης και ανεργίας.

που παράγουν, δεδομένου ότι δεν χρησιμοποιούν συμβατικούς ορισμούς για τα μεγέθη που παρακολουθούν, αλλά προσβλέπουν περισσότερο στην μέτρηση ενός φαινομένου σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και στην προσαρμογή των εθνικών ιδιαιτεροτήτων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης ποικίλουν από χώρα σε χώρα, αυτό αυτόματα καθιστά (σε απόλυτους όρους) αδύνατη της σύγκριση της παραγόμενης πληροφορίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Επιπλέον, οι διοικητικές πηγές δεν τηρούν συνήθως ένα συγκεκριμένο πλαίσιο παρακολούθησης των δεικτών με αποτέλεσμα την ασυνέχεια των δεδομένων που διαθέτουν (π.χ. αλλαγή των χαρακτηριστικών των ομάδων στόχων που ευνοούνται με μέτρα θεραπείας και πρόληψης της ανεργίας). Ωστόσο λόγω της μη πολυπλοκότητας των διοικητικών πηγών τα στοιχεία που παράγουν διατίθενται βραχυπρόθεσμα (π.χ. σε μηνιαία βάση).

Σύμφωνα με τη δομή του παρόντος κεφαλαίου σε πρώτο επίπεδο παρουσιάζονται οι βασικές Δειγματοληπτικές έρευνες που αφορούν το ανθρώπινο εργατικό δυναμικό και σε δεύτερο επίπεδο τα δεδομένα από Διοικητικές πηγές. Επιπρόσθετα, στο Στατιστικό Παράρτημα παρουσιάζεται μέρος των αποτελεσμάτων της επεξεργασίας των δεδομένων που συλλέγονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, δίνοντας ένα στίγμα των θεματικών δημοσιευμάτων που κυκλοφορούν και αποτελούν εργαλείο της ερευνητικής διαδικασίας.

I. ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΠΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Στην προσπάθεια ανάδειξης του τρόπου οργάνωσης και της αναγκαιότητας διεξαγωγής της έρευνας εργατικού δυναμικού, στην ενότητα που ακολουθεί παραθέτονται δεκαπέντε βασικές ενότητες με τα σημεία που στοιχειοθετούν το περιεχόμενο, τις θεσμικές / εννοιολογικές δεσμεύσεις και την μεθοδολογία διεξαγωγής των μετρήσεων, της συλλογής και επεξεργασίας του στατιστικού υλικού της μείζονος σημασίας έρευνας του εργατικού δυναμικού.

Επιπρόσθετα αναπτύσσεται η σκοπιμότητα και η μέθοδος διεξαγωγής της έρευνας Κενών Θέσεων Εργασίας στις Επιχειρήσεις, που εκτιμά την κατάσταση αναφορικά με τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στη διάρθρωση των θέσεων εργασίας ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, επάγγελμα και μορφή απασχόλησης.

1.2.1 ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

1.2.1.1 Θεσμικό Πλαίσιο

Ο Κανονισμός της ΕΟΚ με αριθμό **3044/6.10.89** - ο οποίος δεν είναι πλέον σε ισχύ - ήταν ο πρώτος που εκδόθηκε για την οργάνωση της δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού δυναμικού κατά το β' τρίμηνο του 1990 και 1991. Κατά το χρονικό διάστημα που προηγείται του έτους 1990 (αρχής γενομένης το 1973) η διεξαγωγή της έρευνας σε κοινοτικό επίπεδο δεν ήταν συστηματική, ενώ το πλαίσιο οργάνωσής της καθοριζόταν βάσει Κανονισμού από το Συμβούλιο των Υπουργών.

Το θεσμικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή της έρευνας, βάσει εναρμονισμένων ορισμών που αφορούν το εργατικό δυναμικό, οριοθετήθηκε σαφώς με τον υπ' αριθμ. **3711/16-12-91 Κανονισμό (ΕΟΚ) του Συμβουλίου**, στον οποίο προβλέπεται από το 1992, η διενέργεια ετήσιας δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού δυναμικού εντός της Κοινότητας (κατά τη διάρκεια του β' τριμήνου κάθε έτους). Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας τροποποιείται τον Μάρτιο του 1998 με τον υπ' αριθμ. **577/9-3-98 Κανονισμό (ΕΚ) του Συμβουλίου**, ο οποίος ταυτόχρονα ακυρώνει την ισχύ του προηγούμενου Κανονισμού, και πλέον η έρευνα πραγματοποιείται και τα τέσσερα τρίμηνα κάθε έτους. Στη συνέχεια με τον υπ' αριθμ. **2104/28-11-02 Κανονισμό** προστίθενται νέοι παράμετροι παρακολούθησης του τομέα της εκπαίδευσης¹⁰, ενώ τον Νοέμβριο του 2003 λόγω αυξημένων αναγκών επαρκούς παρακολούθησης των μεταβολών της αγοράς εργασίας, εκδίδεται ο υπ' αριθμ. **2257/2003 Κανονισμός** με στόχο την αναπροσαρμογή του καταλόγου των μεταβλητών (χαρακτηριστικών) της έρευνας και την εφαρμογή των όσων ορίζει κατά το έτος 2005.

Σημειώνεται ότι εκτός των Κανονισμών που αφορούν κυρίως στη διαμόρφωση της δομής της έρευνας και του χρόνου διεξαγωγής της, στο θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνονται και Κανονισμοί Εφαρμογής που διευκολύνουν τα Κράτη - Μέλη

¹⁰ Με την εν λόγω τροποποίηση δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην παρακολούθηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (κατά τη διάρκεια των 4 τελευταίων εβδομάδων που προηγούνται του χρόνου διεξαγωγής της έρευνας), οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο «επίσημο» εκπαιδευτικό σύστημα. Ως δραστηριότητες τέτοιου τύπου αναφέρονται τα σεμινάρια, τα φροντιστήρια, τα ιδιαίτερα μαθήματα, οι σπουδές δι' αλληλογραφίας, τα προγράμματα άτυπης επαγγελματικής κατάρτισης κ.λπ., ενώ αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι αν πραγματοποιούνται για προσωπικούς ή επαγγελματικούς λόγους και εντός ή εκτός των αμειβόμενων ωρών εργασίας στις περιπτώσεις των απασχολούμενων.

στην οργάνωση ενός συστήματος παρακολούθησης των μεταβλητών της έρευνας, εναρμονισμένο με τις αρχές της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Υπηρεσίας (Eurostat)¹¹.

Επιπρόσθετα, εκδίδονται Κανονισμοί *ad hoc* ερευνών¹² που θεσπίζονται στο πλαίσιο της δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού δυναμικού, οι οποίες δεν έχουν διαχρονικό χαρακτήρα, αλλά μελετούν ένα φαινόμενο ή μια συνιστώσα της αγοράς εργασίας για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

1.2.1.2 Εξελίξεις της έρευνας στην Ελλάδα

Η έρευνα διεξάγεται στην Ελλάδα συνεχώς από το 1974. Αφορμή αποτέλεσε η απογραφή του 1961, όπου και έκτοτε μέχρι το 1973 πραγματοποιήθηκαν δοκιμαστικές έρευνες που σα στόχο είχαν τη μελέτη των προβλημάτων που ενδεχομένως θα παρουσιάζονταν και την κατάρτιση ενός σχεδίου της εν λόγω έρευνας. Ουσιαστικά διακρίνονται τρία βασικά χρονικά διαστήματα αναφοράς, τα οποία αξίζουν να αναφερθούν.

Πρώτον, από το 1974 μέχρι το 1980, καθορίστηκε ένα μοντέλο διεξαγωγής της έρευνας το οποίο κάλυπτε τις αστικές και ημιαστικές Περιοχές και το οποίο περιελάμβανε τους βασικούς στόχους, τα χαρακτηριστικά, τις ενότητες και τους ορισμούς των βασικών εννοιών της έρευνας.

Δεύτερον, από το 1981, η έρευνα επεκτείνεται και στις αγροτικές περιοχές (δηλαδή καλύπτει τη διάρθρωση του συνολικού πληθυσμού της Χώρας). Επιπλέον, διεξάγεται κάθε δεύτερο τρίμηνο (Απρίλιος-Ιούνιος) του έτους, με αντίστοιχη ισοκατανομή του δείγματος στο τρίμηνο και όχι στο έτος. Επίσης, από το 1983 και μετά το 13^ο Διεθνές Συνέδριο Στατιστικών της Εργασίας (Γενεύη 1982), η έρευνα προσαρμόστηκε στις έννοιες, τους ορισμούς και την μεθοδολογία που οριοθετήθηκε από την τότε λεγόμενη ΕΟΚ για όλα τα Κράτη – Μέλη.

Τρίτον, από το 1998 και με βάση τον κανονισμό 577/98, η έρευνα διεξάγεται κάθε τρίμηνο του εκάστοτε έτους, προλαμβάνοντας με αυτόν τον τρόπο τη λήψη

¹¹ Κανονισμοί εφαρμογής (ΕΚ) 1571/1998 & 1575/2000, για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 577/98 του Συμβουλίου σχετικά με τη διενέργεια δειγματοληπτικής έρευνας Εργατικού Δυναμικού στην Κοινότητα.

¹² Κανονισμός (ΕΚ) 1925/1999 της Επιτροπής για τη μετάβαση από το σχολείο στην επαγγελματική ζωή. Κανονισμός (ΕΚ) 1578/2000 της Επιτροπής για τη διάρκεια και την οργάνωση του χρόνου εργασίας. Κανονισμός (ΕΚ) 1566/2001 της Επιτροπής για την απασχόληση ατόμων με ειδικές ανάγκες.

λανθασμένων αποφάσεων που στηρίζονται σε στοιχεία τα οποία δεν ενημερώνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 2000 και ύστερα στο πλαίσιο της τριμηνιαίας έρευνας εργατικού δυναμικού εντάσσονται επιπλέον έρευνες (ad hoc), προκειμένου να μελετηθούν ειδικά θέματα στη διάρθρωση της απασχόλησης.

1.2.1.3 Εξελίξεις της έρευνας σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) διαθέτει συγκρίσιμα στατιστικά στοιχεία για το επίπεδο, τη διάρθρωση και την εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας στα Κράτη – Μέλη.

Παρόλο που σε κάθε Κράτος – Μέλος διεξάγονταν έρευνες εργατικού δυναμικού και υπήρχε η δυνατότητα παροχής στατιστικών στοιχείων της απασχόλησης, ωστόσο πριν το 1983 δεν ήταν δυνατή η σύγκριση αυτών, μεταξύ των Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η πρώτη δειγματοληπτική έρευνα πραγματοποιήθηκε το 1960 από τα 6 Ιδρυτικά Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³.

Από το 1968 έως το 1971 η έρευνα σε κοινοτικό επίπεδο διεξαγόταν κάθε χρόνο, ενώ από το 1973 έως το 1981 η αντίστοιχη έρευνα γινόταν κάθε δύο χρόνια.

Εξαιτίας των λόγων που προαναφέρθηκαν, από το 1983 και μετά έγινε σημαντική αναθεώρηση της έρευνας και όλα τα Κράτη – Μέλη εναρμονίστηκαν με τις προδιαγραφές που δόθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση τηρώντας ωστόσο, ως ένα σημείο, την κάλυψη των εθνικών ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζονταν κατά περίπτωση σε ορισμένα Κράτη – Μέλη.

Ως αντιστοίχως με την Ελλάδα, προκειμένου να καλυφθούν οι νέες απαιτήσεις της διάρθρωσης της απασχόλησης, την τελευταία δεκαετία τα ερωτηματολόγια εμπλουτίζονται με ερωτήματα που σκοπό έχουν την κάλυψη αυτών των απαιτήσεων.

1.2.1.4 Οργάνωση της έρευνας

Στην οργάνωση της έρευνας συμμετέχουν όλες οι Στατιστικές Υπηρεσίες των επιμέρους Κρατών – Μελών με τη δημιουργία μιας κοινής ομάδας εργασίας που είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό του Περιεχομένου της έρευνας (καθορισμός των

¹³ The development of the EU Labour Force Survey, Βλ. αναλυτικά Eurostat, "The European Union labour force survey, Methods and definitions – 2001", Edition 2003.

ερωτήσεων), της κοινής κωδικοποίησης των απαντήσεων και της χρήσης συμβατικών ορισμών και βασικών εννοιών.

Στη συνέχεια η Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας - όπως και όλες οι Στατιστικές Υπηρεσίες των Κρατών - Μελών - είναι υπεύθυνη για την σύνταξη των ερωτηματολογίων σύμφωνα με την τυποποιημένη κωδικοποίηση της έρευνας, αλλά και με βάση τις εθνικές ιδιαιτερότητες, την επιλογή του δείγματος και την επιλογή κατάλληλου εξειδικευμένου προσωπικού που θα συλλέξει το υλικό μέσω των άμεσων συνεντεύξεων στα νοικοκυριά του δείγματος.

Στο τελικό στάδιο η Ε.Σ.Υ.Ε. είναι υπεύθυνη για τη διαβίβαση των αποτελεσμάτων στη Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου αυτή με τη σειρά της, αφού συλλέξει το υλικό από όλα τα Κράτη - Μέλη και βάσει ενός ήδη διαμορφωμένου προγράμματος ανάλυσης των αποτελεσμάτων, προχωρά στη δημοσίευση ειδικής έκδοσης, η οποία περιλαμβάνει χρήσιμα στατιστικά στοιχεία της αγοράς εργασίας για το σύνολο των Κρατών - Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πέραν των δημοσιεύσεων σε έντυπη μορφή, εισάγει τα αποτελέσματα όλων των Κρατών - Μελών (και των υποψηφίων) σε ειδική βάση δεδομένων, η οποία είναι προσβάσιμη ηλεκτρονικά (χωρίς κόστος για περιορισμένο πλήθος στοιχείων).

1.2.1.5 Αντικειμενικοί σκοποί της έρευνας

Πρωταρχικός σκοπός της έρευνας εργατικού δυναμικού είναι η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων για τη μελέτη του επιπέδου της διάρθρωσης και της εξέλιξης της απασχόλησης και ανεργίας της Χώρας, δηλαδή των μελών των νοικοκυριών που τη συνθέτουν.

Πιο αναλυτικά, με την έρευνα επιδιώκεται :

1. η μελέτη της κατάστασης απασχόλησης του πληθυσμού των μελών του νοικοκυριού της Χώρας ηλικίας 14¹⁴ ετών και άνω συναρτήσει του φύλου, της ηλικίας, του επιπέδου εκπαίδευσης, της υπηκοότητας και άλλων οικογενειακών χαρακτηριστικών κατά Περιοχές.
2. η μελέτη της απασχόλησης των μελών του νοικοκυριού σε μία ή περισσότερες εργασίες, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, ομάδες ατομικών

¹⁴ Από το 2003 αναλυτικά στοιχεία Κατάστασης της Απασχόλησης δίνονται για τα μέλη του νοικοκυριού ηλικίας 15 ετών και άνω (εναρμόνιση με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

επαγγελματιών, θέση στο επάγγελμα, ώρες εργασίας διάθεση συνθηκών εργασίας, επιθυμία αναζήτησης άλλης εργασίας και λόγο αναζήτησης κ.λπ.

3. η μελέτη της ανεργίας των μελών του νοικοκυριού σε συνδυασμό με τη χρονική διάρκεια της ανεργίας, το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, την περιοχή και ορισμένα χαρακτηριστικά της τελευταίας τους εργασίας όπως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας και ομάδες ατομικών επαγγελματιών κ.λπ.
4. η μελέτη των λόγων που τα μέλη του νοικοκυριού δεν αναζητούν εργασία (αποθάρρυνση, οικογενειακοί ή προσωπικοί λόγοι κ.λπ.)
5. η μελέτη της κατάστασης απασχόλησης των μελών του νοικοκυριού ένα χρόνο πριν την έρευνα.
6. η μελέτη της κλίμακας των εισοδημάτων από μισθωτές υπηρεσίες (κατά μήνα και έτος), η τάξη μεγέθους των επιδομάτων που καταβάλλονται λόγω ασθένειας ή προσωρινής ανικανότητας, ανεργίας και των αποζημιώσεων λόγω απόλυσης.

Σημειώνεται ότι κατά καιρούς, ανάλογα με τις απαιτήσεις των πολιτικών και κοινωνικών δρώμενων, στο πλαίσιο της τακτικής τριμηνιαίας έρευνας Εργατικού Δυναμικού πραγματοποιούνται ad hoc έρευνες, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες αυτές. Ενδεικτικά αναφέρονται οι έρευνες «*Μετάβαση από την Εκπαίδευση στην Αγορά Εργασίας*» και «*Μορφές και Διάρκεια Χρόνου Εργασίας*» που πραγματοποιήθηκαν ως αντιστοίχως με περίοδο αναφοράς τα Β' τρίμηνα των ετών 2000 και 2001. Για την παραγωγή των συμπληρωματικών στοιχείων συντάσσεται ξεχωριστό ερωτηματολόγιο, το οποίο όμως αποτελεί συνέχεια του «κορμού» της δειγματοληπτικής έρευνας του εργατικού δυναμικού.

1.2.1.6 Επίπεδο κάλυψης της έρευνας

Με την έρευνα εργατικού δυναμικού καλύπτεται το σύνολο του πληθυσμού της Χώρας εξαιρουμένων:

1. των μελών των συλλογικών συμβιώσεων, όπως βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία, στρατώνες, φυλακές, ψυχιατρεία, διάφορα άσυλα κ.λπ.
2. των νοικοκυριών των αλλοδαπών που υπηρετούν σε πρεσβείες, προξενεία, στρατιωτικές και άλλες αποστολές
3. των έφεδρων αξιωματικών και οπλιτών σε κατοικία έξω από το στρατόπεδο

4. των μελών των νοικοκυριών που βρίσκονται εκτός οικισμού, δηλαδή μένουν σε κατοικίες που απέχουν περισσότερο από 200 μέτρα από την τελευταία οικοδομή του οικισμού.

1.2.1.7 Βασικές έννοιες και ορισμοί

Άνεργος¹⁵: Ως άνεργος, με βάση τον ορισμό του *International Labour Office - ILO* - (Διεθνές Γραφείο Εργασίας των Ηνωμένων Εθνών), χαρακτηρίζεται ένα άτομο που δεν εργάζεται¹⁶, ζητά σήμερα μία εργασία (π.χ. επειδή απολύθηκε, τελείωσε η εργασία που είχε αναλάβει, έκλεισε η επιχείρηση ή ζητά εργασία για πρώτη φορά). Παράλληλα, για να θεωρηθεί άνεργο ένα άτομο θα πρέπει τις προηγούμενες 4 εβδομάδες, συμπεριλαμβανομένης και της εβδομάδας διενέργειας της έρευνας, να έχει κάνει κάποιες ενέργειες για να βρει μία εργασία (εγγραφή στον ΟΑΕΔ, υποβολή αιτήσεων σε εταιρείες, δημοσίευση αγγελιών, κλπ.) και να είναι διαθέσιμο, αν του προσφερθεί μία εργασία, να την αναλάβει μέσα στις επόμενες δύο εβδομάδες

Απασχολούμενος (εργαζόμενος): Εργαζόμενο θεωρείται ένα άτομο που έχει κάποια εργασία από την οποία αποκομίζει άμεσα ή έμμεσα οικονομικό όφελος. Στους εργαζόμενους περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, ανεξάρτητα από τον τρόπο πληρωμής τους (με μισθό, με ποσοστά κλπ.), οι μαθητευόμενοι με αμοιβή, οι επιχειρηματίες που εργάζονται και οι ίδιοι, οι βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση χωρίς αμοιβή. Επίσης, περιλαμβάνονται τα άτομα που έχουν διακόψει προσωρινά την εργασία τους, γιατί βρίσκονται σε κανονική ή αναρρωτική άδεια, απεργία κλπ. ή η εργασία τους είναι εποχική. Διευκρινίζεται ότι η εποχικότητα εργασίας, σαν προσωρινή διακοπή, ισχύει μόνο για όσους εργάζονται σε δική τους επιχείρηση, με ή χωρίς μισθωτούς.

Εργατικό Δυναμικό: Το άθροισμα απασχολουμένων και ανέργων.

Μη οικονομικά ενεργός: Ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας που δεν ανήκει στο εργατικό δυναμικό.

Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας: Το άθροισμα του εργατικού δυναμικού και του μη οικονομικά ενεργού πληθυσμού.

¹⁵ Κανονισμός (ΕΚ) 1897/2000 της Επιτροπής σχετικά με τον λειτουργικό ορισμό της ανεργίας.

¹⁶ Δεν εργάστηκε έστω και μία ώρα την εβδομάδα αναφοράς των στοιχείων.

1.2.1.8 Χαρακτηριστικά ταξινόμησης

Με βάση τα δημοσιεύματα των στατιστικών σειρών σε θέματα αγοράς εργασίας η παρουσίαση των βασικών μεγεθών διακρίνεται κυρίως σε σχέση με το Φύλο, την Ηλικία, το Επίπεδο Εκπαίδευσης, τον Κλάδο Παραγωγικής Δραστηριότητας, τις Ομάδες Ατομικών Επαγγελμάτων, τη Θέση στο Επάγγελμα, τη Μορφή Απασχόλησης, τη Διάρκεια Ανεργίας, την Αστικότητα, τα αίτια για τα οποία ένα άτομο δεν περιλαμβάνεται στο Εργατικό Δυναμικό και τη Διοικητική Διαίρεση της Ελλάδας.

1.2.1.9 Μεθοδολογία της έρευνας

Σύμφωνα με το σχεδιασμό της έρευνας Εργατικού Δυναμικού στην Ελλάδα η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιείται είναι η **στρωματοποιημένη πολυσταδιακή δειγματοληψία επιφανειών**. Το μέγεθος του δείγματος κυμαίνεται από 30.000 έως 50.000 νοικοκυριά με τελική δειγματοληπτική μονάδα έρευνας το νοικοκυριό και εναλλαγή του δείγματος στο εκάστοτε επόμενο τρίμηνο κατά το 1/6¹⁷. Το κλάσμα δειγματοληψίας ανέρχεται σε 1,5% για όλη τη Χώρα, με εξαίρεση το 1983 όπου στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας ήταν της τάξης του 1%¹⁸.

Βάσει του μαθηματικού τύπου το κλάσμα δειγματοληψίας ισούται με:

$$\frac{1}{\lambda_h} = \frac{m_h}{M_h}$$

όπου h =το αντίστοιχο στρώμα, m =το μέγεθος του δείγματος και M =το πλήθος των νοικοκυριών στο στρώμα h για δεδομένη χρονική στιγμή.

Το αντίστροφο του κλάσματος υπολογίζει τον αναγωγικό συντελεστή.

Σημειώνεται ότι το 2003, έγινε αναπροσαρμογή των στοιχείων της Τριμηνιαίας Έρευνας Εργατικού Δυναμικού στα δεδομένα που προέκυψαν από την Απογραφή του 2001 (με αναδρομική ισχύ έως το έτος 1998 δεδομένου ότι, αφενός ο πληθυσμός του έτους 1998 είναι πλησιέστερος στον υπολογιζόμενο πληθυσμό της Απογραφής του 2001 παρά στον πληθυσμό της Απογραφής του 1991, αφετέρου διότι βάσει του θεσμικού πλαισίου από το 1998 η έρευνα διενεργείται σε τριμηνιαία βάση). Συνεπώς,

¹⁷ Σε δύο διαδοχικά τρίμηνα το δείγμα ταυτίζεται κατά τα 5/6 του. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει την σύγκριση των διαδοχικών εκτιμήσεων και ανιχνεύει τυχόν εποχικές διακομάνσεις.

¹⁸ Pantazidis N., "Evaluation and Redesign of the Greek Current Labour Force Survey", Statistical Office of the European Communities, Athens, 1991, σελ 5.

επήλθαν επιπρόσθετες αλλαγές στους αναγωγικούς συντελεστές της έρευνας, ενώ σχεδιάζεται η άμεση χρήση αναγωγικών συντελεστών και κατά φύλο και ηλικία ανά τρίμηνο, ώστε να επιτυγχάνεται μεγαλύτερη αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Επισημαίνεται ότι η γενίκευση στον πληθυσμό και η πληθυσμιακή προσαρμογή μέχρι σήμερα διακρίνεται στα εξής στάδια:

1. Από το 1997: Υπολογίζονται οι αναγωγικοί συντελεστές κατά ΥΠΑ, στον πληθυσμό του έτους που διεξάγεται η έρευνα.
2. Από το 2003: Στις περιπτώσεις μη ανταπόκρισης του νοικοκυριού, το δείγμα δεν αντικαθιστάται από άλλο νοικοκυριό, αλλά υπολογίζεται ένας «συντελεστής μη απόκρισης» που αφορά στο αρχικά αναμενόμενο δείγμα και στο τελικά ανταποκρινόμενο δείγμα.
3. Γίνεται «πληθυσμιακή προσαρμογή» των αποτελεσμάτων της έρευνας στον εκτιμώμενο πληθυσμό ενός έτους, με τη χρήση του συντελεστή πληθυσμιακής προσαρμογής, ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση των δεδομένων σε διαφορετικά έτη. (π.χ. σύγκριση του πληθυσμού των ετών 1998 και 1999).

Το πλαίσιο και το υλικό που χρησιμοποιείται για τη διεξαγωγή της έρευνας είναι οι κατάλογοι δήμων και κοινοτήτων, καθώς και οι κατάλογοι απογραφικών τμημάτων (οικοδομικά τετράγωνα) με τους αριθμούς νοικοκυριών όπως συμπληρώνονται από την απογραφή πληθυσμού που διεξάγεται κάθε 10 χρόνια. Επιπλέον, για τις περιοχές με περισσότερο από 2.000 κατοίκους (1.000 κατοίκους πριν το 1971) χρησιμοποιούνται χάρτες κλίμακας 1:5.000 που καταρτίζονται από αεροφωτογραφίες, ενώ για τις μικρότερες περιοχές χρησιμοποιούνται σκαριφήματα τα οποία κατασκευάζονται από απογραφείς κατά τη διάρκεια της απογραφής πληθυσμού.¹⁹ Ο παραπάνω συνδυασμός του διατιθέμενου υλικού αποτελεί βασικό εργαλείο σχεδόν για όλες τις έρευνες.

Οι δήμοι και κοινότητες της Χώρας κατανέμονται σε στρώματα σύμφωνα με δύο κριτήρια α) το βαθμό αστικότητας και β) τις Διοικητικές Περιφέρειες (Υ.Π.Α.). Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται στις περιπτώσεις όπου ο πληθυσμός δεν είναι ιδιαίτερα ομοιογενής και τον υποδιαιρούμε από πριν βάσει κάποιων χαρακτηριστικών σε

¹⁹ Pantazidis N., "Evaluation and Redesign of the Greek Current Labour Force Survey", *Statistical Office of the European Communities, Athens, 1991*, σελ 30.

στρώματα περισσότερο ομοιογενή. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η αρχή της κατά στρώματα δειγματοληψίας στηρίζεται στην απλή ιδέα πως με τη διαίρεση του πληθυσμού σε στρώματα ομοιογενή ως προς το υπό μελέτη χαρακτηριστικό, αρκεί ένα μικρό δείγμα από κάθε στρώμα για να εκτιμήσουμε την τιμή του χαρακτηριστικού με μικρό συντελεστή μεταβλητότητας.

Με βάση το πρώτο κριτήριο η κατά φθίνουσα ταξινόμηση των στρωμάτων έχει ως εξής:

ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

- (1): Ευρύτερη περιοχή (Περιφέρεια Πρωτευούσης) της Αθήνας
- (2): Ευρύτερη περιοχή (Πολεοδομικό Συγκρότημα) της Θεσσαλονίκης
- (3): Πολεοδομικά συγκροτήματα και Δήμοι των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 50.000 κατοίκους και άνω
- (4): Πολεοδομικά Συγκροτήματα και Δήμοι των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 30.000-49.999 κατοίκους
- (5): Πολεοδομικά Συγκροτήματα και Δήμοι ή Κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 10.000-29.999 κατοίκους

ΗΜΙ-ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

- (6): Δήμοι ή Κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 5.000-9.999 κατοίκους
- (7): Δήμοι ή Κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 2.000-4.999 κατοίκους

ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

- (8): Κοινότητες με 1.000-1.999 κατοίκους
- (9): Κοινότητες με 500-999 κατοίκους και
- (10): Κοινότητες με λιγότερο από 500 κατοίκους

Επισημαίνεται ότι προκειμένου για τη διευκόλυνση της αύξησης του δείγματος από το Α' τρίμηνο του 2004 αναμένεται οι προαναφερόμενοι 8 βαθμοί αστικότητας να μειωθούν σε 3 (αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές).

Από το 1983 και ύστερα δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση και στην γεωγραφική διάσταση των στρωμάτων. Συνεπώς, τα στρώματα (3)-(10) κατανεμήθηκαν περαιτέρω κατά τα εννέα διοικητικά διαμερίσματα (το 1988 αυξήθηκαν σε 13), το στρώμα (1) χωρίστηκε

σε 40 υποστρώματα²⁰ και το στρώμα (2) σε 10 υποστρώματα. Στις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές το δείγμα επιλέχθηκε σε τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο, μονάδα δειγματοληψίας είναι ο δήμος ή η κοινότητα, ενώ σε κάθε στρώμα επιλέγεται ένας συγκεκριμένος αριθμός δήμων και κοινοτήτων με πιθανότητες ανάλογες του μεγέθους τους. Στο δεύτερο στάδιο, δειγματοληπτική μονάδα είναι το οικοδομικό τετράγωνο (επιφάνεια), ενώ ο επιλεγθέν αριθμός επιφανειών ανά δήμο ή κοινότητα είναι επίσης ανάλογος του μεγέθους τους. Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο, μονάδα δειγματοληψίας είναι οι μη κενές κατοικίες οι οποίες επιλέγονται με συστηματικό τρόπο μετά την καταγραφή του συνόλου των κατοικιών στο κάθε οικοδομικό τετράγωνο ή απογραφικό τμήμα και ανάλογα με το διάστημα δειγματοληψίας για το συγκεκριμένο στρώμα²¹.

Στις αστικές περιοχές επιλέγονται όλοι οι δήμοι ή κοινότητες με 10.000 κατοίκους και άνω, συνεπώς σ' αυτές τις περιοχές η διαδικασία επιλογής του δείγματος ακολουθεί δύο στάδια (το 2^ο και 3^ο στάδιο των ημιαστικών και αγροτικών περιοχών, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται η διαδικασία του 1^{ου} σταδίου των αντίστοιχων περιοχών).

1.2.1.10 Περίοδος αναφοράς

Βάσει του υπ' αριθμ. 577/9-3-98 Κανονισμού (ΕΚ) του Συμβουλίου τα στοιχεία που καλύπτονται από την έρευνα αφορούν γενικά την κατάσταση απασχόλησης κατά τη διάρκεια μιας ημερολογιακής εβδομάδας (από Κυριακή έως Δευτέρα) η οποία ονομάζεται εβδομάδα αναφοράς.

Στην περίπτωση συνεχούς έρευνας:

1. οι εβδομάδες αναφοράς κατανέμονται ομοιόμορφα σε όλο το έτος (εν αντιθέσει με το παρελθόν που κατανέμονταν στο τρίμηνο)

²⁰ Η στρατηγική για την υποδιάρθρωση της Περιφέρειας Πρωτεύουσας σε 40 υποστρώματα αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών το 1982. Το εν λόγω χρονικό διάστημα το Κέντρο σχεδίαζε μία έρευνα που αφορούσε στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας γεγονός που συνέβαλε στην παράλληλη μελέτη της περιοχής για τα χαρακτηριστικά της έρευνας εργατικού δυναμικού και στην τελική κατανομή του πληθυσμού σε 40 υποστρώματα.

²¹ Αξίζει να αναφερθεί ότι η αύξηση του πλήθους των μονάδων επιφάνειας και κατ' επέκταση του δείγματος της έρευνας που σχεδιάζεται να πραγματοποιηθεί από το Α' τρίμηνο του 2004, θα συνοδεύεται από την αντίστοιχη μείωση του πλήθους των νοικοκυριών που θα επιλέγονται από κάθε μονάδα επιφάνειας με απώτερο στόχο την αύξηση της ακρίβειας των εκτιμήσεων.

2. η συνέντευξη πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της εβδομάδας που ακολουθεί αμέσως μετά της εβδομάδας αναφοράς (η χρονική απόσταση μεταξύ των δύο εβδομάδων μπορεί να απέχει περισσότερο από 5 εβδομάδες μόνο στην περίπτωση που η έρευνα διεξάγεται κατά τη διάρκεια του 3^{ου} τριμήνου του έτους).

Όσον αφορά στο χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας στις περιπτώσεις όπου η διάρκεια είναι μεγάλη όπως στην περίπτωση της Ελλάδας τότε χρησιμοποιείται η μέθοδος της κινητής εβδομάδας, στις υπόλοιπες περιπτώσεις η εβδομάδα αναφοράς παραμένει σταθερή. Η έννοια της κινητής εβδομάδας πρακτικά σημαίνει ότι χωρίζεται το τρίμηνο σε 13 εβδομάδες και κάθε εβδομάδα ερευνάται το 1/13 του δείγματος.

1.2.1.11 Μέθοδος συγκέντρωσης των στοιχείων

Η συγκέντρωση των στοιχείων της έρευνας γίνεται με έμμεσο τρόπο (δηλαδή ο συνεντευκτής συμπληρώνει τις απαντήσεις που του δίνει ο ερωτώμενος) και μέσω της απευθείας συνομιλίας. Η παρουσία του ερευνητή / συνεντευκτή παρόλο που απαιτεί μεγάλο αριθμό εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού και αυξάνει το κόστος διεξαγωγής της έρευνας, δεδομένου ότι το δείγμα είναι μεγάλο, συμβάλλει σημαντικά στην αξιοπιστία των αποτελεσμάτων. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει στον συνεντευκτή να επεξηγεί το περιεχόμενο των ερωτήσεων που θεωρούνται κάπως ασαφείς και συνεπώς επιτρέπει την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων με μεγάλη ακρίβεια και ορθότητα.

1.2.1.12 Περιεχόμενο εντύπων

(η ανάλυση των στοιχείων που ακολουθεί προκύπτει από την επισκόπηση των ερωτηματολογίων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για τα έτη 1998-2004)

Ένα από τα βασικότερα στάδια της έρευνας είναι η σύνταξη του τελικού ερωτηματολογίου. Στο στάδιο αυτό απαιτείται ένας λιτός σχεδιασμός με μεθοδικότητα, ώστε να περιλαμβάνονται όλες οι πλέον απαραίτητες ερωτήσεις χωρίς να υπάρχουν επαναλαμβανόμενα στοιχεία και χωρίς να χρησιμοποιούνται όροι που δημιουργούν σύγχυση στους ερωτώμενους και πρόσφορο έδαφος για συμπληρωματικές επεξηγήσεις από τον ερευνητή [Σύνταξη του σχεδίου του ερωτηματολογίου, βλ. C. Javeau, *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο – το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*, σελ. 149].

Το ερωτηματολόγιο της Τριμηνιαίας Έρευνας Εργατικού Δυναμικού χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη:

Στο **πρώτο μέρος** περιλαμβάνονται τα δημογραφικά στοιχεία των μελών του νοικοκυριού, ενώ το **δεύτερο μέρος** αποτελεί μια μεγάλη ενότητα που συμπληρώνεται μέχρι το 2002 για τα μέλη του νοικοκυριού ηλικίας 14 ετών και άνω, ενώ από το 2003 και ύστερα συμπληρώνεται για τα μέλη ηλικίας 15 ετών και άνω.

Ειδικότερα το δεύτερο μέρος διαιρείται συνολικά σε 10 επιμέρους υπό-ενότητες ως εξής:

Γενικά στοιχεία: Διευκρινίζεται, ξεχωριστά για το κάθε μέλος, εάν είναι απασχολούμενο ή όχι και στις περιπτώσεις που αυτό εργάζεται, αλλά κατά την εβδομάδα αναφοράς απουσίαζε από την εργασία του, αναφέρεται ο λόγος απουσίας.

Στοιχεία της μοναδικής ή πρώτης εργασίας και πόσες εργασίες έχει: Παρέχονται στοιχεία για το είδος της κύριας εργασίας όπως είναι ο κλάδος παραγωγικής δραστηριότητας, το ιδιοκτησιακό καθεστώς της επιχείρησης, το είδος του ατομικού επαγγέλματος, η θέση στην επιχείρηση, το είδος ασφαλιστικής κάλυψης²², το μέγεθος της επιχείρησης και η χωρική διάσταση της εργασίας. Επιπλέον, δίνονται πληροφορίες για τη φύση των συνθηκών εργασίας σε σχέση με τη διάρκεια των ωρών απασχόλησης και αν οι συνθήκες αυτές συνάδουν με την επιθυμία του ίδιου του απασχολούμενου ή στις περιπτώσεις όπου ισχύει το αντίθετο, υπάρχει σχετική αιτιολογία²³. Τέλος αναφέρεται η διάρκεια παραμονής του απασχολούμενου στην εργασία του και πόσες εργασίες είχε την περίοδο αναφοράς (πολλές φορές για πρακτικούς λόγους και όχι επί της ουσίας αλλάζει η δομή των ερωτηματολογίων).

Εργασία με βάρδιες και άλλα χρονικά χαρακτηριστικά της κύριας απασχόλησης:

Τα σχετικά ερωτήματα της εν λόγω ενότητας αναφέρονται στους εργαζόμενους με ιδιαίτερες μορφές απασχόλησης, όπως νυχτερινές βάρδιες, εργασία τις ημέρες του Σαββάτου και της Κυριακής κ.λπ.

²² Οι πληροφορίες σχετικά με το ασφαλιστικό ταμείο κύριας ασφάλισης του μέλους του νοικοκυριού και το ασφαλιστικό ταμείο επικουρικής ασφάλισης παρέχονται από το έτος 1999.

²³ Κατά το έτος 1999 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές στο ερωτηματολόγιο της έρευνας με σκοπό τη βελτίωση του επιπέδου κάλυψης των κεντρικών στόχων διεξαγωγής της έρευνας. Προς αυτήν την κατεύθυνση συνέβαλε και η προσθήκη ερωτημάτων που μετρούν την επιθυμία που έχει ο απασχολούμενος για επιπλέον ώρες εργασίας.

Δεύτερη απασχόληση: Στην ενότητα αυτή περιγράφονται ο κλάδος παραγωγικής δραστηριότητας, το είδος ατομικού επαγγέλματος, η θέση στην επιχείρηση και το σύνολο των ημερών και ωρών εργασίας του ερωτώμενου μέλους στη Δεύτερη Απασχόληση.

Η προσθήκη της εν λόγω ενότητας πραγματοποιήθηκε το 1999 και εκφράζει τις αυξημένες απαιτήσεις για αποσαφήνιση του είδους της ετεροαπασχόλησης των ατόμων, καθώς και της έρευνας για το ποιες πληθυσμιακές ομάδες καταφεύγουν συνήθως στην δεύτερη απασχόληση (γυναίκες-άνδρες, μισθωτοί-αυτοαπασχολούμενοι, αγρότες-ελεύθεροι επαγγελματίες κ.ο.κ).

Τυχόν προηγούμενη εργασία γι' αυτούς που δεν εργάζονται: Η ενότητα αυτή αναφέρεται στο είδος τυχόν προηγούμενης εργασιακής εμπειρίας των ατόμων που δεν είναι απασχολούμενα κατά την περίοδο αναφοράς. Οι πληροφορίες που δίνονται περιορίζονται στην αναφορά του κλάδου παραγωγικής δραστηριότητας, του επαγγέλματος και της θέσης στην επιχείρηση. Επιπρόσθετα, αναφέρεται ο λόγος παύσης της εργασίας των ατόμων που έχουν να εργαστούν τουλάχιστον για 8 χρόνια.

Αναζήτηση εργασίας: Η ενότητα αυτή αφορά όλα τα άτομα ηλικίας 14 ετών και άνω (ή 15 ετών και άνω) και βοηθά στο διαχωρισμό των μελών που ανήκουν ή δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό (άνεργοι και μη οικονομικά ενεργοί). Στην περίπτωση των μη οικονομικά ενεργών αναφέρεται ο λόγος και η διάθεση που έχει το μέλος που δεν αναζητά εργασία, ενώ για αυτούς που αναζητούσαν εργασία, αλλά ωστόσο δεν είναι άνεργοι (με βάση τον επίσημο ορισμό), συμπληρώνεται ο χρόνος αναζήτησης και το είδος της εργασίας που αναζητούσαν.

Στην περίπτωση των ανέργων δίνονται πληροφορίες για τις ενέργειες που έκανε τις τελευταίες 4 εβδομάδες ο ενδιαφερόμενος για να βρει εργασία και για τη δυνατότητα ή όχι ανάληψης εργασίας μέσα σε δύο εβδομάδες, από τη στιγμή που βρήκε κάποια απασχόληση. Επιπλέον, συμπληρώνεται ποια ήταν η κύρια ασχολία των μελών πριν αρχίσουν να αναζητούν εργασία, αν ήταν επιδοτούμενοι ή μη επιδοτούμενοι εγγεγραμμένοι άνεργοι, ενώ για τα άτομα που εργάζονται αναφέρεται ο λόγος αναζήτησης εργασίας.

Κατάσταση απασχόλησης κατά την άποψη του ερωτώμενου: Στο σημείο αυτό ενδιαφέρει η άποψη που έχει ο ερωτώμενος για τον εαυτό του και συγκεκριμένα ερωτάται αν θεωρεί τον εαυτό του απασχολούμενο, άνεργο, σπουδαστή, συνταξιούχο, άτομο με ειδικές αναπηρίες, άτομο που ασχολείται με τα οικιακά ή αν τελικά θεωρεί ότι δεν ανήκει σε καμία από τις ανωτέρω περιπτώσεις.

Εκπαίδευση: Η διαδικασία αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης σε σχέση με τα εχέγγυα που διαθέτει ο πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας και τα περιθώρια που υπάρχουν για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής σε θέματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης διευκολύνεται σημαντικά από τα αποτελέσματα που διεξάγονται μετά την επεξεργασία των ερωτημάτων της παρούσας ενότητας του ερωτηματολογίου.

Συγκεκριμένα, τα στοιχεία αφορούν στην οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης που έλαβε το μέλος του νοικοκυριού στη διάρκεια των τελευταίων 4 εβδομάδων. Παράλληλα αναφέρεται ο σκοπός της εκπαίδευσης, ο τρόπος παροχής της γνώσης, η συνολική διάρκεια της εκπαίδευσης ή κατάρτισης και το έτος ολοκλήρωσης του προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης.

Κυριότερη ασχολία ένα χρόνο πριν: Η ενότητα αυτή αφορά όλα τα άτομα, ενώ παρέχει πληροφορίες για την κυριότερη ασχολία του μέλους ένα χρόνο πριν. Στην περίπτωση που το μέλος ένα χρόνο πριν εργαζόταν, επιπλέον δίνονται πληροφορίες και για τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας της επιχείρησης στην οποία εργαζόταν, καθώς και για τη θέση που κατείχε στην επιχείρηση. Η δυνατότητα περαιτέρω επεξεργασίας και ανάλυσης αυτών των στοιχείων είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την απεικόνιση των ροών του πληθυσμού στην αγορά εργασίας.

Εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες: Η τελευταία ενότητα αναφέρεται μόνο στους μισθωτούς και αφορά στις αποδοχές του τελευταίου μήνα, στις ετήσιες πρόσθετες καθαρές αποδοχές από την κύρια εργασία του μέλους και στις επιδοτήσεις που λαμβάνουν οι εργαζόμενοι και οι άνεργοι. Η ενότητα αυτή ενσωματώθηκε στο ερωτηματολόγιο το 1999.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθούν δύο σημαντικές προσθήκες ερωτημάτων που πραγματοποιήθηκαν αρκετά πρόσφατα (ερωτηματολόγιο 2002).

Η μία από αυτές σχετίζεται με τη διερεύνηση του ποσοστού των ατόμων που **απέρριψαν κάποια πρόταση για ανάληψη εργασίας** επειδή δεν ανταποκρινόταν στις προδιαγραφές που είχαν θέσει. Η πληροφορία αυτή είναι αρκετά χρήσιμη στο σχεδιασμό μιας αποτελεσματικής πολιτικής απασχόλησης που θα παρέχει όχι αδιακρίτως περισσότερη εργασία, αλλά θα δημιουργεί θέσεις απασχόλησης κοινωνικά παραγωγικές, που θα ανταποκρίνονται στα τυπικά προσόντα του απασχολούμενου, θα προσφέρουν ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης και θα παρέχουν αξιοπρεπή εισοδήματα σ' αυτούς που τις κατέχουν.

Το δεύτερο ερώτημα αναφέρεται στις πηγές συντήρησης που είχε το μέλος του νοικοκυριού ένα χρόνο πριν την εβδομάδα αναφοράς. Ο τρόπος διατύπωσης της ερώτησης επιτρέπει 9 πιθανές απαντήσεις που έχουν σχέση με τις συνηθισμένες πηγές εξασφάλισης εισοδήματος όπως είναι η εργασία, οι συντάξεις γήρατος, θανάτου, και αναπηρίας, τα εισοδήματα από κινητή ή ακίνητη περιουσία, τα άτυπα δίκτυα (π.χ. άλλα άτομα του νοικοκυριού, γνωστοί, φίλοι κ.λπ.) καθώς και τα επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας.

Στο πλαίσιο παρακολούθησης και κάλυψης των νέων χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας και σύμφωνα με το νέο τροποποιημένο θεσμικό πλαίσιο στο προσεχές μέλλον (έτος έναρξης το 2005), αναμένεται η ενσωμάτωση νέων μεταβλητών που έχουν σχέση με την κατάσταση απασχόλησης, τα χαρακτηριστικά, τη διάρκεια και την αναζήτηση εργασίας.

Ειδικότερα η αναμόρφωση των εντύπων θα επικεντρωθεί σε ζητήματα αποδοχών, ανάληψης εποπτικών ευθυνών και αποτύπωσης του ρόλου των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης και των γραφείων προσωρινής απασχόλησης στην εύρεση εργασίας.

Η λειτουργία ιδιωτικών γραφείων συμβούλων εργασίας αποτελεί μια νέα πραγματικότητα για την ελληνική αγορά εργασίας (αν και ο ρόλος τους δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικός εξαιτίας της μειωμένης απήχησης που είχε η νέα και ευέλικτη μορφή προσωρινής απασχόλησης). Τα γραφεία προώθησης της προσωρινής απασχόλησης θεσμοθετήθηκαν με το νόμο 2874/2000.

Άλλο ένα θέμα που πρόκειται να αποτελέσει αντικείμενο διαπραγμάτευσης, ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να παρακολουθείται και να καταγράφεται στην έρευνα εργατικού δυναμικού, είναι ο αριθμός των υπερωριών.

Τέλος, σχεδιάζεται η μέθοδος καταγραφής των ελλείψεων σε υπηρεσίες μέριμνας και αναζήτησης εργασίας.

1.2.1.13 Αξιοπιστία των αποτελεσμάτων

Στην αξιοπιστία των αποτελεσμάτων βαρύνουσα σημασία έχει ο όρος «σφάλμα» ο οποίος τεχνικά σημαίνει τη διαφορά μεταξύ της τιμής της δειγματικής συνάρτησης και της τιμής της αντίστοιχης Παραμέτρου στον πληθυσμό. Όπως σε όλες τις δειγματοληπτικές έρευνες έτσι και στην τριμηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού τα σφάλματα ταξινομούνται σε «μη δειγματοληπτικά» και «δειγματοληπτικά» σφάλματα. Όσον αφορά στα μη Δειγματοληπτικά σφάλματα τα οποία περιέχουν

μεροληψίες και λάθη, το κατάλληλα καταρτισμένο επιστημονικό προσωπικό της ΕΣΥΕ. ή εξωτερικών συνεργατών μειώνει την πιθανότητα εμφάνισής τους. Επιπρόσθετα, γίνεται μια προσπάθεια περιορισμού των λαθών κατόπιν μιας σειράς ελέγχων που διεξάγονται από το προσωπικό της ΕΣΥΕ.

Όσον αφορά τα Δειγματοληπτικά σφάλματα το μέγεθος του δείγματος της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού δημιουργεί ορισμένους περιορισμούς. Σύμφωνα με αυτούς τους περιορισμούς τα δειγματοληπτικά σφάλματα είναι πολύ μικρά για εκτιμήσεις άνω των 500.000 ατόμων (~1-1,4%), ανεκτά για εκτιμήσεις 50.000-100.000 ατόμων (~2,6-3,9%), ενώ κάτω των 50.000 (>4%) ατόμων τα δειγματοληπτικά σφάλματα θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από τους χρήστες των αποτελεσμάτων της έρευνας²⁴. Προς την κατεύθυνση μείωσης των δειγματοληπτικών σφαλμάτων και την αύξηση της αντιπροσωπευτικότητας τείνει ο ανασχεδιασμός της έρευνας που προτείνει την αύξηση του δείγματος.

1.2.1.14 Δείκτες

Στην εν λόγω ενότητα αναφέρονται οι σημαντικότεροι δείκτες παρακολούθησης των εξελίξεων της αγοράς εργασίας, με βάση την έκδοση του ILO «Key Indicators of the Labour Market» οι οποίοι απαριθμούνται σε 20. Με δεδομένο ότι ο τρόπος υπολογισμού των δεικτών συνάδει με τις βασικές αρχές που καθορίζονται από την Διεθνή Επιτροπή των Στατιστικών της Εργασίας αυτομάτως απαλείφεται ο κίνδυνος αδυναμίας σύγκρισης των στοιχείων που εξάγονται.

Αναλυτικότερα με βάση την προαναφερόμενη έκδοση του 2001-2002 οι δείκτες είναι οι εξής:

Δείκτης 1: Ποσοστό Συμμετοχής: Ορίζεται ως το ποσοστό του εργατικού δυναμικού (Απασχολούμενοι και Άνεργοι) στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών).

Δείκτης 2: Αναλογία Απασχόλησης στο πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας

Δείκτης 3: Κατάσταση Απασχόλησης: Ο δείκτης αυτός δίνει πληροφορίες για τέσσερις βασικές ομάδες στόχους. Τους εργοδότες με προσωπικό, τους εργοδότες για δικό τους λογαριασμό (αυτό-απασχολούμενοι), τους μισθωτούς και τα συμβοηθούντα

²⁴ Σακέλλης Γ., *Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα – Μορφολογία και Διαχρονικές Εξελίξεις*, εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα, 1993, σελ. 90.

μη αμειβόμενα μέλη νοικοκυριού. Συνήθως η επεξεργασία του δείκτη είναι διχοτομική (άνδρες και γυναίκες).

Δείκτης 4: Απασχόληση κατά τομέα: Η ανάλυση του δείκτη σχετίζεται με τους τρεις βασικούς τομείς της οικονομίας Α) τον πρωτογενή τομέα Β) την βιομηχανία και Γ) τις υπηρεσίες.

Δείκτης 5: Άτομα μερικής απασχόλησης: Ο δείκτης ορίζεται ως ποσοστό των ατόμων μερικής απασχόλησης προς το σύνολο της απασχόλησης.

Δείκτης 6: Ώρες εργασίας. Ο δείκτης ερευνάται σε σχέση με τα άτομα που απασχολούνται λιγότερο από 20 ώρες την εβδομάδα, αυτά που απασχολούνται περισσότερο από 40 ώρες την εβδομάδα και τον υπολογισμό του μέσου όρου των ωρών εργασίας ετησίως ανά άτομο.

Δείκτης 7: Άτυποι τομείς απασχόλησης: Είναι η αναλογία των απασχολουμένων σε άτυπους τομείς απασχόλησης επί του συνόλου των απασχολουμένων.

Δείκτης 8: Ανεργία: (βλ. Βασικοί ορισμοί και έννοιες)

Δείκτης 9: Ανεργία νέων:

Δείκτης 10: Μακροχρόνια ανεργία

Δείκτης 11: Ανεργία κατά ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης

Δείκτης 12: Σχετική με τον χρόνο υποαπασχόληση

Δείκτης 13: Ποσοστό μη οικονομικά ενεργών ατόμων

Δείκτης 14: Επίπεδο εκπαίδευσης και Αναλφαβητισμός

Δείκτης 15: Τάσεις μισθών στην μεταποίηση

Δείκτης 16: Επαγγελματικές αμοιβές και δείκτες απόκτησης

Δείκτης 17: Ωριαίο κόστος απασχόλησης

Δείκτης 18: Παραγωγικότητα της εργασίας και κόστος μονάδας εργασίας

Δείκτης 19: Ροές Αγοράς Εργασίας

Δείκτης 20: Φτώχεια και Διανομή του Εισοδήματος

Αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας υπολογισμού των δεικτών παρουσιάζεται στο Στατιστικό Παράρτημα της παρούσας εργασίας.

1.2.1.15 Σύνοψη

Οι εμπειρικές ενδείξεις καταδεικνύουν ότι η διαχρονική παρακολούθηση των σχετικών μεταβλητών δύναται να εντοπίσει τις τάσεις και τις εξελίξεις που διαδραματίζονται στην αγορά εργασίας.

Με δεδομένο όμως ότι οι συμβατικοί ορισμοί που έχουν επιλεγεί από τη Διεθνή Κοινότητα δεν ενσκήπτουν στις εθνικές ιδιαιτερότητες, για την αποτελεσματική αποτύπωση της κατάστασης της απασχόλησης απαιτούνται επιπλέον ειδικές έρευνες προσαρμοσμένες στις προσδοκίες του ερευνητή.

Όπως είναι εύλογο το διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης και δομής των Κρατών αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στη λειτουργία «ιδανικών» ορισμών κατάλληλων για όλες τις περιπτώσεις. Από την άλλη πλευρά ένα εκτενές ερωτηματολόγιο που θα περιείχε τα πάντα θα δυσχέραινε το έργο της έρευνας.

Συνεπώς, οι έννοιες και οι ορισμοί που έχουν υιοθετηθεί για τις ανάγκες των εκτιμήσεων αν και σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να οδηγούν σε σφάλματα επαρκούν για το σχεδιασμό της πολιτικής απασχόλησης, εφόσον είναι σε θέση να αποτυπώσουν τις εξελίξεις στη διάρθρωση και τα ποσοστά απασχόλησης.

Ισχυρό πλεονέκτημα της έρευνας εργατικού δυναμικού είναι ότι λειτουργεί μονοπωλιακά ως προς τη δυνατότητα παροχής στοιχείων που αφορούν το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού, τις ώρες εργασίας, τις ενέργειες που γίνονται για την ανεύρεση εργασίας κ.λπ. Επιπλέον, επειδή χρησιμοποιεί εναρμονισμένες μεθόδους για τον υπολογισμό των δεικτών που παράγει, εγγυάται τη συγκρισιμότητα των στοιχείων μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εν αντιθέσει, το βασικότερο μειονέκτημα της έρευνας από την αρχή του σχεδιασμού της έως σήμερα, είναι η αδυναμία εκτίμησης της απασχόλησης σε γεωγραφικό επίπεδο μικρότερο του στρώματος, όπου σε μέγεθος προσεγγίζει το πλήθος μιας περιφέρειας. Στην παρούσα φάση εξαιτίας της αδυναμίας μείωσης του συντελεστή μεταβλητότητας σε περιοχές μικρής κλίμακας (π.χ. σε επίπεδο νομού), όπου δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα η μέθοδος του Small Area Estimation και δεν αυξάνεται επιπλέον το δείγμα, περιορίζεται σημαντικά η εφαρμογή πολιτικών αύξησης της απασχόλησης και πανάκειας της ανεργίας σε μικροεπίπεδο.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις καταγράφονται μόνο οι γενικότερες τάσεις και εφόσον δεν παρατηρείται υψηλή κινητικότητα των δειγματοληπτικών μονάδων.

1.2.2 ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΚΕΝΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1.2.2.1 Στόχος της έρευνας

«Στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, οι βασικές προτεραιότητες και κατευθύνσεις για τις μεταρρυθμίσεις στην ελληνική οικονομία είναι:

1. στήριξη της επιχειρηματικότητας και των μικρών επιχειρήσεων
2. δημιουργία της οικονομίας της γνώσης
3. οικονομική ολοκλήρωση, υποδομές, δίκτυα
4. αύξηση της εξωστρέφειας της οικονομίας
5. δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας
6. στήριξη της αλληλεγγύης και ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής»²⁵

Στο πλαίσιο των ανωτέρω προτεραιοτήτων αυξήθηκε η ανάγκη για συγκρίσιμα στοιχεία σχετικά με τη διάρθρωση και κατανομή τη μισθωτής απασχόλησης, καθώς και του αριθμού των κενών θέσεων εργασίας ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας και κατηγορία επαγγέλματος.

Η έρευνα κενών θέσεων εργασίας η οποία εστιάζει στη διερεύνηση και αποτύπωση των αναγκών των επιχειρήσεων της χώρας σε ανθρώπινο δυναμικό για την ανάδειξη μεθοδολογίας ανεύρεσης των ειδικοτήτων που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση, εξυπηρετεί τις ανωτέρω προτεραιότητες, ενώ παράλληλα αποτελεί μέσο για την ανάλυση και τη χάραξη Εθνικής και Κοινοτικής Πολιτικής στους διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας.

1.2.2.2 Θεσμικό Πλαίσιο

Η αναλυτική περιγραφή των διαδικασιών για τη συλλογή, την επεξεργασία και τη διάχυση των παραγόμενων στατιστικών της έρευνας περιλαμβάνονται στην υπ'αριθμ. 4327/Γ5-550/01.04.03 Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

²⁵ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση 2003», Αθήνα, Σεπτέμβριος 2003, σελ. 6.

1.2.2.3 Μεθοδολογία και σχεδιασμός της έρευνας

Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα το Γ' τρίμηνο του 2002 σε δείγμα Οργανισμών του Ευρύτερου Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα με ετήσιο κύκλο εργασιών 440 χιλ. Ευρώ και άνω, που επελέγησαν με τη μέθοδο της στρωματοποιημένης τυχαίας δειγματοληψίας.

Έκτοτε, διεξάγεται κάθε τρίμηνο με ημερομηνία αναφοράς των στοιχείων την 1^η ημέρα του 3^{ου} μήνα κάθε ημερολογιακού τριμήνου.

Το μέγεθος του δείγματος ανέρχεται περίπου σε 3.700 επιχειρήσεις και ο σχεδιασμός της δειγματοληψίας περιλαμβάνει τρία επίπεδα στρωμάτωσης τα οποία είναι τα εξής:

1. Γεωγραφική περιφέρεια²⁶
2. Οικονομική δραστηριότητα²⁷
3. Μέγεθος της επιχείρησης²⁸

Στο πλαίσιο που ακολουθεί αναφέρεται εν τάχει ο μαθηματικός τρόπος που λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό μιας δειγματοληπτικής έρευνας για την εκτίμηση μιας μεταβλητής y στο σύνολο της χώρας.

Σύμφωνα με την τεχνική της μεθοδολογίας για την εκτίμηση μιας μεταβλητής y στο σύνολο της χώρας, προαπαιτούνται οι εκτιμήσεις \hat{Y} όλων των στρωμάτων.

Έστω ότι:

N_{σ} : Ο αριθμός των επιχειρήσεων του στρώματος σ .

n_{σ} : Ο αριθμός του δείγματος των επιχειρήσεων του στρώματος σ .

$y_{\sigma i}$: Η τιμή του χαρακτηριστική y της επιχείρησης i του δείγματος που έχει επιλεγεί στο στρώμα σ .

Τότε το άθροισμα των τιμών του χαρακτηριστικού y για όλες τις επιχειρήσεις που ανήκουν στο στρώμα σ υπολογίζεται με βάση τον ακόλουθο τύπο 1:

²⁶ Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα, Αττική, Νησιά Αιγαίου και Κρήτη.

²⁷ Διψήφιος κωδικός ΣΤΑΚΟΔ.

²⁸ Βάσει του κύκλου εργασιών της επιχείρησης.

$$Y_{\sigma} = y_{\sigma 1} + y_{\sigma 2} + \dots + y_{\sigma N_{\sigma}} = \sum_{i=1}^{N_{\sigma}} y_{\sigma i} \quad (1)$$

ενώ η εκτίμηση του Y_{σ} προκύπτει από την ακόλουθη σχέση 2:

$$\hat{Y}_{\sigma} = \frac{N_{\sigma}}{n_{\sigma}} \cdot \sum_{i=1}^{n_{\sigma}} y_{\sigma i} \quad (2)$$

Σύμφωνα με τον αρχικό στόχο, από την άθροιση των εκτιμήσεων όλων των στρωμάτων προκύπτει η εκτίμηση του πληθυσμιακού ολικού της χώρας.

1.2.2.4 Περιεχόμενο εντύπων

Στο ερωτηματολόγιο της έρευνας σε πρώτο στάδιο αποτυπώνονται τα στοιχεία ταυτότητας της επιχείρησης και ο αριθμός των καταστημάτων που περιλαμβάνει συνολικά η επιχείρηση. Σε δεύτερο επίπεδο, δηλώνεται ο συνολικός αριθμός απασχολούμενων στην επιχείρηση και οι ανάγκες πλήρωσης κενών θέσεων (στο Παράρτημα της παρούσας εργασίας ορίζεται ο όρος «Κενή Θέση»).

1.2.2.5 Σύνοψη

Ο καθορισμός των βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων αναγκών πλήρωσης κενών θέσεων που αποτυπώνονται ανά ειδικότητα και μορφή απασχόλησης (πλήρης ή μερική) στο εν λόγω ερωτηματολόγιο βοηθάει σε μεγάλο βαθμό τον ορθό προγραμματισμό και σχεδιασμό των απαιτούμενων προγραμμάτων κατάρτισης και αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, ενώ σταδιακά μπορεί να συμβάλλει στο σωστό επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων σε πολύ πρώιμο στάδιο. Επίσης, η προστιθέμενη αξία της καταγραφής των κενών θέσεων και γενικότερα των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι σημαντική στο σχεδιασμό προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων από φορείς όπως το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Προστασίας (ως κατ' εξοχήν αρμόδιος φορέας διαχείρισης τέτοιων προγραμμάτων την τελευταία δεκαετία, δηλαδή το χρονικό διάστημα που υπήρξε ένταση εισροής κοινοτικών πόρων για το σχεδιασμό μέτρων πρόληψης και θεραπείας της ανεργίας). Παράλληλα, η καταγραφή των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στην ανεύρεση εξειδικευμένου προσωπικού δύνανται να επικεντρώσουν τις προσπάθειες

των υπευθύνων στον πυρήνα του προβλήματος. Μέσω της διεξαγωγής της έρευνας αναδεικνύονται οι επιτυχημένες ή λιγότερο επιτυχημένες ενέργειες που γίνονται από τις επιχειρήσεις για την κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας (όπως χρήση τεχνολογίας, αναζήτηση μέσω Ο.Α.Ε.Δ., λειτουργία άτυπων κοινωνικών δικτύων κ.λπ.), καθώς και τα προσόντα που θεωρούνται από τους εργοδότες απαραίτητα για την κάλυψη των θέσεων που διαθέτουν (σχετική με το αντικείμενο προϋπηρεσία, γνώση ξένων γλωσσών και ηλεκτρονικών υπολογιστών).

II. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Στην εν λόγω ενότητα επιδιώκεται μία συνοπτική αναφορά στα δεδομένα που διαθέτει και συγκεντρώνει ένας ογκώδης (όσον αφορά το μέγεθος των ασφαλισμένων εργαζομένων) Οργανισμός, όπως πράγματι είναι το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων ευρέως γνωστό ως ΙΚΑ.

Επιπλέον γίνεται αναφορά στον φορέα που είναι επιφορτισμένος με την καταγραφή της εγγεγραμμένης ανεργίας δηλαδή τον Οργανισμό Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) που μ' όλες τις αδυναμίες που επισημαίνονται στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου αφενός μετρά το ποσοστό ανεργίας σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο αφετέρου και ως ένα βαθμό καλύπτει τις ανάγκες των σχεδιαστών της πολιτικής απασχόλησης.

Ευρύτερος στόχος είναι όχι μόνο να παρουσιαστεί η αναγκαιότητα διαθεσιμότητας των στοιχείων, αλλά και η επιδίωξη της συμπληρωματικής χρησιμότητας αυτών σε φορείς όπως το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Προστασίας²⁹ που ασχολείται κατ' εξοχήν με θέματα Απασχόλησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας.

²⁹ Πρώην Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

II.2.1 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ - ΊΔΡΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ (ΙΚΑ)

Το ΙΚΑ είναι το μεγαλύτερο ασφαλιστικό ίδρυμα που είναι υπεύθυνο για την κάλυψη των ιατροφαρμακευτικών και συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων περίπου του 59% των μισθωτών εργαζομένων (Β' τρίμηνο του 2003).

Το είδος και το μέγεθος των υποχρεώσεων του συγκεκριμένου ασφαλιστικού φορέα τον συγκαταλέγουν σε μία από τις πιο σημαντικές πηγές δεδομένων στο τομέα των Κοινωνικών Στατιστικών.

Η συνειδητοποίηση από την Κεντρική Διοίκηση της σπουδαιότητας του ρόλου που καταλαμβάνει το Ίδρυμα, ώθησε στην εξεύρεση λύσεων για την αποτελεσματική διοίκηση και λειτουργία του Οργανισμού. Προς αυτή την κατεύθυνση, σχεδιάστηκε ένας μηχανισμός για την παροχή πληροφοριών που παράγονται από τη συσχέτιση και επεξεργασία δεδομένων τα οποία συλλέγονται από τα κατά τόπους παραρτήματα του ΙΚΑ. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και η χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, παρείχε το κατάλληλο υπόβαθρο για την ανάπτυξη και υλοποίηση πληροφοριακών συστημάτων που βοήθησαν στη σημαντική πρόοδο που επέδειξε ο Οργανισμός σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας.

Η εισαγωγή κατάλληλου ηλεκτρονικού εξοπλισμού και εξειδικευμένου προσωπικού στον χειρισμό αυτών των μέσων έδωσε ένα επιπλέον κίνητρο στην ανάπτυξη και τη διεύρυνση της διεξαγωγής συστηματικών στατιστικών ερευνών από το ΙΚΑ, καθώς και στη δημιουργία ολοκληρωμένης ηλεκτρονικής βάσης κοινωνικών και οικονομικών δεδομένων. Είναι γεγονός ότι οι έρευνες που διεξάγονταν προγενέστερα δεν χάνουν τόσο ως προς το περιεχόμενό και την χρηστική τους αξία, όσο και ως προς τις δυνατότητες αξιοποίησής τους και τη διασταύρωση των δεδομένων τους με άλλες σχετικές έρευνες του ίδιου του ιδρύματος ή άλλων φορέων και οργανισμών.

Στην εν λόγω ενότητα αναλύονται δύο από τις βασικότερες έρευνες του ΙΚΑ που είναι σε θέση να τροφοδοτήσουν ερευνητές και μελετητές με πληθώρα στοιχείων για τη διαμόρφωση μιας κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης.

II.2.2 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η συμπλήρωση από το σύνολο των εργοδοτών του ιδιωτικού τομέα ενός εντύπου που ονομάζεται *Αναλυτική Περιοδική Δήλωση* τροφοδοτεί με στοιχεία τη βάση δεδομένων

του ΙΚΑ. Συγκεκριμένα δεν πρόκειται για δειγματοληπτική έρευνα, αλλά αφορά στην καταγραφή του συνόλου των μισθωτών στο ΙΚΑ σε μηνιαία βάση. Επομένως, δεν καλύπτει το ευρύτερο φάσμα του εργατικού δυναμικού (βλ τριμηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού), αλλά αποκλειστικά τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα.

Το έντυπο απαρτίζεται από 47 πεδία, στο πλαίσιο των οποίων συλλέγονται πληροφορίες που σχετίζονται αρχικά με στοιχεία ταυτότητας της επιχείρησης και στη συνέχεια και επί της ουσίας με χαρακτηριστικά της εργασιακής κατάστασης των μισθωτών-εργαζομένων.

Σύμφωνα με την ταξινόμηση των πεδίων ως προς το δεύτερο επίπεδο, το ΙΚΑ είναι σε θέση να παρέχει συγκεντρωτικά στοιχεία για τις ημέρες ασφάλισης και αποδοχές των εργαζομένων, τη μορφή απασχόλησης (πλήρης ή μερική, πενθήμερο, υπερωρίες κλπ), την ειδικότητα του ασφαλισμένου, το ύψος των εισφορών εργοδοτών και εργαζομένων, καθώς και το ύψος των επιδοτήσεων.

Σημειώνεται ότι, εκτός από τη δυνατότητα διασταύρωσης των στοιχείων της καταγραφής των Αναλυτικών Περιοδικών Δηλώσεων του ΙΚΑ με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Ε.Σ.Υ.Ε. (στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό), παρέχονται και επιπρόσθετες πληροφορίες που προσδίδουν ισχυρό πλεονέκτημα στο χώρο των κοινωνικών στατιστικών.

Οι σημαντικότερες πρόσθετες πληροφορίες, που η αδυναμία ανάληψής τους από την έρευνα εργατικού δυναμικού αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα, κατανέμονται σε έξι βασικούς τομείς³⁰ ως εξής:

1. Απασχόληση
2. «Τιμή» της εργασίας
3. Καταμερισμός του χρόνου εργασίας
4. Ευελιξία της εργασίας - Κινητικότητα
5. Κατάρτιση
6. Ισότητα

Όσον αφορά τον πρώτο τομέα τα επιπρόσθετα στοιχεία αναφέρονται στην αξιόπιστη διάθεση δεδομένων σε τοπικό επίπεδο, τη διάκριση της ειδικότητας του

³⁰ Βλ. *Gazon, E., Αξιοποίηση των δεδομένων της Διοικητικής Πληροφόρησης του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) για τις ανάγκες της πολιτικής απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας, Μελέτη, Αθήνα, 2003.*

απασχολούμενου, τις εισροές – εκροές στην απασχόληση κατά μήνα και τη μετάβαση από την πλήρη απασχόληση στην μερική και το αντίστροφο σε διάστημα 6-12 μηνών. Σε σχέση με το δεύτερο τομέα μπορεί να πραγματοποιηθεί πολυμεταβλητή ανάλυση του ύψους των μισθών κατά φύλο, χρόνια προϋπηρεσίας, επάγγελμα, οικονομικό κλάδο δραστηριότητας, ιεραρχική κλίμακα και τοπικό επίπεδο μικρότερο της περιφέρειας.

Στον τρίτο τομέα επιδιώκεται περισσότερο η επαλήθευση των στοιχείων της έρευνας εργατικού δυναμικού σε σχέση με το μέγεθος της μερικής απασχόλησης παρά το χαρακτηριστικό της επιπρόσθετης πληροφόρησης. Η ανάγκη αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι η έρευνα εργατικού δυναμικού είναι δειγματοληπτική και οι απαντήσεις των ερωτώμενων είναι υποκειμενικές συνεπώς δεν δύναται σε μεγάλο βαθμό να ελεγχούν.

Ως προς το θέμα της ευελιξίας η ΑΠΔ έχει τη δυνατότητα να παράσχει πληροφορίες σε σχέση με την κινητικότητα των μισθωτών σε περίπτωση αλλαγής εταιρίας η ειδικότητας και να δώσει στοιχεία που σχετίζονται με την ευελιξία του ωραρίου εργασίας.

Όσον αφορά τον πέμπτο τομέα της κατάρτισης η έρευνα της ΑΠΔ θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά στην αποκωδικοποίηση των ειδικοτήτων που παρουσιάζουν την μεγαλύτερη ζήτηση, ώστε το εργατικό δυναμικό να καταρτίζεται σε αντίστοιχα αντικείμενα και να κατέχει πάντοτε τα εχέγγυα που είναι απαραίτητα για την εύρεση εργασίας. Αναφέρεται ότι το θέμα αυτό έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης και η ύπαρξη μιας τέτοιας πηγής αποτελεί σημαντικό εργαλείο στα χέρια των ερευνητών.

Τέλος τα δεδομένα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χάραξη πολιτικής και ανάληψη μέτρων ακόμα και σε επίπεδο δήμου ή κοινότητας, με δεδομένο ότι το τεράστιο πρόβλημα του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας πλήττει ιδιαίτερα τις απομακρυσμένες περιοχές από τα κέντρα των μεγάλων αστικών πόλεων.

Π.2.3 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (ΟΑΕΔ)

Στην Ελλάδα ο εθνικός φορέας που έχει αναλάβει το μεγαλύτερο τμήμα του έργου της παρακολούθησης της προσφοράς και ζήτησης εργασίας και των μέτρων άμβλυνσης της ανεργίας είναι ο θεσμοθετημένος και εποπτευόμενος φορέας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Προστασίας, Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού αφ' εξής αποκαλούμενος με το διακριτικό τίτλο ΟΑΕΔ. Όπως προκύπτει και από την παρούσα εργασία στο πλαίσιο των Κοινωνικών Στατιστικών εκπονούνται διάφορες έρευνες που καλύπτουν σε σημαντικό βαθμό τις ανάγκες παροχής στοιχείων σε θέματα αγοράς εργασίας για την εκπόνηση αντίστοιχων μελετών.

Ωστόσο, η σπουδαιότητα του ρόλου του Ο.Α.Ε.Δ., έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί μια θεσμοθετημένη πηγή πληροφόρησης στοιχείων και δεδομένων και παρακολουθεί δείκτες που συμβάλλουν ενεργά στη λήψη Πολιτικών Αποφάσεων για την αύξηση της απασχόλησης και την αντιμετώπιση του φαινομένου της ανεργίας. Διαθέτει δομές υποδοχής των ανέργων σε ολόκληρη την εθνική επικράτεια, ενώ γίνονται προσπάθειες μέσω της αναμόρφωσης του τρόπου οργάνωσής του και λειτουργίας του, να καλύψει τους στόχους (κατευθυντήριες γραμμές) που έχουν συμφωνηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο στο πλαίσιο της βελτίωσης της απασχολησιμότητας.

Ο Οργανισμός συστάθηκε το 1954 γνωστός τότε ως Οργανισμός Απασχολήσεως και Ασφάλισης Ανεργίας, ενώ η μετονομασία που διατηρεί μέχρι και σήμερα εγκρίθηκε το 1969 με το υπ' αριθμ. 212 Νομοθετικό Διάταγμα. Στον ΟΑΕΔ ανατέθηκε το 1985 η εφαρμογή και λειτουργία εθνικού συστήματος προστασίας από την ανεργία (ΕΣΠΑ) [Νόμος 1545 της 17/20.5.85. Εθνικό σύστημα προστασίας από την ανεργία και άλλες διατάξεις]. Στόχος ήταν το Κράτος μέσω του Οργανισμού να προστατεύσει τους εργαζομένους του από τις συνέπειες της ανεργίας δεσμεύοντας πόρους που στη συνέχεια ο ΟΑΕΔ είχε το δικαίωμα να διαθέσει σε όσους τηρούσαν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις. Δυστυχώς όπως αναφέρεται και στην αντίστοιχη ενότητα διάθεσης των κοινωνικών δαπανών (ESSPROS), ο έλεγχος των προϋποθέσεων αναφερόταν περισσότερο στην απόδειξη κάποιων εκ των προτέρων καθορισμένων κοινωνικών και τυπικών χαρακτηριστικών που θα έπρεπε να διαθέτει ο υποψήφιος δικαιούχος (πχ

πραγματοποίηση συγκεκριμένου αριθμού ημερομισθίων, ηλικία κ.λπ.) και καθόλου σε εισοδηματικά ή φορολογικά κριτήρια.

Το έργο του ΟΑΕΔ αναβαθμίζεται με την ψήφιση του υπ' αριθμ 1836/14.3.89 νόμου «Προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής κατάρτισης και άλλες διατάξεις». Στο πλαίσιο του νόμου συστάθηκε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Προστασίας, το Εθνικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Κατάρτισης και Απασχόλησης (ΕΣΕΚΑ), με αντιπροσώπευση πολλών εκπρόσωπων που εφαρμόζουν εθνικά προγράμματα ανάπτυξης και επαγγελματικής κατάρτισης, ένας εκ των οποίων είναι και ο ΟΑΕΔ.

Ο Οργανισμός αναλαμβάνει την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης και απασχόλησης ατόμων με ειδικές ανάγκες και την εφαρμογή πιλοτικών και καινοτομικών δράσεων που συγχρηματοδοτούνται στο μεγαλύτερο τμήμα τους από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Με τη διαδοχική έκδοση νόμων³¹ θεσμοθετείται η ευέλικτη λειτουργία του ΟΑΕΔ, η εξασφάλιση πηγών χρηματοδότησής του, η ανάληψη μέτρων εκσυγχρονισμού των υπηρεσιών απασχόλησης που διαθέτει και η εκτέλεση των δράσεων που αναλαμβάνει.

Ωστόσο, η μεγαλύτερη αλλαγή του Οργανισμού σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας επετεύχθη με τον νόμο 2874/2000 «Προώθηση της απασχόλησης και άλλες διατάξεις» που ουσιαστικά οδηγεί στην ανασυγκρότηση του Οργανισμού με την δημιουργία τριών νέων Ανώνυμων Εταιρειών ως εξής:

1. Εταιρεία «Υπηρεσίες Υποστήριξης Ανθρώπινου Δυναμικού ΑΕ» με στόχο την εφαρμογή της νέας μεθόδου εξατομικευμένης προσέγγισης του ανθρώπινου δυναμικού για την καλύτερη ανταπόκριση της προσφοράς εργασίας στη ζήτηση.
2. Εταιρεία «Επαγγελματική Κατάρτιση ΑΕ» με στόχο τον σχεδιασμό των προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και την προώθηση της διαβίου μάθησης, προκειμένου για τον εκσυγχρονισμό του ανθρώπινου δυναμικού.
3. Εταιρεία «Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική Πληροφορική ΑΕ» με διττό στόχο τη συγκέντρωση πληροφοριακού και στατιστικού υλικού ιδιαίτερα

³¹ Βλ. αναλυτικά τους Νόμους 2224/1994, 2336/1995, 2434/1996 και 2639/1998.

χρήσιμου στην εκπόνηση μελετών σκοπιμότητας και την παροχή τεχνολογικής υποστήριξης στις άλλες δύο εταιρείες³².

Το βασικό πλεονέκτημα του Οργανισμού είναι ότι εν δυνάμει μπορεί να εξάγει δείκτες ενεργητικής πολιτικής που επιτρέπουν το σχεδιασμό, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση προγραμμάτων για την πρόληψη και την πανάκεια της ανεργίας (ιδίως της μακροχρόνιας). Η δυνατότητα αυτή οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το μηχανογραφικό σύστημα του Ο.Α.Ε.Δ. καθώς και οι μεταβλητές που περιλαμβάνει. Η ανάλυση που ακολουθεί έχει ως στόχο την ενημέρωση του αναγνώστη σε σχέση με τα στοιχεία της αγοράς εργασίας (προσφορά και ζήτηση εργασίας) που μπορούν να διατεθούν άμεσα από τον Οργανισμό Απασχολήσεως και Εργατικού Δυναμικού.

Σύμφωνα με τη διαδικασία παρακολούθησης της εγγεγραμμένης ανεργίας, όταν οι άνεργοι με δική τους πρωτοβουλία επισκεφτούν τις κατά τόπους υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ. εγγράφονται σε ένα ενεργό αρχείο ως άνεργοι και παραμένουν εγγεγραμμένοι σ' αυτό το αρχείο έως ότου βρουν εργασία. Στην περίπτωση αυτή είτε οι πρώην άνεργοι δηλώνουν ότι βρήκαν εργασία και διαγράφονται από το ενεργό αρχείο είτε διαγράφονται αυτόματα εφόσον δεν ανανεώσουν την κάρτα ανεργίας τους. Τα στοιχεία της εγγεγραμμένης ανεργίας είναι συνολικά διαθέσιμα στην Κεντρική Υπηρεσία του Ο.Α.Ε.Δ. δεδομένου ότι η πλειοψηφία των τοπικών υπηρεσιών είναι συνδεδεμένες on line με το κεντρικό σύστημα του Οργανισμού και επομένως βραχυχρόνια (συνήθως μηνιαία) υπολογίζεται το μέγεθος της εγγεγραμμένης ανεργίας. Σημειώνεται ότι το μηχανογραφικό σύστημα του Ο.Α.Ε.Δ. δεν έχει τη δυνατότητα στατιστικής επεξεργασίας των στοιχείων, συνεπώς οποιαδήποτε επεξεργασία προϋποθέτει την μεταφορά των στοιχείων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον ικανό για τέτοιου είδους εργασίες. Εκτός από τον αριθμό των εγγεγραμμένων ανέργων σε δεδομένη χρονική στιγμή, με τα επιπλέον χαρακτηριστικά του φύλου και της ηλικίας του ανέργου, από το μηχανογραφικό σύστημα μπορεί να ανακτηθεί η πληροφορία της αιτίας και της ημερομηνίας

³² Βλ. αναλυτικά το site του ΟΑΕΔ (www.oaed.gr).

διαγραφής του ανέργου (οι πληροφορίες αυτές αποθηκεύονται στο «Ιστορικό Αρχείο»).

Επιπρόσθετα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του ο ΟΑΕΔ έχει δημιουργήσει ένα σύστημα καταγραφής των κενών θέσεων των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα με στοιχεία (τυπικά προσόντα) που ζητούν οι επιχειρήσεις ως προαπαιτούμενα για την πρόσληψη ατόμων που προσφέρουν εργασία. Μάλιστα οι κενές θέσεις αφενός μεν δημοσιεύονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (εφημερίδες κ.λπ.) δίνοντας τη δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους να ενημερωθούν για την υφιστάμενη κατάσταση στην αγορά εργασίας όσον αφορά τη ζήτηση, αφετέρου μέσω on line συστήματος στην ιστοσελίδα του Ο.Α.Ε.Δ. και με την εισαγωγή κριτηρίων ο άνεργος είναι εφικτό να ενημερωθεί για την ύπαρξη κενής θέσης και να ξεκινήσει τις διαδικασίες για την ενδεχόμενη κάλυψή της.

³³ Για το εν λόγω θέμα έχει εκπονηθεί ειδική μελέτη από τον Καθ. Richardson, C., με θέμα Διαδικασίες Αξιοποίησης των Δεδομένων του Μηχανογραφικού Συστήματος του ΟΑΕΔ, Α. Δείκτες Ενεργητικής Πολιτικής, Β. Σύστημα Καταχώρησης Κενών Θέσεων, Γ. Σύστημα Προσλήψεων – Απολύσεων – Αποχωρήσεων, Αθήνα, 2002.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Για την Μέτρηση της Ανισότητας έχει μεγάλη σημασία ο προσδιορισμός των κοινωνικών τάξεων που συντελείται βάσει δύο παραμέτρων α) της κατανομής του εισοδήματος και β) του τρόπου συμμετοχής στην παραγωγική διαδικασία. Δεδομένου ότι ο ορισμός είναι δύσκολο να αποτυπωθεί ποσοτικά το ζήτημα της διανομής προσεγγίζεται μόνο από το εισόδημα.

Ακόμα και σ' αυτή την περίπτωση όμως, δεν απουσιάζουν οι τεχνικοί περιορισμοί, που δυσκολεύουν το έργο συλλογής στατιστικού υλικού για την εκτίμηση του μεγέθους των εισοδημάτων και κατ' επέκταση της εισοδηματικής και κοινωνικής ανισότητας.

Ένα από τα ερωτήματα που απασχολεί τους ερευνητές /μελετητές είναι αν ο σχεδιασμός της έρευνας πρέπει να γίνεται σε επίπεδο νοικοκυριού ή ατόμου; Κατόπιν διαβουλεύσεων και έχοντας υπόψη τις δυσκολίες που υφίσταται, ο τρόπος διανομής και καταμερισμού του εισοδήματος από το νοικοκυριό στα άτομα, τελικά ως μονάδα μέτρησης στις δειγματοληπτικές έρευνες του διαθέσιμου εισοδήματος, του προϋπολογισμού και των συνθηκών διαβίωσης επιλέγεται το νοικοκυριό.

Ως **Διαθέσιμο Εισόδημα** ορίζεται το ακαθάριστο εισόδημα αφαιρουμένων των τακτικών φόρων περιουσίας, του φόρου εισοδήματος, των υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και των ποσών που καταβάλλονται στο πλαίσιο των χρηματικών μεταβιβάσεων μεταξύ των νοικοκυριών.

Η ποσοτική του αποτύπωση αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση στον υπολογισμό του **Ισοδύναμου Διαθέσιμου Εισοδήματος**, το οποίο αποτελεί το κατ' εξοχήν μέτρο σύγκρισης της εισοδηματικής δύναμης. Η προστιθέμενη αξία του μεγέθους, έγκειται στο γεγονός ότι λαμβάνει υπόψη του τη σύνθεση του νοικοκυριού (αριθμός μελών και ηλικιακή κατανομή). Σύμφωνα με την μαθηματική του αποτύπωση και βάσει του συμβατικού ορισμού, το διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού διαιρείται με το ισοδύναμο μέγεθός του³⁴.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά οι διάφορες πηγές εισοδήματος.

³⁴ Το ισοδύναμο μέγεθος του νοικοκυριού στην τροποποιημένη κλίμακα του ΟΟΣΑ σταθμίζει με 1 τον πρώτο ενήλικα του νοικοκυριού, με 0,5 τα υπόλοιπα μέλη που κατοικούν στο νοικοκυριό ηλικίας 14 ετών και άνω και με 0,3 κάθε τέκνο ηλικίας κάτω των 14 ετών.

Ορισμός εισοδήματος κατά πηγές	
I.	ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΠΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
	1. Μισθοί ημερομίσθια
	2. Εισόδημα από δραστηριότητες αυτοαπασχόλησης (ελεύθεροι επαγγελματίες ή επιχειρηματίες)
	3. Ένοικια (επιχειρησιακό πλεόνασμα από την ενοικίαση κατοικίας)
	4. Εισόδημα από γεωργική εκμετάλλευση
II.	ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΠΟ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ
	5. Εισόδημα από περιουσία
III.	ΑΠΟΛΑΒΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ
	6. Εισοδήματα από κοινωνική ασφάλιση και βοηθήματα πρόνοιας
	7. Άλλο χρηματικό εισόδημα
IV.	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ
	8. Φόροι εισοδήματος και περιουσίας
	9. Εισφορές στα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία
	10. Άλλα έξοδα
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ: I + II + III – IV	
Πηγή: Eurostat 2000.	

Η οικονομική ανισότητα σε διεθνές επίπεδο εξετάζεται, είτε ανεξάρτητα, είτε συναρτήσει του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Ενωσιολογικά ταυτίζεται με τη διασπορά και την ανισοκατανομή του εισοδήματος.

Εν αντιθέσει με την οικονομική ανισότητα η μέτρηση της φτώχειας είναι αρκετά περίπλοκη λόγω της πολυπλοκότητας του φαινομένου και της ασάφειας που επικρατεί ως προς τον ορισμό της. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο στις περισσότερες έρευνες η φτώχεια συσχετίζεται με την οικονομική ανισότητα και οι φτωχοί υπολογίζονται με βάση τον σχετικό ορισμό που έχει προταθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου το όριο φτώχειας υπολογίζεται ως το κατώτατο όριο του συνηθισμένου επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού στόχου [λεπτομερής αναφορά των δεικτών γίνεται στην περιγραφή της έρευνας *Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης*]. Ο ορισμός αυτός λειτουργεί ικανοποιητικά στην προσέγγιση της εισοδηματικής ανισότητας αλλά δεν

μπορεί να συμβάλλει στην μέτρηση βασικών ποιοτικών χαρακτηριστικών που καθορίζουν το μέγεθος και την ένταση της αποστέρησης.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο P. Townsend (1979, σελ.31):

Άτομα, οικογένειες ή πληθυσμιακές ομάδες μπορεί να θεωρηθούν ότι είναι φτωχά όταν αντιμετωπίζουν έλλειψη πόρων για να καλύψουν τις ανάγκες διατροφής, τη συμμετοχή σε δραστηριότητες και να διαθέτουν τις συνθήκες διαβίωσης που είναι συνήθεις ή τουλάχιστον ενθαρρυντικές ή γενικότερα αποδεκτές στην κοινωνία. Είναι, στην πραγματικότητα, αποκλεισμένοι από συνήθεις τύπους διαβίωσης και δραστηριότητες.

Στο σημείο αυτό εισάγεται και η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού που αποτελεί ένα δυναμικό φαινόμενο και τις περισσότερες φορές είναι συνακόλουθο φαινόμενο της εισοδηματικής φτώχειας. Αναφέρεται στον ταυτόχρονο αποκλεισμό και την αποξένωση των ατόμων ή ομάδων από:

- α) την αγορά εργασίας,
- β) τις υπηρεσίες και τις παροχές του κοινωνικού κράτους και
- γ) τα άτυπα δίκτυα στήριξης και συνεργασίας (οικογένεια, συγγενείς, φίλοι κ.λπ.)

Είναι εμφανές ότι η υιοθέτηση ενός τρόπου υπολογισμού του εισοδήματος που να προσεγγίζει την πραγματικότητα και να αποκαλύπτει το μέγεθος των οικονομικών ανισοτήτων των μελών μιας κοινωνίας επιτρέπει αναμφίβολα και τη σωστή διάγνωση των κοινωνικών ανισοτήτων και ενεργοποιεί τους κατάλληλους μηχανισμούς για την πανάκεια φαινομένων όπως είναι η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός που πλήττουν ακόμα και σήμερα τις σύγχρονες ανεπτυγμένες χώρες.

Δεν είναι τυχαίο ότι το φαινόμενο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού μελετάται έντονα στις μέρες μας και έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονων διαξιφισμών στο πολιτικό, οικονομικό και επιστημονικό παρασκήνιο.

Συγκεκριμένα την τελευταία δεκαετία σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο παρατηρείται έντονη δραστηριότητα σχετικά με τα αίτια των φαινομένων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και γενικότερα της κοινωνικής ανισότητας, ενώ αρκετά συχνά σε δημόσιο διάλογο ακούγονται κατ' επανάληψη οι φράσεις Κοινωνικό Κράτος, Κράτος Ευημερίας, καταπολέμηση της φτώχειας και ενσωμάτωση των ευπαθών κοινωνικά ομάδων. Υπάρχει μια ισχυρή κινητοποίηση από φορείς άσκησης πολιτικής και ερευνητικά κέντρα που στοχεύουν στη διάγνωση των μηχανισμών

παραγωγής και αναπαραγωγής των σύγχρονων φαινομένων της κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας. Παράλληλα, εντείνεται η ανάπτυξη μεθοδολογικών εργαλείων μέσω ειδικών προγραμμάτων που λειτουργούν ως μηχανισμοί ανταπόκρισης σε ερωτήματα που σχετίζονται με τη διανομή του εισοδήματος, τις μεταβολές της αγοράς εργασίας, τις δημογραφικές αλλαγές, τις διαφοροποιήσεις των μεταβιβαστικών πληρωμών (συντάξεις, επιδόματα κ.α.) και της φορολογίας.

Στην εισαγωγή της παρούσας μελέτης τονίστηκε η βαρύτητα των Κοινωνικών Επιστημών στην επίτευξη κοινωνικής συνοχής και στην εκπλήρωση των στόχων της Λισσαβόνας.

Στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας και της ανοικτής μεθόδου συντονισμού απαιτείται μια αναπτυξιακή κοινωνική πολιτική που να στοχεύει στην κοινωνική αλληλεγγύη και να δημιουργεί ένα αίσθημα σιγουριάς και στήριξης σε όλες τις πληθυσμιακές ομάδες που στερούνται βασικών αγαθών και δεν ευημερούν λόγω των σημαντικών ελλείψεων ως προς τα ζην.

Βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της εφαρμογής της αναπτυξιακής κοινωνικής πολιτικής είναι οι **Στοχευμένες παρεμβάσεις**³⁵. Ως εκ τούτου απαιτείται η ενεργοποίηση μεθόδων εντοπισμού των κοινωνικά αποκλεισμένων πληθυσμιακών ομάδων προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα ιδιαίτερα προβλήματά τους. Ο επικρατέστερος τρόπος όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι μέσω της αποτύπωσης βασικών χαρακτηριστικών του νοικοκυριού όπως είναι το εισόδημα, η κατάσταση απασχόλησης, το φύλο, η ηλικία κ.λπ.

Κατ' αυτόν τον τρόπο εντοπίζονται πληθυσμιακές ομάδες όπως οι ανασφάλιστοι υπερήλικες, ανάπηροι, πολύτεκνοι χαμηλών εισοδημάτων, τσιγγάνοι, μειονοτικές ομάδες, άνεργοι με ιδιαίτερα προβλήματα, άτομα με ειδικές αναπηρίες, καθώς και λοιπές ομάδες πληθυσμού που δεν είναι ενσωματωμένες στις αναπτυσσόμενες δομές του κοινωνικού κράτους.

Για την παρακολούθηση των βραχυχρόνιων εξελίξεων της οικονομικής κατάστασης και την άσκηση οικονομικής πολιτικής, οι παλιές πρακτικές αρκούσαν στη βελτίωση της γνώσης ως προς τα εισοδήματα που διέθετε ένα νοικοκυριό και μόνο. Μάλιστα

³⁵ Βλ. «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση, 2003-2005», Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Αθήνα, 2003, σελ. 5.

δεδομένου ότι είναι έντονο το φαινόμενο απόκρυψης οικονομικών στοιχείων από μεγάλο ποσοστό ερωτώμενων, οι στατιστικές εισοδήματος πάντα αντιμετώπιζαν δυσκολίες κατά τη διεξαγωγή των σχετικών με το θέμα ερευνών.

Από τις πιο παλιές έρευνες που σχετίζονται με τον καθορισμό των εισοδημάτων για συγκεκριμένες κατηγορίες είναι, οι Εθνικοί Λογαριασμοί και οι δηλώσεις φόρου εισοδήματος που υποβάλλονται ετησίως στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. Επίσης, για πρώτη φορά το 1957/58 διενεργήθηκε η πρώτη έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) σε 2.500 περίπου νοικοκυριά. Η έρευνα συνεχίζεται ακόμα και σήμερα καλύπτοντας όλες τις περιοχές της Ελλάδας (Αστικές, Ημι-αστικές και Αγροτικές) και σε μεγαλύτερο δείγμα της τάξης των 6.500 νοικοκυριών.

Ορόσημο στην προσέγγιση θεμάτων που σχετίζονται με τη διανομή του εισοδήματος και τις συνθήκες διαβίωσης αποτέλεσε η έρευνα του Ευρωπαϊκού Πάνελ νοικοκυριών η οποία προσέδωσε στο χώρο της έρευνας ένα χαρακτήρα περισσότερο κοινωνικό και ανθρώπινο, λαμβάνοντας υπόψη αρκετές μεταβλητές, κάτω από ένα εμπειριστατωμένο, μεθοδολογικό πλαίσιο.

Η έρευνα όπως διαπιστώνεται από την αναλυτική περιγραφή που ακολουθεί δεν περιορίζεται μόνο στην αποτύπωση μεταβλητών που σχετίζονται με την έλλειψη υλικών αγαθών, αλλά στοιχειοθετείται και από ερωτήσεις που αποσκοπούν στην αποτύπωση της θέσης που έχει το δείγμα στην αγορά εργασίας, ποια είναι η κατάσταση υγείας των ερωτώμενων, καθώς και το επίπεδο εκπαίδευσής τους. Από τα σχετικά ερωτήματα υπολογίζονται δείκτες που είναι συναφείς με τη σχετική προσέγγιση της φτώχειας.

Στο Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών (European Community Household Panel – E.C.H.P.), το οποίο από το 2003 και ύστερα αντικαθίσταται από την έρευνα «Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης», συμμετέχουν όλες οι Χώρες-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στην έρευνα αυτή ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην αποστέρηση και στην ανεπάρκεια σε παράγοντες όπως:

1. Η αδυναμία απασχόλησης- ανεργία
2. Οι κακές και ανεπαρκείς από άποψης υγιεινής, συνθήκες στέγασης

3. Η κακή κατάσταση υγείας και οι σχέσεις με τις κοινωνικές και τοπικές υπηρεσίες

Η ποσοτική και ποιοτική διάσταση της έννοιας της φτώχειας, αποτιμάται εμπειρικά με τη διαδοχική μέτρηση της οικονομικής –χρηματικής φτώχειας και την αποτίμηση της αποστέρησης με άλλους ποιοτικούς οικονομικούς, κοινωνικούς δείκτες.

Ακολουθώντας, τη σχετική μεθοδολογική πρακτική, αφού εξειδικευτεί ένας επιλεγμένος και ικανοποιητικός αριθμός δεικτών που κυρίως περιλαμβάνει διαρκή καταναλωτικά αγαθά και άλλα αγαθά που σχετίζονται με την πρόσβαση στην υγεία, στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας, ο ερωτώμενος καλείται να απαντήσει σε μία κλίμακα με τις εξής κατηγορίες:

1. Ναι,
2. Θα το ήθελα, αλλά δεν έχω την οικονομική δυνατότητα
3. Δεν το ήθελα, δεν το χρειάστηκα

Με τον τρόπο αυτό, αναμένεται να προκύψει η ευκολία πρόσβασης και η ιδιοκτησία αγαθών, καθώς και η οικονομική αδυναμία απόκτησης ή η μη απόκτηση αγαθών λόγω εναλλακτικού τρόπου ζωής και εθελοντικής αποστέρησης.

Στη συνέχεια αναλύεται διεξοδικά η «Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC», ενώ ακολουθούν συνοπτικές περιγραφές ερευνών που λειτουργούν συμπληρωματικά με την έρευνα του SILC για τη μελέτη φαινομένων σχετικών με τη φτώχεια τον αποκλεισμό και τις κοινωνικές ανισότητες.

3.1 ΕΡΕΥΝΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ (EU-SILC)

(Δεδομένου ότι η έρευνα αποτελεί συνέχεια του "Ευρωπαϊκού Πάνελ νοικοκυριών" όπου κρίνεται σκόπιμο στην ανάλυση παρατίθενται στοιχεία του ECHP).

3.1.1 Θεσμικό Πλαίσιο

Η έρευνα EU-SILC κατά το πρώτο έτος εφαρμογής της (2003) διεξήχθη με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, κατόπιν διμερούς συμφωνίας της Eurostat με την ΕΣΥΕ. Τα επόμενα κύματα της έρευνας θα διενεργηθούν στο πλαίσιο των ακόλουθων Κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου:

1. **1177/16.06.2003** «Κοινοτικές στατιστικές για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης».
2. **1980/21.10.2003** «Ορισμοί και ενημερωμένοι ορισμοί».
3. **1981/21.10.2003** «Σχετικές πτυχές της επιτόπιας εργασίας και των διαδικασιών τεκμαρτής εκτίμησης».
4. **1982/21.10.2003** «Μέθοδοι δειγματοληψίας και κανόνες παρακολούθησης».
5. **1983/07.11.2003** «Κατάλογος των βασικών μεταβλητών-στόχων»
6. **28/05.01.2004** «Αναλυτικό περιεχόμενο της ενδιάμεσης και της τελικής έκθεσης ποιότητας».
7. **16/06.01.2004** «Κατάλογος των δευτερευουσών μεταβλητών-στόχων που σχετίζονται με τη "Διαγενεαλογική μεταβίβαση της φτώχειας».

3.1.2 Εξελίξεις της έρευνας στην Ελλάδα (ECHP-SILC)

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε πιλοτικά και μόνο για το Νομό Αττικής τον Απρίλιο του 1993 έως και τον Νοέμβριο του ίδιου έτους.

Η διεξαγωγή της κανονικής έρευνας υπό μορφή Ευρωπαϊκού Πάνελ Νοικοκυριών, αρχίζει ουσιαστικά το Νοέμβριο του 1994 (πρώτο κύμα), σύμφωνα με το σχεδιασμό και τις οδηγίες της Eurostat και παράλληλα λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις της ελληνικής πλευράς. Μέχρι το 2002 (9^ο κύμα) η έρευνα ακολουθούσε το ίδιο μεθοδολογικό πλαίσιο, ενώ το 2003 πραγματοποιήθηκε αναμόρφωση που οδήγησε στην αντικατάσταση της "Έρευνας του Ευρωπαϊκού Πάνελ Νοικοκυριών (ECHP)" από την "Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (SILC)".

Ο δυναμικός χαρακτήρας της φύσης της έρευνας, οι ραγδαίες εξελίξεις των κοινωνικών και οικονομικών φαινομένων και η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μετέβαλαν τη φυσιογνωμία του ερευνώμενου πληθυσμού προβάλλοντας αρκετές αδυναμίες στην κάλυψη της αποτελεσματικότητας της έρευνας και της συμβατότητας των στοιχείων, γεγονότα που επέβαλαν τον επανασχεδιασμό της.

3.1.3 Εξέλιξη της έρευνας σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Δεδομένου ότι η έρευνα αυτή διεξάγεται από το 1994 κατόπιν διμερών συμφωνιών μεταξύ της Eurostat και των υπόλοιπων Κρατών – Μελών, με τη χρήση κοινής μεθοδολογίας, η εξέλιξη της έρευνας και σε ευρωπαϊκό επίπεδο δε διαφοροποιείται σε σχέση με όσα αναφέρθηκαν για τις εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο.

3.1.4 Οργάνωση της έρευνας

Όπως στη δειγματοληπτική Έρευνα του Εργατικού Δυναμικού έτσι και στο SILC οι διαδικασίες διεξαγωγής της έρευνας είναι εναρμονισμένες με τις αρχές της Eurostat.

Στο πλαίσιο του συντονισμού των διαδικασιών διεξαγωγής της έρευνας έχει συσταθεί κοινή ομάδα εργασίας που είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό του Περιεχομένου της έρευνας (καθορισμός των ερωτήσεων), της κοινής κωδικοποίησης των απαντήσεων και της χρήσης συμβατικών ορισμών των βασικών εννοιών.

Η Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας είναι υπεύθυνη για τη σύνταξη των ερωτηματολογίων σύμφωνα με την τυποποιημένη κωδικοποίηση της έρευνας, αλλά και με βάση τις εθνικές ιδιαιτερότητες, την επιλογή του δείγματος και την επιλογή κατάλληλου εξειδικευμένου προσωπικού που συλλέγει το υλικό μέσω των άμεσων συνεντεύξεων στα νοικοκυριά του δείγματος.

Στο τελικό στάδιο η Ε.Σ.Υ.Ε. είναι υπεύθυνη για την διαβίβαση των αποτελεσμάτων στη Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου αυτή με τη σειρά της, αφού συλλέγει το υλικό από όλα τα Κράτη – Μέλη και βάσει ενός ήδη διαμορφωμένου προγράμματος ανάλυσης των αποτελεσμάτων, προχωρά στη δημοσίευση ειδικής έκδοσης, η οποία περιλαμβάνει χρήσιμα στατιστικά στοιχεία των συνθηκών διαβίωσης και του εισοδήματος για το σύνολο των Κρατών – Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εκτός των δημοσιεύσεων που διατίθενται σε έντυπη μορφή, εισάγει τα αποτελέσματα όλων των Κρατών – Μελών (και των υποψηφίων) σε ειδική βάση δεδομένων, η οποία είναι προσβάσιμη ηλεκτρονικά (χωρίς κόστος για περιορισμένο πλήθος στοιχείων).

3.1.5 Αντικειμενικοί σκοποί της έρευνας

Ευρύτερος στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση βασικών κοινωνικών και οικονομικών δεικτών που μετρούν τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού και την κοινωνική συνοχή, όπως είναι οι δείκτες για τη φτώχεια πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, τη συνεχιζόμενη φτώχεια, την κατανομή του εισοδήματος (S80/S20), τη μισθολογική διαφορά μεταξύ των φύλων κ.λπ.

Τα στοιχεία που συγκεντρώνονται για το νοικοκυριό και τα μέλη που το συνθέτουν, αφορούν σε 5 αλληλένδετους τομείς όπου σε σχέση με το περιεχόμενό τους διακρίνονται:

1. στο εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή και αν προέρχεται (εργασία, περιουσία, κοινωνικά επιδόματα κλπ.)
2. στην απασχόληση
3. στις συνθήκες στέγασης (ποιότητα κατοικίας, ανέσεις κλπ.)
4. στο επίπεδο εκπαίδευσης και,
5. στην κατάσταση της υγείας των μελών

Γενικότερα, στόχος είναι η έρευνα να αποτελέσει πηγή αναφοράς συγκρίσιμων στατιστικών για την κατανομή του εισοδήματος και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

3.1.6 Επίπεδο κάλυψης της έρευνας

Η έρευνα καλύπτει το σύνολο του πληθυσμού της Χώρας (Ιδιωτικά νοικοκυριά και μέλη αυτών) με εξαίρεση τις συλλογικές κατοικίες³⁶ και τα νοικοκυριά με μέλη ξένους υπηκόους που υπηρετούν σε ξένες διπλωματικές αποστολές.

3.1.7 Βασικές έννοιες και ορισμοί

Νοικοκυριό: Με τον όρο νοικοκυριό εννοούμε ένα άτομο που ζει μόνο του σε μια κατοικία ή μία ομάδα συγγενικών ή μη ατόμων, τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία και εξασφαλίζουν μέσω κοινού προϋπολογισμού όλα τα απαραίτητα είδη διαβίωσής τους. Τα μέλη που ανήκουν στο ίδιο νοικοκυριό μπορεί να μην συνεισφέρουν ισόποσα στον κοινό προϋπολογισμό του νοικοκυριού.

Ως επί το πλείστον υπάρχουν δύο κατηγορίες νοικοκυριών

³⁶ Εκτός των ξενοδοχείων, νοσοκομείων, γηροκομείων και άλλα συναφή, συλλογικές κατοικίες θεωρούνται και τα νοικοκυριά που παρέχουν στέγη με διατροφή σε άνω των 5 τροφίμους.

α) **Μονοπρόσωπο Νοικοκυριό:** Στην μία περίπτωση αναφέρεται σε ένα άτομο που ζει σε μία κατοικία ή σε ένα δωμάτιο κατοικίας και προμηθεύεται μόνο του τα απαραίτητα είδη για τη συντήρησή του. Και από την άλλη αφορά σε δύο ή περισσότερα άτομα συγγενικά ή μη τα οποία διαμένουν στην ίδια κατοικία, αλλά δεν προμηθεύονται από κοινού τα απαραίτητα είδη για τη συντήρησή τους. Το καθένα από αυτά έχει την αποκλειστική χρήση ενός τουλάχιστον δωματίου και δε χρησιμοποιούν κάποιον κύριο κοινό χώρο (καθιστικό, γραφείο κ.λπ., εξαιρείται το χωλ).

Πολυπρόσωπο Νοικοκυριό: Αναφέρεται σε ένα ζευγάρι μόνο του ή σε γονείς με τα παιδιά τους ή σε έναν από τους γονείς με τα παιδιά του ή σε γονείς του ζευγαριού και την εσωτερική οικιακή βοηθό αν υπάρχει και προτίθεται να παραμείνει για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 6 μηνών. Επίσης, σε δύο ή περισσότερα άτομα όχι απαραίτητα συγγενικά μεταξύ τους, τα οποία διαμένουν σε μία κατοικία και προμηθεύονται από κοινού τα είδη που είναι απαραίτητα για τη διαβίωσή τους ή σε μία οικογένεια με έναν έως πέντε οικότροφους.

Μέλη Νοικοκυριού: Μέλη του νοικοκυριού καλούνται τα άτομα που αποτελούν το νοικοκυριό είτε αν αυτά διαμένουν³⁷ στο νοικοκυριό είτε αν απουσιάζουν προσωρινά³⁸ από αυτό.

Κατοικία³⁹ Νοικοκυριού: Κατοικία νοικοκυριού θεωρείται ένας χωριστός και ανεξάρτητος από την κατασκευή του χώρος που κτίστηκε ή μετατράπηκε για να

³⁷ Άτομα που συνήθως διαμένουν στο νοικοκυριό θεωρούνται τα άτομα που κατά το χρονικό διάστημα των τελευταίων 6 μηνών που προηγείται της έρευνας πέρασαν τις περισσότερες ώρες της ημέρας και της νύχτας στο συγκεκριμένο νοικοκυριό.

³⁸ Άτομα που προσωρινά απουσιάζουν θεωρούνται: τα συγγενικά και μη συγγενικά άτομα που συνήθως διαμένουν μαζί και συνεισφέρουν στις δαπάνες της κατοικίας ή επωφελούνται αυτών λόγω μη ύπαρξης εισοδημάτων, τα άτομα (μέχρι 5) που συγκατοικούν σε μία κατοικία ως ενοικιαστές, οι φιλοξενούμενοι του νοικοκυριού, το Βοηθητικό Προσωπικό και τα άτομα που απουσιάζουν για μικρό χρονικό διάστημα, τα οποία επιπλέον είτε κατά τη διάρκεια της έρευνας δεν έχουν αλλού μία μόνιμη και κύρια κατοικία είτε προτίθενται να διαμείνουν στο νοικοκυριό για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών. Ειδικότερα, οι μαθητές/σπουδαστές / φοιτητές που σπουδάζουν μακριά από το σπίτι τους, οι στρατιώτες και τα συγγενικά άτομα που απουσιάζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα (π.χ. ναυτικοί, δημόσιοι υπάλληλοι εκτός έδρας κ.λπ.) αποτελούν μέλη του νοικοκυριού ανεξάρτητα από το χρονικό διάστημα που προτίθενται να απουσιάσουν. Επίσης μέλη αποτελούν τα άτομα με οικογενειακούς δεσμούς που βρίσκονται προσωρινά σε συλλογικές κατοικίες ενώ έχουν οικονομικούς δεσμούς με το νοικοκυριό και αναμένεται να επιστρέψουν στο νοικοκυριό σε χρονικό διάστημα μικρότερο των 6 μηνών από τη διενέργεια της έρευνας.

³⁹ Π.χ. μια μονοκατοικία, ένα διαμέρισμα διπλοκατοικίας ή πολυκατοικίας ή συγκροτήματος κατοικιών, ένα κατοικούμενο δωμάτιο ή σειρά δωματίων που διαμένει το νοικοκυριό μία αποθήκη, καλύβα, παράγκα ή οποιοσδήποτε άλλος στεγασμένος χώρος που κατά τη διάρκεια της έρευνας χρησιμοποιείται ως κύρια κατοικία.

καλύψει στεγαστικές ανάγκες ή χρησιμοποιείται ως κύρια κατοικία κατά τη διάρκεια της έρευνας. Οι χώροι που κατασκευάστηκαν για κατοικία αλλά κατά τη διάρκεια της έρευνας χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για άλλους σκοπούς⁴⁰ δε θεωρούνται κατοικίες.

Εισόδημα: Εισόδημα θεωρείται το σύνολο των απολαβών σε χρήμα ή σε είδος που προέρχονται από εργασία ή και άλλες πηγές (βλ. εισαγωγή παρόντος κεφαλαίου).

Υπεύθυνος Κατοικίας: Θεωρείται το άτομο, το οποίο είναι ο ιδιοκτήτης της κατοικίας ή το άτομο στο όνομα του οποίου ενοικιάζεται η κατοικία ή στο οποίο έχει παραχωρηθεί δωρεάν η χρήση της κατοικίας από τον εργοδότη, το κράτος, συγγενή κλπ. Στην περίπτωση που δύο μέλη είναι υπεύθυνα για την κατοικία, τότε ως πρώτο υπεύθυνο μέλος θεωρείται το μεγαλύτερο σε ηλικία άτομο και ως δεύτερο το άλλο μέλος. Στην περίπτωση που περισσότερα των δύο, μέλη είναι υπεύθυνα για την κατοικία ως υπεύθυνα μέλη θεωρούνται τα δύο μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα. Αντίστοιχα, **υπεύθυνος για τη διαχείριση των οικονομικών του νοικοκυριού** θεωρείται το άτομο το οποίο λαμβάνει τις αποφάσεις για τη διαχείριση των οικονομικών του νοικοκυριού, ενώ στις περιπτώσεις όπου το ρόλο αυτό έχουν περισσότερα του ενός άτομα υπεύθυνα καταγράφονται τα δύο μέλη με το μεγαλύτερο εισόδημα.

[ΕΣΥΕ, Οδηγίες προς τους ερευνητές της έρευνας εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών EU-SILC 2003]

3.1.8 Μεθοδολογία της έρευνας

Η έρευνα SILC είναι δειγματοληπτική με τελική μονάδα δειγματοληψίας το νοικοκυριό, ενώ παράλληλα συλλέγονται στοιχεία και σε επίπεδο μέλους (συμπλήρωση ατομικού ερωτηματολογίου).

Ο σχεδιασμός της έρευνας ακολουθεί τη μέθοδο *rotational integrated design*, με σκοπό την παράλληλη συγχρονική και διαχρονική παρακολούθηση των μεταβλητών. Η συγχρονική μέθοδος αναφέρεται σε μια δεδομένη χρονική στιγμή ή περίοδο, ενώ η

⁴⁰ Π.χ. επαγγελματική στέγη (εργαστήρια, ιατρεία κ.λπ.)

διαχρονική αναφέρεται στις αλλαγές, που παρουσιάζονται σε ατομικό επίπεδο σε χρονικό διάστημα τριών ή τεσσάρων ετών.

Η διαχρονική δομή του δείγματος είναι τέσσερα εναλλασσόμενα υπο-δείγματα (panels), καθένα από τα οποία είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού για αντίστοιχο αριθμό ετών. Κάθε δύο χρόνια υπάρχει μερική επικάλυψη (75%) των panels. Ως εκ τούτου κάθε έτος ένα panel εγκαταλείπει το δείγμα και ένα νέο panel επιλέγεται με έτος έναρξης του σχήματος εναλλαγής το 2003.

Το μέγεθος του δείγματος της έρευνας έχει προσδιοριστεί σε 8.000 περίπου νοικοκυριά, ώστε να επιτυγχάνεται κάθε φορά το “ελάχιστο αποτελεσματικό μέγεθος δείγματος” των 4.750 και 3.500 νοικοκυριών για τη συγχρονική και διαχρονική συνιστώσα της έρευνας, αντίστοιχα, όπως ορίζει ο κανονισμός της Eurostat. Ο προσδιορισμός αυτός του δειγματικού μεγέθους στηρίχθηκε σε πρόβλεψη ποσοστού ανταπόκρισης τουλάχιστον 75% και τιμής design effect ίσης περίπου με 1,3.

Η μέθοδος δειγματοληψίας που εφαρμόζεται είναι στρωματοποιημένη σε δύο στάδια όπου το πρώτο στάδιο αναφέρεται στις ΥΠΑ της Χώρας (NUTS II) –εξαιρουμένων των δύο μεγάλων πολεοδομικών συγκροτημάτων (Αθήνας και Θεσσαλονίκης) που αποτελούν ξεχωριστά στρώματα - και το δεύτερο στους οικισμούς κάθε ΥΠΑ σύμφωνα με τέσσερα επίπεδα αστικότητας.

1. Δήμοι των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 30.000 κατοίκους και άνω
2. Δήμοι ή Κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 5.000-29.999 κατοίκους.
3. Κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 1.000-4.999 κατοίκους και
4. Κοινότητες των οποίων ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει λιγότερο από 999 κατοίκους.

Σημειώνεται ότι, η στρωματοποίηση στα δύο μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα έχει γίνει με βάση τις απογραφικές εποπτείες.

Ομοίως σε δύο στάδια επιλέγονται και οι δειγματικές μονάδες (νοικοκυριά). Αρχικά επιλέγεται από κάθε στρώμα με συστηματική δειγματοληψία, τυχαίο δείγμα των μονάδων επιφανείας (οικοδομικά τετράγωνα) και στη συνέχεια με την ίδια μέθοδο επιλέγονται τα νοικοκυριά με δεδομένο δειγματοληπτικό κλάσμα.

3.1.9 Περίοδος αναφοράς

Λόγω της πολυδιάστατης μορφής των στοιχείων της έρευνας ανάλογα με τις πληροφορίες που συγκεντρώνονται διαφέρουν και τα χρονικά διαστήματα αναφοράς. Συνεπώς όταν πρόκειται για συλλογή δεδομένων στον τομέα της Αγοράς Εργασίας διακρίνονται τρεις χρονικοί περίοδοι αναφοράς: στην ερώτηση της κύριας ασχολίας είναι η ημέρα διενέργειας της έρευνας, στην ερώτηση της δυνατότητας ανάληψης εργασίας είναι οι δύο εβδομάδες που έπονται της ημέρας της έρευνας, ενώ στην περίπτωση αλλαγής εργασίας η περίοδος αναφοράς αφορά στους 12 τελευταίους μήνες πριν την ημέρα διενέργειας της έρευνας.

Τα εισοδήματα και οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης αφορούν το ημερολογιακό έτος που προηγείται του έτους διενέργειας της έρευνας, ενώ όσον αφορά τα ενοίκια και τεκμαρτά ενοίκια κατοικίας περίοδος αναφοράς είναι ο τρέχων μήνας κατά τον οποίο διενεργείται η έρευνα.

Τέλος οι ερωτήσεις που σχετίζονται με τον τομέα της υγείας⁴¹ αναφέρονται τους τελευταίους 12 μήνες πριν από την ημέρα διενέργειας της έρευνας.

3.1.10 Μέθοδος συγκέντρωσης των στοιχείων

Για τη συγκέντρωση των στοιχείων ακολουθείται η μέθοδος της προσωπικής συνέντευξης με ερωτηματολόγιο που συμπληρώνεται από τον συνεντευκτή που υποβάλλει τις ερωτήσεις στον υπεύθυνο του νοικοκυριού ή σε άλλο μέλος του νοικοκυριού ηλικίας 16 ετών και άνω, το οποίο να είναι σε θέση να απαντήσει.

3.1.11 Περιεχόμενο εντύπων

Για τους σκοπούς της έρευνας συμπληρώνονται τέσσερα ερωτηματολόγια των οποίων η δομή περιγράφεται ως ακολούθως:

Μητρώο Νοικοκυριού: Στο έντυπο αυτό δίνονται πληροφορίες σχετικά με τα προσωπικά στοιχεία του ερωτώμενου υπευθύνου (ονοματεπώνυμο, ταχυδρομική δ/ση της κατοικίας, αριθμό τηλεφώνου του νοικοκυριού), τη δυνατότητα ή μη εντοπισμού της κατοικίας και το αποτέλεσμα της συνέντευξης με το νοικοκυριό (π.χ. το νοικοκυριό συνεργάστηκε ή για διάφορους λόγους δεν επιτεύχθηκε η συνέντευξη και συνεπώς η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου).

⁴¹ Π.χ. ιατρικές επισκέψεις σε ειδικευμένο γιατρό ή οδοντίατρο.

Μητρώο Μελών: Στο εν λόγω έντυπο παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των μελών του νοικοκυριού, το είδος φροντίδας παιδιών ηλικίας μέχρι 12 ετών και τα στοιχεία κοινωνικής ασφάλισης.

Ερωτηματολόγιο Νοικοκυριού: Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί και το πιο ουσιαστικό τμήμα της έρευνας δεδομένου ότι παρέχει σημαντικές πληροφορίες για την κύρια κατοικία του νοικοκυριού, τις συνθήκες διαβίωσής του και τις πηγές εισοδήματος. Οι ερευνητές επιδιώκουν οι πληροφορίες να δίνονται από τους υπευθύνους της κατοικίας. Ωστόσο, στις περιπτώσεις όπου αυτό δεν είναι εφικτό το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται με βάση τα στοιχεία που δίνει οποιοδήποτε άλλο μέλος ηλικίας 16 ετών και άνω και είναι σε θέση να απαντήσει στις σχετικές ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο νοικοκυριού περιλαμβάνει 49 ερωτήσεις οι οποίες κατανέμονται σε 16 ενότητες ως εξής:

Στοιχεία για τον ερευνητή, στοιχεία κατοικίας καθώς και αντιλήψεις και απόψεις για την κατοικία, πληροφορίες για μη χρηματικά αγαθά, οικονομική κατάσταση και χρήση δημοσίων κοινωνικών υπηρεσιών, εισόδημα ατόμων 16 ετών και κάτω, κοινωνική βοήθεια, μεταβολή ακίνητης περιουσίας, εισόδημα από ενοίκια, οικογενειακά επιδόματα και παροχές, παροχή βοήθειας σε ή και από τρίτους, εισοδήματα σε είδος, διάρκεια και ημερομηνία συνέντευξης.

Ατομικό Ερωτηματολόγιο: Στο παρόν έντυπο περιλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν στη συγκέντρωση πληροφοριών ξεχωριστά για κάθε μέλος του νοικοκυριού (ηλικίας 16 ετών και άνω) για θέματα που σχετίζονται με την οικογενειακή κατάσταση, την εκπαίδευση, την υγεία, την απασχόληση και το εισόδημα. Το ατομικό ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 23 ενότητες με 130 ερωτήσεις συνολικά. Σύμφωνα με τη δομή του ερωτηματολογίου οι ερωτήσεις κατανέμονται στις εξής θεματικές ενότητες:

Πληροφορίες για τον ερευνητή, δημογραφικά στοιχεία, δεδομένα για την εκπαίδευση, υγεία, τρέχουσα ασχολία, χαρακτηριστικά της τελευταίας ή σημερινής εργασίας, χαρακτηριστικά της κύριας εργασίας, ιστορικό εργασίας, εισόδημα μισθωτών, παροχή αυτοκινήτου της επιχείρησης, άλλες παροχές σε είδος, εισόδημα από αυτοαπασχόληση, εισόδημα από επενδύσεις, ιδιωτικές συντάξεις, επιδόματα ανεργίας ή επαγγελματικής επιμόρφωσης, προσωπικές συντάξεις ή συντάξεις – βοηθήματα από το/ τη σύζυγο, επιδόματα – βοηθήματα ασθενείας, συντάξεις – επιδόματα / βοηθήματα αναπηρίας – ανικανότητας, εκπαιδευτικές παροχές, φόροι εισοδήματος, προστασία δικαιωμάτων και έννομων αγαθών, διάρκεια και ημερομηνία συνέντευξης.

3.1.12 Αξιοπιστία των αποτελεσμάτων

Τα στοιχεία που συλλέγει η έρευνα SILC επαρκούν για αξιόπιστες εκτιμήσεις των διαφόρων μεταβλητών σε επίπεδο Χώρας και κατά στρώμα, ενώ σε επίπεδο νομού με βάση τον υφιστάμενο σχεδιασμό δεν είναι δυνατόν να διεξαχθούν αξιόπιστα στοιχεία. Ωστόσο για το έτος 2002 και για τους νομούς επιλεγμένων Περιφερειών (Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος και Ήπειρος) που παρουσιάζουν ενδείξεις υψηλότερων ποσοστών κινδύνου φτώχειας, θα πραγματοποιηθούν εκτιμήσεις και σε επίπεδο νομού λόγω συμπληρωματικού δείγματος που έχει ενσωματωθεί στο ήδη υπάρχων δείγμα της έρευνας SILC.

Η ενέργεια αυτή αποτελεί πρωτοβουλία του Ινστιτούτου Κοινωνικής Πολιτικής του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών για την κάλυψη των αναγκών του ειδικού προγράμματος «Αριστεία στα Ερευνητικά Πεδία, Φτώχεια, Αποκλεισμός και Κοινωνικές Ανισότητες» που εντάσσεται στο συγχρηματοδοτούμενο από την Ε.Ε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του Γ' ΚΠΣ.

3.1.13 Δείκτες

Δείκτης 1: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας “At risk of Poverty Rate”⁴²

Δείκτης 2: Ανισότητα στην Κατανομή Εισοδήματος (S80/S20) “Inequality of Income distribution S80/S20”

Δείκτης 3: Παρατεταμένο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας “At Persistent Risk of Poverty Rate”

Δείκτης 4: Βάθος του Κινδύνου Φτώχειας “Relative at Risk of Poverty Gap”

Δείκτης 5: Περιφερειακή Συνοχή “Regional Cohesion”

Δείκτης 6: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας “Long Term Unemployment Rate”

⁴² Ο ελληνικός όρος «Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας» είναι ακριβής μετάφραση του αγγλικού όρου «At Risk of Poverty Rate». Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί η προσέγγιση του όρου με την ονομασία «Επισφάλεια», όπως ακριβώς αναφέρεται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση 2003-2005 του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Πιστεύεται ότι με τον όρο «Επισφάλεια» το σύνθετο φαινόμενο της «Φτώχειας» προσεγγίζεται όχι μόνο με αυστηρά οικονομικά κριτήρια, αλλά και με τη διαπίστωση ύπαρξης προβλημάτων Κοινωνικού Χαρακτήρα που εμποδίζουν την πρόσβαση των μελών των νοικοκυριών σε αγαθά όπως είναι η Υγεία, η Παιδεία και ο Πολιτισμός. Επιπρόσθετα, ο όρος παραπέμπει και στο θέμα της ασφάλειας και της ύπαρξης «Εφεδρειών» (π.χ. οικογενειακή στήριξη ή βοήθεια από τον κοινωνικό περίγυρο σε περιπτώσεις απρόβλεπτων δυσκολιών που μπορεί να αντιμετωπίζει η μονάδα ανάλυσης).

Δείκτης 7: Άτομα σε Νοικοκυριά χωρίς Πρόσβαση στην Απασχόληση “Persons Living in Jobless Households”⁴⁹

Δείκτης 8: Πρόωρη Αποχώρηση από το Σχολείο “Early School Leavers not in Education or Training”

Δείκτης 9: Προσδόκιμο επιβίωσης στη γέννηση “Life Expectancy at Birth”

Δείκτης 10: Προσδιορισμός της κατάστασης της υγείας ενός ατόμου από το επίπεδο εισοδήματος “Self Defined Health Status by Income Level”:

Δείκτης 11: Διασπορά γύρω από την Κεντρική Τιμή του Ποσοστού Κινδύνου Φτώχειας “Dispersion Around the at Risk of Poverty Threshold”

Δείκτης 12: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας με Γραμμή Σταθερής Αγοραστικής Αξίας “At Risk of Poverty Rate Anchored at one moment in time”

Δείκτης 13: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας προ Κοινωνικών Μεταβιβάσεων “At Risk of Poverty Rate Before Social Transfers”

Δείκτης 14: Ανισοκατανομή του Εισοδήματος – Συντελεστής Gini “Inequality of Income Distribution – Gini Coefficient”

Δείκτης 15: Παρατεταμένο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας (εναλλακτικές γραμμές) κατά φύλο “At Persistent Risk of Poverty Rate (Alternative Threshold) by gender”

Δείκτης 16: Μερίδιο Μακροχρόνιας Ανεργίας “Long Term Unemployment Rate”

Δείκτης 17: Ποσοστό Ιδιαίτερα Μακροχρόνιας Ανεργίας “Very Long Term Unemployment Rate”

Δείκτης 18: Άτομα με Χαμηλό Εκπαιδευτικό Επίπεδο “Persons with Low Educational Attainment”

Αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογίας υπολογισμού των δεικτών παρουσιάζεται στο Στατιστικό Παράρτημα της παρούσας εργασίας.

3.1.14 Σύνοψη

Οι πρόσφατες αλλαγές στη μεθοδολογία αποτίμησης των μεγεθών, που μετρούν το σύνθετο κοινωνικό πρόβλημα των συνθηκών διαβίωσης ενός νοικοκυριού, προμηνύουν την ύστατη φιλοδοξία των υπευθύνων, να προσεγγίσουν το φαινόμενο

⁴⁹ Περιλαμβάνονται όλα τα νοικοκυριά εκτός των παρακάτω περιπτώσεων: όταν το σύνολο των μελών είναι α) ηλικίας κάτω των 18 ετών, β) ηλικίας μεταξύ 18-24 που σπουδάζουν ή είναι μη οικονομικά ενεργά άτομα και γ) ηλικίας 65 (60) και άνω που δεν εργάζονται.

της φτώχειας όχι αποκλειστικά και μόνο με οικονομικά κριτήρια. Η εισαγωγή ερωτημάτων που σχετίζονται με τη συχνότητα των κοινωνικών επαφών των μελών του νοικοκυριού, την ανάγκη και δυνατότητα χρήσης κοινωνικών υπηρεσιών και την ευχέρεια επιλογής του τόπου κατοικίας δίνουν ένα στίγμα της ανάγκης για τη μέτρηση του βαθμού «καλοπέρασης» των μελών μιας κοινωνίας και της συμμετοχής τους στην κοινωνική ζωή του τόπου τους.

Επιπρόσθετα, εκτός από την πολυπλοκότητα του φαινομένου της διανομής του εισοδήματος, η δυσκολία προσέγγισης οφείλεται και σε άλλους παράγοντες που ισχύουν σε όλες τις δειγματοληπτικές έρευνες, οι οποίες διεξάγονται ταυτόχρονα στα Κράτη – Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εξυπηρετούν κοινούς στόχους. Αυτού του είδους οι στατιστικές έρευνες περιέχουν ορισμένες παραδοχές και μεθοδολογικές επιλογές, οι οποίες πρέπει να γνωστοποιούνται και να λαμβάνονται υπόψη από τους μελετητές, ώστε να αποφεύγονται τα εσφαλμένα συμπεράσματα και η αλλοίωση της πραγματικότητας. Απαραίτητη είναι η εκ των υστέρων μέτρηση επιπρόσθετων παραμέτρων που καθορίζουν τις εθνικές ιδιαιτερότητες ιδίως όταν οδηγούν σε διαφορετικά συμπεράσματα επί της υφιστάμενης κατάστασης. Τέτοιοι παράμετροι για τη μέτρηση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας είναι η ιδιοκατοίκηση, ο αποκλεισμός των συλλογικών κατοικιών και η ένταση εργασίας σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες (π.χ. αυτοαπασχολούμενοι).

Κατόπιν των σχετικών επισημάνσεων οι δείκτες που υπολογίζονται στο πλαίσιο της εν λόγω έρευνας, καθώς και της έρευνα εργατικού δυναμικού παράγουν συγκριτικά στοιχεία στον τομέα της υγείας, της εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας. Τα Κράτη – Μέλη ταξινομούνται σε σειρά ανάλογα με το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στο σύνολο του πληθυσμού και ανά πληθυσμιακή ομάδα (παιδιά, ηλικιωμένοι, φύλο), την περιφερειακή συνοχή, την πρόωρη αποχώρηση από το σχολείο και το εκπαιδευτικό επίπεδο γενικότερα, το προσδόκιμο ζωής, τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας και την επίδραση των κοινωνικών μεταβιβάσεων.

3.2 ΕΡΕΥΝΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

Πρόκειται για μια έρευνα το περιεχόμενο της οποίας συνάδει με τα θέματα συνθηκών διαβίωσης και κατανομής του εισοδήματος. Τα αποτελέσματα της απεικονίζουν σε μεγάλο βαθμό την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών, η οποία είναι άμεσα συνδεδεμένη με το λιανικό δείκτη τιμών, που επιτρέπει τη σύγκριση του υλικού πλούτου ενός ατόμου από μια προγενέστερη χρονική περίοδο ως το παρόν.

Η άμεση σχέση τους είναι αναμενόμενη αν λάβει υπόψη κανείς ότι πρωταρχικός στόχος της έρευνας είναι η συγκέντρωση πληροφοριών για την αξία των αγορών και των σε είδος απολαβών του συνόλου του νοικοκυριού και κατ' επέκταση η απεικόνιση των χαρακτηριστικών που συγκεντρώνουν τα εν λόγω νοικοκυριά.

Κατόπιν ειδικής επεξεργασίας των δεδομένων που συγκεντρώνονται είναι δυνατή η διαχρονική παρακολούθηση βασικών δεικτών συνθηκών διαβίωσης, ύψους ιδιωτικής κατανάλωσης και επιπέδου ζωής διαφόρων κοινωνικών ομάδων, καθώς και η περαιτέρω ανάλυση των παραγόντων που επιδρούν στο Δείκτη Τιμών του Καταναλωτή.

Η έρευνα διενεργείται από τον Απρίλιο του 1957 και για ένα περίπου χρόνο μόνο σε νοικοκυριά αστικών περιοχών της Χώρας. Το 1963, δειγματοληπτικά ενσωματώνονται και νοικοκυριά ημιαστικών και αγροτικών περιοχών, ενώ από το 1974 διεξάγεται κανονικά σε όλες τις περιοχές της Χώρας με αισθητή αύξηση του δείγματος (από 2.500 σε 6.756 νοικοκυριά). Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι από το δείγμα εξαιρούνται οι συλλογικές συμβιώσεις, τα νοικοκυριά που έχουν περισσότερους από τρεις οικότροφους και τα νοικοκυριά με μέλη ξένους υπηκόους που υπηρετούν σε ξένες διπλωματικές υπηρεσίες.

Σύμφωνα με το σχεδιασμό της έρευνας των Οικογενειακών Προϋπολογισμών η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιείται είναι η στρωματοποιημένη πολυσταδιακή δειγματοληψία επιφανειών. Τελική δειγματοληπτική μονάδα έρευνας είναι το νοικοκυριό, ενώ το ενιαίο γενικό κλάσμα δειγματοληψίας για ολόκληρο το έτος ανέρχεται σε 2/1000.

Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ειδικοί κατάλογοι – πλαίσια κατοικιών.

Οι δήμοι και κοινότητες της Χώρας κατανέμονται σε στρώματα σύμφωνα με δύο κριτήρια α) το βαθμό αστικότητας και β) τις Διοικητικές Περιφέρειες (Υ.Π.Α.)⁴. Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες δειγματοληπτικές έρευνες τα αποτελέσματα της έρευνας μπορεί να εμπεριέχουν, είτε δειγματοληπτικά, είτε μη δειγματοληπτικά σφάλματα (βλ. Τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού).

Η συγκέντρωση των στοιχείων επιτυγχάνεται με δύο έντυπα (ΕΟΠ-1 και ΕΟΠ-2). Στο μεν πρώτο συλλέγονται πληροφορίες σχετικά με τη σύνθεση του νοικοκυριού και τα βασικά δημογραφικά χαρακτηριστικά των μελών του, τα χαρακτηριστικά της κατοικίας, και τις βασικές δαπάνες του νοικοκυριού που σχετίζονται με λειτουργικά έξοδα, δαπάνες αναψυχής, εκπαίδευσης, ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, δαπάνες για τη χρήση μεταφορικών μέσων, για την αγορά αγαθών ατομικής ή οικιακής χρήσης και αγαθών άμεσης κατανάλωσης. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η εξακρίβωση της αξίας των σε είδος απολαβών του νοικοκυριού.

Στο δεύτερο έντυπο συγκεντρώνονται πληροφορίες σχετικά με τις καθημερινές προσωπικές δαπάνες των μελών του νοικοκυριού ηλικίας 14 ετών και άνω που πραγματοποιήθηκαν μέσα σε 14 ημέρες (όσο διαρκεί και η έρευνα) ανεξάρτητα από ποιο μέλος του νοικοκυριού επωφελείται της υπηρεσίας ή του αγαθού. Επιπλέον, συλλέγονται στοιχεία για τα αντίστοιχα ατομικά εισοδήματα των μελών του νοικοκυριού.

Η περίοδος αναφοράς των δαπανών και εισοδημάτων διαφοροποιείται ανάλογα με τη συχνότητα της πραγματοποιηθείσας δαπάνης από τα νοικοκυριά. Στο πλαίσιο αυτό τα χρονικά διαστήματα αναφοράς κυμαίνονται από 14 ημέρες έως ένα χρόνο ανάλογα αν πρόκειται για καθημερινές δαπάνες ή δαπάνες που για να πραγματοποιηθούν μεσολαβεί το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.

Επιλέξιμες δαπάνες θεωρούνται αυτές που σχετίζονται με αγαθά και υπηρεσίες που είτε αγόρασε το νοικοκυριό είτε αυτό-παρήγαγε για την κάλυψη των οικογενειακών και κοινωνικών του υποχρεώσεων.

Από αυτές εξαιρούνται πληρωμές που αυξάνουν τα περιουσιακά στοιχεία του νοικοκυριού, επαγγελματικές δαπάνες, αμοιβές του εργοδότη για την άσκηση του επαγγέλματος, υπηρεσίες που απολαμβάνει το νοικοκυριό από ίδιες επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, προσφορές ή δωρεές και μεταβιβάσεις χρημάτων.

⁴ Ομοίως με το μεθοδολογικό πλαίσιο της τριμηνιαίας δειγματοληπτικής έρευνας Εργατικού Δυναμικού.

Συνοπτικά, η έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την απεικόνιση της κατάστασης που επικρατεί σε σχέση με το ύψος της ιδιωτικής κατανάλωσης, τις προτεραιότητες που δίνονται στην κατανάλωση συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών και την περαιτέρω ανάλυση των προτεραιοτήτων σε σχέση με τα κοινωνικά οικονομικά χαρακτηριστικά των υπευθύνων του νοικοκυριού που δημιουργεί τη δαπάνη.

3.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ –ΕΣΣΚΟΠ (EUROPEAN SYSTEM OF INTEGRATED SOCIAL PROTECTION STATISTICS - ESSPROS)

Βασική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η διασφάλιση της κοινωνικής προστασίας των πολιτών των Κρατών –Μελών και η εξασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής τους. Η επίτευξη αυτού του σκοπού προϋποθέτει τη σωστή διάγνωση της κατάστασης, στην οποία βρίσκεται η κάθε χώρα ξεχωριστά και στην υιοθέτηση των κατάλληλων μέτρων πρόληψης και θεραπείας των μεμονωμένων γεγονότων. Το γεγονός αυτό υποχρεώνει τα Κράτη – Μέλη να βρουν ένα τρόπο συλλογής των στοιχείων που θα απεικονίσουν την υφιστάμενη κατάσταση και θα βοηθήσουν στην κάλυψη των απαιτούμενων αναγκών για την τήρηση της κοινωνικής προστασίας και της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής γενικότερα.

Για τις ανάγκες αυτές δημιουργήθηκε το *Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (European System of Integrated Social Protection Statistics)* στο εξής αναφερόμενο ως ESSPROS, το οποίο συγκαταλέγεται στις έρευνες που σχετίζονται με τις Κοινωνικές Στατιστικές. Πρόκειται για ένα μέσο ανάλυσης και σύγκρισης των κρατικών και ιδιωτικών χρηματικών ροών κοινωνικής προστασίας από το 1990 και ύστερα εναρμονισμένο με τους ορισμούς, τις ταξινομήσεις και τις βασικές έννοιες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έρευνα είναι σχεδόν απογραφική εξαιρουμένων περιπτώσεων στις οποίες το ερωτηματολόγιο απαντάται δειγματοληπτικά. Οι περιπτώσεις αυτές συγκαταλέγονται στο σύστημα «Υποχρεωτικές παροχές εργοδοτών προς υπαλλήλους» όπου για τον μεν δημόσιο τομέα τα στοιχεία αφορούν μόνο τις τράπεζες, ενώ για τον ιδιωτικό τομέα αφορούν δειγματοληπτικά στοιχεία του ΙΚΑ.

Μονάδα της έρευνας είναι το **σύστημα ή πρόγραμμα κοινωνικής προστασίας** βάσει του οποίου χορηγείται ένα είδος επιδόματος (δημιουργηθείσα δαπάνη) στα άτομα χρίζοντα βοήθειας. Σύμφωνα με τον ορισμό του συστήματος (πρόγραμμα κοινωνικής προστασίας) αφορά «ένα ανεξάρτητο σύνολο κανόνων, που υποστηρίζεται από μία ή περισσότερες μονάδες και διέπει τη χορήγηση των κοινωνικών παροχών και τη χρηματοδότησή τους»⁴⁵. Στην Ελλάδα υπάρχουν έντεκα (11) συστήματα τα οποία είναι τα εξής:

1. Ταμεία Κοινωνικής Ασφάλισης
2. Κοινωνική Ασφάλιση των Δημοσίων Υπαλλήλων
3. Προστασία της Απασχόλησης
4. Στεγαστική Προστασία των Μισθωτών
5. Εθνικό Σύστημα Υγείας και Λοιπά Συστήματα Υγείας
6. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
7. Επαγγελματικές Συλλογικές Συντάξεις
8. Υποχρεωτικές Παροχές Εργοδοτών προς Υπαλλήλους
9. Λοιπές Κυβερνητικές Δράσεις Κοινωνικής Προστασίας
10. Ημιαυτόνομα Ιδρύματα Πρόνοιας
11. Εκκλησία και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Σημειώνεται ότι σε κάθε Κράτος - Μέλος τα συστήματα μπορεί να διαφοροποιούνται ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσης του ασφαλιστικού τους συστήματος και τον σχεδιασμό των κοινωνικών τους δραστηριοτήτων. Κατά συνέπεια το κάθε σύστημα εξαρτάται από το είδος της πραγματοποιηθείσας δαπάνης κοινωνικής προστασίας που προσιδιάζει αντίστοιχα στο είδος της ανάγκης και του κινδύνου που βιώνει ο εκάστοτε δικαιούχος. Στην προσπάθεια οι ανάγκες αυτές να ταξινομηθούν με τέτοιο ώστε να υπάρχει μια κοινή διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας του ESSPROS σε όλα τα Κράτη – Μέλη, δόθηκαν κάποιοι συμβατικοί ορισμοί για τις ανάγκες / κινδύνους (ή αλλιώς επονομαζόμενες λειτουργίες), οι οποίες χρηματοδοτούνται με σκοπό την οικονομική ενίσχυση των ατόμων ή νοικοκυριών που βιώνουν αυτές τις λειτουργίες. Συνολικά οι λειτουργίες απαριθμούνται σε οκτώ (8) και είναι οι εξής:

1. Ασθένεια και υγειονομική περίθαλψη (Sickness and Health care)
2. Αναπηρία (Disability)

⁴⁵ *Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, «Κοινωνική Προστασία στην Ελλάδα, Δαπάνες και Έσοδα, Έτη 1990-1998», Αθήνα, 2000, ISBN 960-86704-0-3, σελ. 7.*

3. Γήρας (Old Age)
4. Επιζώντες (Survivors)
5. Οικογένεια (Family/Children)
6. Ανεργία (Unemployment)
7. Στέγη (Housing)
8. Κοινωνικός αποκλεισμός (Social Exclusion) ⁴⁶

Οι λειτουργίες αυτές περιλαμβάνονται στην πρώτη κατηγορία δαπανών που είναι οι κοινωνικές παροχές. Μία επιμέρους βασική διάκριση των κοινωνικών παροχών είναι ότι οι μεταβιβάσεις σε χρήμα ή είδος που πραγματοποιούνται από τα συστήματα προς τους δικαιούχους πραγματοποιούνται είτε «με έλεγχο των μέσων (means tested)», είτε «χωρίς έλεγχο των μέσων (non means tested)». Η διάκριση αυτή παίζει σπουδαίο ρόλο στην αποτελεσματικότητα των κοινωνικών παροχών και γενικότερα στην επίδραση των κοινωνικών παροχών στην εισοδηματική κατανομή και την καταπολέμηση της φτώχειας. Από εμπειρικές ενδείξεις διαπιστώνεται ότι ένα σύστημα κοινωνικών παροχών που στο μεγαλύτερο ποσοστό του στηρίζεται σε «μη έλεγχο των μέσων» είναι προφανές ότι θα έχει μικρή αποτελεσματικότητα στην κατανομή του εισοδήματος. Το μειονέκτημα είναι ότι σε γενικές γραμμές υπάρχει δυσκολία εντοπισμού των πραγματικών δικαιούχων. Ενδεικτικά αναφέρεται το παράδειγμα των επιδομάτων που διαθέτει ο Ο.Α.Ε.Δ. και οι δυσχέρειες εύρεσης των πραγματικών δικαιούχων.

Επιπλέον οι δαπάνες διακρίνονται σε:

1. Μεταφορές κοινωνικών εισφορών
2. Διοικητικές Δαπάνες
3. Μεταβιβάσεις σε άλλα προγράμματα και
4. Άλλες δαπάνες

Από την άλλη πλευρά τα έσοδα των προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας πηγάζουν από διάφορες Εταιρείες, το Δημόσιο (κεντρική κυβέρνηση, Τ.Α. και ταμεία κοινωνικής ασφάλισης), τα Νοικοκυριά, τα μη κερδοσκοπικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ξένων κρατών. Ως προς το είδος των εισφορών αυτές διαχωρίζονται σε

⁴⁶ Που δεν χρηματοδοτείται από άλλες πηγές ή δεν περιλαμβάνεται σε άλλα προγράμματα.

κοινωνικές, γενικές κρατικές, μεταβιβάσεις άλλων προγραμμάτων και στα έσοδα λοιπών κρατών.

Εν κατακλείδι λόγω των ποικίλων προβλημάτων που παρουσίασαν οι διάσπαρτες και ανομοιογενείς πηγές στοιχείων και πληροφοριών, θεσμοθετήθηκε μια ομάδα εργασίας για την επανεξέταση της οργάνωσης και λειτουργίας του ESSPROS προκειμένου να αμβλυνθούν δομικά και οργανωτικά προβλήματα που προκαλούν τον διπλό-υπολογισμό κάποιων δαπανών ή αντίθετα στην έλλειψη υπολογισμού ορισμένων βασικών κοινωνικών δαπανών με αποτέλεσμα το μέγεθος της παρέμβασης και της κοινωνικής αλληλεγγύης να εμφανίζεται σε άλλες περιπτώσεις χαμηλότερο και σε άλλες περιπτώσεις υψηλότερο της πραγματικής κατάστασης. Είναι βέβαιο ότι η πλήρης παρακολούθηση των εσόδων και δαπανών κοινωνικής προστασίας θα συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας των Κοινωνικών Στατιστικών και ακολούθως στην ορθή χάραξη κοινωνικής πολιτικής.

Γενικότερα προτείνεται η αποσυμφόρηση των υπηρεσιών και η καλύτερη στόχευση και γενίκευση των μέτρων μέσω της δημιουργίας νέων δομών που θα συντελέσουν στη σύζευξη της πληροφόρησης που διαθέτουν ορισμένοι οργανισμοί (πχ ΟΑΕΔ και ΚΕΠΥΟ). Οι νέες βελτιωμένες δομές θα συμβάλλουν εμφανώς στη σωστή καταγραφή των εσόδων και δαπανών κοινωνικής προστασίας, καθώς και στην ανεύρεση των πραγματικών δικαιούχων προκειμένου να βελτιωθεί η εισοδηματική κατανομή.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στην τρέχουσα περίοδο που χαρακτηρίζεται συχνά ως εποχή δύο ταχυτήτων ή κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης, ο ρόλος της εκπαίδευσης ενισχύεται σημαντικά. Θεωρείται πλέον ως ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία για τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, γι' αυτό και σε τακτά χρονικά διαστήματα αποτελεί κοινό θέμα διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ φορέων που, είτε εμπλέκονται σε θέματα εκπαίδευσης, είτε είναι υπεύθυνοι για την συγκέντρωση στοιχείων και την εκπόνηση μελετών. Τέτοιοι διεθνώς αναγνωρισμένοι φορείς είναι η ΟΥΝΕΣΚΟ, ο ΟΟΣΑ και η EUROSTAT, ενώ παράλληλα σε εθνικό επίπεδο δραστηριοποιούνται φορείς που είναι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό μέτρων και δραστηριοτήτων υπέρ του τομέα της εκπαίδευσης.

Στην Ελλάδα βασική πηγή στοιχείων στον τομέα της εκπαίδευσης είναι η *Ετήσια Έρευνα της Στατιστικής της Εκπαιδευσεως*. Παράλληλα όμως στο πλαίσιο της Γενικής (Εθνικής) Απογραφής Πληθυσμού και της Τριμηνιαίας Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (εκτενής αναφορά έχει πραγματοποιηθεί σε προηγούμενες ενότητες) παρέχονται στοιχεία και για τον τομέα της εκπαίδευσης.

Επιπρόσθετα αναφέρεται και η έρευνα για την εκπαιδευτική κινητικότητα με τίτλο «*Μετάβαση από την Εκπαίδευση στην Αγορά Εργασίας*», η οποία διεξήχθη μόνο κατά το έτος 2000 στο γενικότερο πλαίσιο της τακτικής τριμηνιαίας έρευνας Εργατικού Δυναμικού.

Ειδικότερα, στην Ελλάδα διενεργούνται ετησίως τακτικές έρευνες από το αρμόδιο Τμήμα Στατιστικών Παιδείας της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, εκ των οποίων ορισμένα επιλεγμένα στοιχεία παρουσιάζονται στην ειδική έκδοση «*Στατιστική της Εκπαιδευσεως*» όπου τη σημερινή της μορφή διατηρεί από το 1971/72. Στη συνέχεια επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίαση των βασικών πληροφοριών που μπορεί να αντλήσει κανείς από την Στατιστική της Εκπαιδευσεως που είναι και η βασικότερη πηγή στοιχείων.

4.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Βασική αρχή της έρευνας είναι ότι τα ερωτηματολόγια είναι διαμορφωμένα με βάση τις σχετικές συστάσεις των διεθνών οργανισμών και φορέων της ΟΥΝΕΣΚΟ και της EUROSTAT με στόχο τη δυνατότητα της συγκρισιμότητας και συμβατότητας των στοιχείων με τα δεδομένα των υπολοίπων χωρών.

Όσον αφορά στην έναρξη της έρευνας, στην Ελλάδα διενεργήθηκε για πρώτη φορά το ακαδημαϊκό έτος 1926/27 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα με μοναδικές διακοπές στην χρονολογική σειρά τα χρόνια του Β' παγκοσμίου πολέμου και την μερική διακοπή της έκδοσης κάποιων τευχών της έρευνας, κατά τα έτη 1966-1968 που στην Ελλάδα υπήρχε το καθεστώς της δικτατορίας.

Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται αφορούν τις πέντε κατηγορίες του εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδας δηλαδή το νηπιαγωγείο, το δημοτικό, το γυμνάσιο, το λύκειο και την τελευταία κατηγορία στην οποία ανήκει το πανεπιστήμιο /ανώτατη σχολή (ΑΕΙ) και το τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα (ΤΕΙ). Μονάδα έρευνας είναι η κάθε μία από τις υποδομές που εντάσσονται σ' αυτές τις πέντε κατηγορίες στις οποίες στέλνονται τα σχετικά ερωτηματολόγια προς συμπλήρωση από το υπεύθυνο προσωπικό, ενώ επιπλέον στην τελευταία κατηγορία μονάδα έρευνας είναι και ο κάθε φοιτητής / σπουδαστής, ο οποίος συμπληρώνει το «Ατομικό Στατιστικό Δελτίο Φοιτητή» κατά την εγγραφή του στην εκάστοτε σχολή που πρόκειται να φοιτήσει.

Αντικειμενικός σκοπός της έρευνας είναι η καταγραφή του σχολικού πληθυσμού, των σχολικών μονάδων και του προσωπικού που στελεχώνει αυτές τις μονάδες στην Ελλάδα, στοιχεία που κρίνονται αναγκαία για τη διάγνωση τυχόν ελλείψεων στη δομή και τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος και απαραίτητη προϋπόθεση για τον περαιτέρω προγραμματισμό και σχεδιασμό κάλυψης αυτών των αναγκών. Επίσης στόχος της έρευνας είναι η δυνατότητα μελέτης των κοινωνικό-οικονομικών χαρακτηριστικών των ατόμων που φοιτούν στους διαφορετικούς τύπους εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Η έρευνα καλύπτει το σύνολο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Ελλάδας συνεπώς εφαρμόζεται στο σύνολο της χώρας όπου υπάρχουν, είτε δημόσια, είτε ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα ακόμα και ξένων φορέων (πχ αγγλικά ή αμερικάνικα κολέγια εντός των συνόρων του ελληνικού κράτους).

Σύμφωνα με τις βασικές έννοιες και ορισμούς της έρευνας, αλλά και με βάση την οργάνωση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα η εκπαίδευση διακρίνεται σε τρεις βαθμίδες (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση) και σε περισσότερους του ενός τύπους ή κλάδους εκπαίδευσης.

Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση εντάσσονται τα νηπιαγωγεία και τα δημοτικά στα οποία φοιτούν παιδιά ηλικίας από 4 έως 11 ετών.

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση εντάσσονται δύο τύποι εκπαιδύσεως η Γενική εκπαίδευση και η δευτεροβάθμια τεχνική – επαγγελματική και εκκλησιαστική εκπαίδευση στους οποίους ανήκουν τα γυμνάσια, τα λύκεια και κάποιες αδιαβάθμιτες τεχνικές, επαγγελματικές σχολές που εποπτεύονται κυρίως από τον Οργανισμό Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ). Στην παρούσα βαθμίδα φοιτούν μαθητές ηλικίας 12 έως 18 ετών.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση εντάσσονται τρεις τύποι/ τμήματα εκπαιδύσεως η τριτοβάθμια τεχνολογική εκπαίδευση, η επαγγελματική και εκκλησιαστική εκπαίδευση και τέλος η ανώτατη εκπαίδευση. Το πρώτο τμήμα περιλαμβάνει τα ΤΕΙ και τη ΣΕΛΕΤΕ, το δεύτερο τμήμα περιλαμβάνει τις ανώτερες δημόσιες σχολές εμπορικού ναυτικού, τις σχολές παροχής υπηρεσιών, τις καλλιτεχνικές σχολές καθώς και τις ανώτερες εκκλησιαστικές σχολές και το τρίτο τμήμα περιλαμβάνει όλα τα πανεπιστήμια της χώρας.

Επιπρόσθετα στις προαναφερόμενες τρεις βαθμίδες εντάσσονται και οι υποδομές που προσφέρουν Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση σε άτομα με ειδικές αναπηρίες.

Τα στοιχεία της έρευνας ταξινομούνται πρώτον σε σχέση με τον σχολικό πληθυσμό κατά φύλο, ηλικία, έτος σπουδών, τύπο και φορέα εκπαιδύσεως καθώς και διάφορα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά και δεύτερον σε σχέση με το διδακτικό προσωπικό επίσης ως προς το φύλο την ηλικία, την ειδικότητα και τις σπουδές.

Μερικά από τα βασικότερα μειονεκτήματα της έρευνας είναι η αδυναμία βραχυχρόνιας εκτίμησης του συνόλου των χαρακτηριστικών εκπαίδευσης, η καθυστέρηση δημοσίευσης των οριστικών αποτελεσμάτων και η δυσχερής επεξεργασία των στοιχείων λόγω της πολυπλοκότητας στη σύνθεση των δομικών στοιχείων των πινάκων (π.χ. διάκριση κατά φύλο, ηλικία και επίπεδο εκπαίδευσης)

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΥΓΕΙΑ

Στον τομέα της υγείας επιδρούν πλήθος κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων, όπως η εκπαίδευση, το εισόδημα, οι συνθήκες διαβίωσης, η επικινδυνότητα του επαγγέλματος και τα κοινωνικά πρότυπα διαμορφώνοντας τη σχέση των ατόμων με τον τομέα του συστήματος υγείας. Η άποψη αυτή στηρίζεται στην αποδοχή ότι η υγεία επιδρά στη διατήρηση και βελτίωση της αναπαραγωγής κάθε ζωντανού οργανισμού με αποτέλεσμα ο εν λόγω τομέας να αποκτά έντονες κοινωνικές επεκτάσεις. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι κοινωνικές στατιστικές ενσωματώνουν και αυτόν τον κλάδο στο πεδίο έρευνας τους, ενώ τις τελευταίες δεκαετίες η επιστήμη των οικονομικών της υγείας παρουσιάζει ιδιαίτερη ανάπτυξη.

Στο πλαίσιο αυτό το βάρος πέφτει στον εννοιολογικό προσδιορισμό της υγείας και στην εύρεση των μεθόδων μέτρησης των βασικών χαρακτηριστικών της που διαμορφώνουν και καθορίζουν τις ανάγκες του τομέα για τη διοχέτευση επαρκών και ποιοτικών υπηρεσιών προς τους πολίτες.

Η διάγνωση ζητημάτων όπως επαρκείς υπάρχουσες δομές, πληρότητα και καταλληλότητα του διαθέσιμου νοσηλευτικού προσωπικού, βαθμός διευκόλυνσης της πρόσβασης και εξυπηρέτησης των ασθενών στις δομές, χρήση των υπηρεσιών από ειδικές κατηγορίες επαγγελματιών βοηθούν στον κατάλληλο σχεδιασμό και προγραμματισμό των δαπανών που πρέπει να διατεθούν στο σύστημα υγείας. Με τη μέθοδο αυτή βελτιώνεται ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας ενός τομέα που διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών. Παράλληλα με την αποτελεσματικότητα των πολιτικών που εφαρμόζονται βελτιώνεται η ποιότητα της ζωής των ατόμων που απαρτίζουν μια κοινωνία και επιτυγχάνονται οι στόχοι που έχουν επιβάλλει Διεθνείς Οργανισμοί Παγκόσμιας Υγείας (π.χ. WHO).

Ο όρος της υγείας έχει αποτελέσει κατά καιρούς θέμα αντιπαράθεσης. Υπάρχουν επιστήμονες που θεωρούν ότι η υγεία είναι ιδιωτικό αγαθό και άλλοι που θεωρούν την υγεία ως δημόσιο αγαθό. Στόχος της παρούσας εργασίας όμως δεν είναι η επιχειρηματολογία σ' αυτό το θέμα και η αποδοχή της μίας ή της άλλης άποψης.

Στόχος είναι να αναφερθούν οι υπάρχουσες έρευνες που διεξάγονται από αρμόδιους φορείς κοινωνικών στατιστικών (ΕΣΥΕ, ΙΚΑ κ.λπ) και η συμβολή τους στον υπολογισμό δεικτών που σχετίζονται με τη νοσηρότητα, τη θνησιμότητα, καθώς και η καταγραφή των υπάρχουσών δομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σε διεθνές επίπεδο, θέματα υγείας διαχειρίζεται ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας με τη συμβολή και τη συνεργασία κατά πλειοψηφία των Αναπτυγμένων και Αναπτυσσόμενων κυρίως Κρατών.

Στο πλαίσιο του έργου που εκτελεί δίνονται κατευθυντήριες γραμμές και βασικές προτεραιότητες για την πρόληψη και τη θεραπεία προβλημάτων που επιδρούν στην υγεία χωρίς να λειτουργούν δεσμευτικά στη λήψη αποφάσεων των εθνικών κρατών.

Επιπλέον τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ανάπτυξη του τομέα της υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων γεγονός που υποδηλώνει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον στον τομέα της υγείας όχι μόνο για τις ανθρώπινες ανάγκες αλλά και για την βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας (βλ. θεωρία υγείας στο καπιταλιστικό σύστημα).

Με την ανάλυση της παρούσας ενότητας διαπιστώνεται το στοιχείο της έντονης συμπληρωματικότητας των επιμέρους κοινωνικών ερευνών.

Η βελτίωση της υγείας του πληθυσμού που στηρίχθηκε αφ' ενός μεν στην ανάπτυξη της ιατρικής επιστήμης, αλλά και στην αλλαγή της νοοτροπίας των ατόμων σε θέματα υγιεινής και πρόληψης προέρχεται από τη βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου και τη μείωση του αναλφαβητισμού.

Ταυτόχρονα η διατήρηση των κανόνων υγιεινής συνέβαλε στην αύξηση της ανθρώπινης ευημερίας και στη βελτίωση δημογραφικών δεικτών, όπως είναι η αύξηση του προσδόκιμου ζωής, η μείωση της παιδικής και βρεφικής θνησιμότητας και γενικότερα στην ανάπτυξη των Χωρών.

Αντίθετα σε Χώρες που το εν λόγω σύστημα δεν μπορεί να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες και δεν τηρούνται οι κανόνες υγιεινής παρατηρείται επιδείνωση των δεικτών ευημερίας και γενικότερα των δεικτών προόδου και ανάπτυξης.

Όπως ορίζουν οι συμβατικοί ορισμοί του ΠΟΥ και του ΟΟΣΑ για τη συγκρισιμότητα των στοιχείων και τον υπολογισμό της σωματικής, πνευματικής και κοινωνικής ευεξίας του ατόμου έχουν υιοθετηθεί δείκτες αποτίμησης και παρακολούθησης του τομέα της υγείας οι βασικότεροι εκ των οποίων είναι οι εξής:

1. Αδρός δείκτης θνησιμότητας
2. Αδρός δείκτης βρεφικής θνησιμότητας
3. Προσδόκιμο επιβίωσης
4. Δείκτης νοσηρότητας από προσδιορισμένη ασθένεια
5. Προτυποποιημένο πηλίκιο θνησιμότητας (Standardized Mortality Ratio)
6. Αριθμός γιατρών και νοσηλευτικού προσωπικού ανά 10.000 κατοίκους

7. Αριθμός νοσοκομειακών κλινών ανά 10.000 κατοίκους
8. Δημόσια και Ιδιωτική δαπάνη υγείας σε ποσοστά του ΑΕΠ ανά κάτοικο.

Σύμφωνα με την περιγραφή των ερευνών που ακολουθούν διαπιστώνεται ότι ο ρόλος τους (ιδίως αυτών που διενεργούνται από την ΕΣΥΕ) έχει καθαρά απογραφικό χαρακτήρα.

Για την εκτίμηση βασικών μεταβλητών όπως το ποσοστό των ατόμων (ή νοικοκυριών) που συνάπτουν συμβόλαιο με ιδιωτική ασφάλεια της επιλογής τους για την ιατροφαρμακευτική τους κάλυψη, το λόγο ύπαρξης ασφαλιστήριου συμβολαίου πλέον των παροχών που δίνονται μέσω της δημόσιας ασφάλισης κ.λπ. χρειάζεται η διενέργεια ειδικών ερευνών με το σχεδιασμό ικανοποιητικού και αξιόπιστου δείγματος, που να επιτρέπουν τις κατάλληλες συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών για την διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

5.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Η συλλογή των στοιχείων της συγκεκριμένης έκδοσης βασίζεται σε δύο έρευνες. Η πρώτη αναφέρεται στην ετήσια έρευνα της δυναμικότητας των θεραπευτηρίων και η δεύτερη στη μηνιαία έρευνα νοσηλευτικής κίνησης η οποία με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ διεξάγεται από το 1962.

Υπεύθυνος φορέας διεξαγωγής της έρευνας και κατάρτισης των σχετικών ερωτηματολογίων για την Ελλάδα, είναι το τμήμα Στατιστικών Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, το οποίο ανήκει στην αντίστοιχη Διεύθυνση Κοινωνικών Στατιστικών της ΕΣΥΕ.

Στο πλαίσιο της πρώτης έρευνας συγκεντρώνονται πληροφορίες και αναλυτικά στοιχεία για την γεωγραφική κατανομή, τον αριθμό και τη δυναμικότητα (σε κλίνες) των θεραπευτηρίων, καθώς και για το ιατρικό ανά ειδικότητα και νοσηλευτικό προσωπικό.

Όσον αφορά στην μηνιαία έρευνα νοσηλευτικής κινήσεως, το σχετικό δελτίο συμπλήρωσης στο πρώτο μέρος περιλαμβάνει αναλυτικά στοιχεία κίνησης των ασθενών κατά φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, κατηγορία επαγγέλματος, γεωγραφική κατανομή, είδος ασθένειας, μέσο όρο ημερών νοσηλείας, έκβαση νοσηλείας και φορέα πληρωμής της νοσηλείας. Επίσης, στο δεύτερο μέρος

αναφέρεται στον αριθμό υιοθεσιών που έχουν πραγματοποιηθεί κατά φύλο και γεωγραφικό διαμέρισμα, ενώ ιδιαίτερης χρησιμότητας είναι η απεικόνιση της επιδοματικής πολιτικής σε δαπάνες περίθαλψης απροστάτευτων παιδιών που νοσηλεύονται είτε σε κρατικά ιδρύματα, είτε σε ιδρύματα ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

5.2 ΕΡΕΥΝΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Η έρευνα δραστηριότητας των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης διεξάγεται ετησίως από το τμήμα Στατιστικών Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Τα στοιχεία αναφέρονται κυρίως στις εξής ενότητες:

Α. Ασφαλισμένοι και συνταξιούχοι

Β. Έσοδα των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

Γ. Έξοδα των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

Δ. Περιουσιακά στοιχεία – επενδύσεις οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

Ε. Αριθμός και Αποδοχές του προσωπικού των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

ΣΤ. Εργατικά ατυχήματα ΙΚΑ (ειδική μνεία γίνεται στην ενότητα που ακολουθεί).

Στην ετήσια έκδοση τα αναλυτικά στοιχεία κοινωνικής ασφάλισης αφορούν μόνο τους οργανισμούς κύριας και επικουρικής ασφάλισης, πρόνοιας, ασθένειας και λοιπών παροχών. Για τις παροχές του ελληνικού δημοσίου και της ΔΕΗ (ΝΝΙΔ), τα στοιχεία που παρουσιάζονται στην εν λόγω έκδοση είναι αρκετά συνοπτικά.

5.3 ΔΕΛΤΙΟ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΙΚΑ

Σκοπός της συγκέντρωσης δεδομένων που αναφέρονται στα εργατικά ατυχήματα είναι η λήψη των αναγκαίων μέτρων για τον περιορισμό τους, με συνέπεια την άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεών τους.

Υπό το πρίσμα αυτό η Διεύθυνση Αναλογιστικών Μελετών και Στατιστικής του ΙΚΑ δημοσιεύει ετησίως ειδικό τεύχος με στοιχεία από την καταγραφή των εργατικών ατυχημάτων που συνέβησαν σε ασφαλισμένους του ΙΚΑ.

Σύμφωνα με τη δομή του στατιστικού δελτίου παρέχονται πληροφορίες σχετικά με το σύνολο των εργατικών ατυχημάτων κατά φύλο, ηλικία, επάγγελμα, κλάδο δραστηριότητας, ώρες εργασίας κ.λπ. καθώς επίσης αναλύονται δείκτες συχνότητας των εργατικών ατυχημάτων ως προς το σύνολο των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ όπως προκύπτει από τη συγκέντρωση των Αναλυτικών Περιοδικών Δηλώσεων (ΑΠΔ).

Η συγκέντρωση της σχετικής πληροφόρησης αποτελεί το βασικό πυρήνα στο σχεδιασμό των κατάλληλων μέτρων ασφάλειας στους εργασιακούς χώρους και πρόληψης των εργατικών ατυχημάτων, ενώ η χρησιμότητα των δεδομένων αυξάνει σημαντικά τα τελευταία χρόνια, στην προσπάθεια της Ελλάδας να ακολουθήσει τους όρους που έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την Υγιεινή και την Ασφάλεια της Εργασίας.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

**ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ**

6.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα αποτελεί ίσως ένα από τα βασικότερα μεθοδολογικά εργαλεία ερμηνείας της ανθρώπινης ετερογένειας και κοινωνιολογικής αναζήτησης. Χωρίς να εγκαταλείπονται άλλες βασικές επιστημονικές μέθοδοι ανάλυσης ενός φαινομένου καθώς και το θεωρητικό υπόβαθρο που θεμελιώνει, στοιχειοθετεί ή ακόμα και επιλύει ένα πρόβλημα, συμπορεύεται όπου κρίνεται απαραίτητο με μείζονα πρόθεση τη διατύπωση ενός προβλήματος, την εκτίμηση των χαρακτηριστικών μιας δρομολογημένης κατάστασης και των ελέγχων των υποθέσεων.

Τις λειτουργίες αυτές εκτελεί με τη συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων, την εφαρμογή των στατιστικών μεθόδων και την προσπάθεια συσχέτισης των αποτελεσμάτων με τα κοινωνικά δρώμενα.

Στο πλαίσιο αυτό έχει πολλές φορές διατυπωθεί η άποψη ότι για μια ολοκληρωμένη και άρτια μελέτη ενός φαινομένου στην οποία τηρούνται όλοι οι κώδικες δεοντολογίας, ο στατιστικός επιστήμονας που συμμετέχει στην κοινωνιολογική έρευνα θα πρέπει να είναι ενήμερος για το αντικείμενο που μελετά, ενώ αντίστοιχα ο κοινωνιολόγος θα πρέπει να είναι σε θέση να ερμηνεύει τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή των στατιστικών μεθόδων.

Εκ των πραγμάτων στο πλαίσιο της διεπιστημονικής προσέγγισης αναπτύσσεται μια αμφίδρομη σχέση, όπου τα θεωρητικά εξαγόμενα, δηλαδή το παραγωγικό υλικό της έρευνας, αντιπαραβάλλεται με τα γεγονότα και τα χαρακτηριστικά του φαινομένου που μελετάται.

Μολονότι ο σκοπός της έρευνας είναι «να δώσει απάντηση σε σημαντικά ερωτήματα με την εφαρμογή επιστημονικών μεθόδων» [B. Φίλιας, 1996, σελ. 17], δεν είναι λίγες οι φορές που πολλοί επιστήμονες έχουν αμφισβητήσει τον σκοπό αυτό και έχουν καυτηριάσει με έντονο ύφος τον υπερβολικό ζήλο για έρευνες και την μαζική τάση των κοινωνικών επιστημόνων για επίλυση όλων των προβλημάτων με τη μέθοδο της δειγματοληψίας και την εφαρμογή των στατιστικών μεθόδων.

Χαρακτηριστικά ο P. D. Huff παρακινούμενος από το σύνδρομο της ποσοτικής έρευνας με το βιβλίο του «How to lie with statistics» ασκεί καθολική κριτική σε σχέση με τον τρόπο που εφαρμόζεται η Στατιστική επιστήμη και ειδικότερα οι μέθοδοι δειγματοληψίας και η γενίκευση στον πληθυσμό.

Με αρκετά χιουμοριστικό και απλουστευμένο τρόπο εξηγεί πώς μια ολόκληρη επιστήμη μπορεί να αποτελεί μέσο παραπλανητικής και φαινομενικής «αντικειμενικότητας».

Η φύση των στοιχείων που ερευνώνται μέσω των δημοσκοπήσεων (μέτρηση γνώμης, στάσεων και προσδοκιών) ενθαρρύνει πολλές φορές τη διατύπωση υποκειμενικών και εσφαλμένων κρίσεων από τους ερευνητές.

Ωστόσο με την προϋπόθεση ότι τηρούνται όλοι οι κανόνες ηθικής και δεοντολογίας η έρευνα αδιαμφισβήτητα αποτελεί βασικό εργαλείο στην καταγραφή μιας δεδομένης κατάστασης, στην αποκάλυψη τάσεων, στον υπολογισμό δεικτών και γενικότερα στην αντανάκλαση της κοινωνικής πραγματικότητας.

Ο σχεδιασμός και η μέθοδος δειγματοληψίας που υιοθετείται κατά τη διοργάνωση μιας έρευνας καθορίζεται από το είδος, τη σύνθεση και την μορφή των υπό διερεύνηση μεταβλητών και παραμέτρων. Ειδικότερα η μελέτη ενός φαινομένου και η διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων προϋποθέτει έναν σχεδιασμό που θα λαμβάνει υπόψη την τυχαιότητα του φαινομένου, τη χρονική περίοδο και την πιθανότητα εμφάνισής του, καθώς και την κατάλληλη διάρκεια παρακολούθησής του προκειμένου να αποφευχθούν σφάλματα δειγματοληψίας.

Υπό αυτές τις συνθήκες, με διαφορετικό τρόπο οργανώνεται μια έρευνα όταν οι μεταβλητές της σχετίζονται με το εισόδημα και άλλους χρηματικούς δείκτες και αλλιώς όταν οι μεταβλητές της έρευνας αφορούν σε ποιοτικά δεδομένα (όπως τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό, τις κοινωνικές σχέσεις και άλλες αντίστοιχης μορφής μεταβλητές).

Τα στάδια που ακολουθούνται για την μελέτη ενός κοινωνικού προβλήματος είναι τα εξής:

1. Σκοπός της έρευνας
2. Σχεδιασμός του πλαισίου έρευνας
3. Τρόπος συλλογής των δεδομένων
4. Επεξεργασία των δεδομένων
5. Ανάλυση των δεδομένων

Από την ανάλυση των κοινωνικών στατιστικών της παρούσας εργασίας είναι εμφανές ότι η πλειοψηφία των ερευνών είναι δειγματοληπτικές με τη χρήση αντιπροσωπευτικού δείγματος και στόχο τη γενίκευση στον πληθυσμό και όχι απογραφικές.

Η διαπίστωση αυτή αυτόματα κατατάσσει την μέθοδο που επιλέγεται για την εξαγωγή του δείγματος και τη διεξαγωγή της έρευνας σε καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχή έκβαση της έρευνας.

Επειδή στις περισσότερες κοινωνικές έρευνες το γεωγραφικό κριτήριο είναι σημαντικός συντελεστής δημιουργίας αποκλεισμού και κοινωνικών ανισοτήτων συνήθως λαμβάνεται υπόψη στο σχεδιασμό του δείγματος. Η γεωγραφική διασπορά των μονάδων του δείγματος απαιτεί την πολυσταδιακή δειγματοληψία και συνήθως την στρωματοποίηση κατά γεωγραφική ενότητα.

Επίσης μια σημαντική μεταβλητή για τη διεξαγωγή μιας έρευνας είναι το κόστος αυτής το οποίο διαμορφώνεται συναρτήσει των εξής παραμέτρων:

1. Περιοχή έρευνας (γεωγραφική έκταση)
2. Δειγματοληπτική μονάδα
3. Μέγεθος δείγματος
4. Χαρακτηριστικά δείγματος (κλάδος, γεωγραφική κατανομή κλπ)
5. Σχέση δείγματος / πληθυσμού
6. Διάρκεια συμπλήρωσης ερωτηματολογίου
7. Τρόπος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου (με προσωπική συνέντευξη ή τηλεφωνικά)
8. Χρόνος διεξαγωγής της έρευνας

Η χρονική στιγμή και η χρονική διάρκεια καθορίζουν το μεγαλύτερο τμήμα του πλαισίου σχεδιασμού της έρευνας. Στην περίπτωση της έρευνας εργατικού δυναμικού ο σχεδιασμός άλλαξε σημαντικά όταν αποφασίστηκε για την καλύτερη απόδοση των αποτελεσμάτων, η έρευνα να επαναλαμβάνεται κάθε τρίμηνο και όχι μόνο κατά το β' τρίμηνο του εκάστοτε έτους.

Επίσης, στην περίπτωση της έρευνας συνθηκών διαβίωσης και εισοδήματος προκειμένου να απαντηθούν μείζονα κοινωνικά θέματα αποφασίστηκε παράλληλα με τη συγκέντρωση διαχρονικών δεδομένων η έρευνα να καλύπτει ταυτόχρονα και βασικούς τομείς με τη συγκέντρωση συγχρονικών δεδομένων.

Στις περιπτώσεις των σύνθετων ερευνών για την παραγωγή κοινωνικοοικονομικών δεικτών που παρακολουθούνται διαχρονικά, έχουν σχέση με την επικαιρότητα και επαναλαμβάνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, απαιτείται ειδικός σχεδιασμός ώστε η έρευνα να ανταποκρίνεται στην πολυδιάστατη μορφή των μεταβλητών.

Για την καλύτερη κατανόηση του προβληματισμού που τίθενται κατά το σχεδιασμό μιας έρευνας ως προς τον τρόπο διεξαγωγής της, επελέγη η περαιτέρω ανάλυση των μεθόδων έρευνας Διαχρονικής (longitudinal) και Συγχρονικής (cross-sectional) έρευνας στο πλαίσιο των οποίων διεξάγονται οι περισσότερες έρευνες. Είναι δύο από τις επικρατέστερες μεθόδους έρευνας που διαχωρίζονται με βάση τη χρονική διάσταση πραγματοποίησης της έρευνας και το προφίλ του δείγματος.

6.2 ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (Ανάλυση Δεδομένων Πάνελ)

Αρκετά συχνά, απασχολεί τον ερευνητικό χώρο, το ζήτημα της δυνατότητας παρακολούθησης «Ροών» σε φλέγοντα ζητήματα όπως είναι η απασχόληση, οι συνθήκες διαβίωσης και εισοδήματος που εμπίπτουν στην κατηγορία των κοινωνικών θεμάτων. Γενικότερα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη ενός κοινωνικού φαινομένου που βρίσκεται σε εξέλιξη, η συμπεριφορά των ατόμων ή των δειγματοληπτικών μονάδων που βιώνουν το συγκεκριμένο φαινόμενο και ο τρόπος με τον οποίο αντιδρούν τα άτομα (ενεργητικά ή παθητικά).

Η διαχρονική έρευνα ή ευρέως γνωστή ως έρευνα πάνελ έρχεται να εκπροσωπήσει και να καλύψει όσον το δυνατόν πιο αποτελεσματικά αυτές τις ανάγκες, με τη μέθοδο της επαναλαμβανόμενης διεξαγωγής της έρευνας στις ίδιες δειγματοληπτικές μονάδες για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα. Ειδικότερα, σε μια έρευνα που έχει καθοριστεί να διενεργείται για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (π.χ. κάθε χρόνο για τέσσερα συνεχή έτη) επιλέγεται δείγμα με τη μέθοδο της πολυσταδιακής, τυχαίας δειγματοληψίας στο οποίο επαναλαμβάνονται τα ίδια ερωτήματα κάθε περίοδο που διεξάγεται η έρευνα και για όσο χρονικό διάστημα διαρκέσει συνολικά. Τα δεδομένα που διεξάγονται από αυτόν τον τύπο έρευνας αφορούν εξελίξεις σε ατομικό επίπεδο με δεδομένο ότι παρακολουθούνται τα χαρακτηριστικά του ίδιου ατόμου για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Συγκεκριμένα στη διαχρονική συνιστώσα τα άτομα του αρχικού δείγματος που ανήκουν σε ένα νοικοκυριό ακόμα και εάν μετακομίσουν σε

άλλο νοικοκυριό που δεν συμπεριλαμβανόταν στο αρχικό δείγμα (διάσπαση του αρχικού νοικοκυριού) παραμένουν στο δείγμα κατά τη διάρκεια του πάνελ.

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια και μέσω των προγραμμάτων που στηρίζουν τις διευρωπαϊκές επιστημονικές συνεργασίες, το ενδιαφέρον έχει στραφεί στην σύμπραξη ομάδων που αναλαμβάνουν την μελέτη θεμάτων που αφορούν στη δομή και τη σύνθεση μιας κοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό από το 1990 έχει συσταθεί και η Ομάδα Ανάλυσης του Ευρωπαϊκού Πάνελ (European Panel Analysis Group). Η Ομάδα αποτελεί μια «κοινοπραξία» έξι φορέων που δραστηριοποιούνται στον ερευνητικό χώρο σε τομείς της κοινωνιολογίας, της οικονομίας, της αγοράς εργασίας και λοιπών κοινωνικών θεμάτων. Οι φορείς είναι οι εξής:

1. Το Ινστιτούτο Κοινωνικής και Οικονομικής Έρευνας (Institute for Social and Economic Research –ISER)
2. Το Ινστιτούτο Οικονομικής Έρευνας της Γερμανίας (German Institute for Economic Research – DIW)
3. Το Ινστιτούτο Οικονομικών και Κοινωνικών Ερευνών (Economic and Social Research Institute – ESRI)
4. Το Κέντρο Αγοράς Εργασίας και Κοινωνικών Ερευνών (Centre for Labor Market and Social Research –CLS)
5. Το Ινστιτούτο του Τίλμπεργκ για την Κοινωνική και Κοινωνικοοικονομική έρευνα ασφάλειας (Tilburg Institute for Social and Socioeconomic Security Research –TISSER) και
6. Το Τμήμα Κοινωνιολογίας και Κοινωνικής έρευνας (Department of Sociology and Social Research – DSSR)

Ειδικότερα, η εν λόγω ομάδα έχει αναλάβει την μελέτη φαινομένων που σχετίζονται με την αλλαγή της οικογενειακής σύνθεσης, του εισοδήματος και των συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών, της δομής της απασχόλησης και γενικότερα της δυναμικής που παρουσιάζει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Παράλληλα η προσπάθεια αυτή αποτελεί στόχο του πέμπτου προγράμματος πλαισίου της ΕΕ βασική επιδίωξη της οποίας είναι η προώθηση ενεργειών που επικεντρώνονται στη θέσπιση ενός πλαισίου χρηματοδότησης για την ενίσχυση του ρόλου της έρευνας στην Ευρώπη και την επίλυση των υφιστάμενων κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων. Στις αρμοδιότητες της ομάδας- έργου περιλαμβάνεται η δημοσίευση μιας σειράς εγγράφων εργασίας, τα

οποία βασίζονται στη συγκριτική ανάλυση των στοιχείων και δεδομένων που παράγουν οι σχετικές έρευνες και στην πλειοψηφία τους είναι ηλεκτρονικά προσβάσιμα. Παράλληλα στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας διοργανώνονται ειδικά εκπαιδευτικά φόρουμ για τη δημιουργία κατάλληλου και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στο χώρο των ερευνών και στη χρήση κοινών μεθοδολογικών εργαλείων έρευνας.

Ο συγκεκριμένος τύπος έρευνας παρουσιάζει ορισμένα πλεονεκτήματα αλλά και βασικά μειονεκτήματα.

1. Το κυρίαρχο πλεονέκτημα που αποτελεί ταυτόχρονα και στόχο της έρευνας είναι η δυνατότητα παρακολούθησης της εξέλιξης ενός κοινωνικού φαινομένου. Στις περιπτώσεις που έχει καταστεί ανάγκη λήψης μέτρων θεραπείας του φαινομένου, είναι δυνατή η παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας αυτών των μέτρων.
2. Επίσης δεδομένου ότι κατά το χρονικό διάστημα που έχει θεσπιστεί μέχρι την ολοκλήρωση του κύκλου της έρευνας οι ερωτήσεις υποβάλλονται στις ίδιες δειγματοληπτικές μονάδες, αυξάνει η πιθανότητα αποφυγής μη δειγματοληπτικών σφαλμάτων. Ο ερωτώμενος έχει ενημερωθεί για το στόχο της έρευνας κατά την πρώτη φορά διεξαγωγής της, ενώ κατά την επανάληψη αυτής αφενός δεν απαιτείται περαιτέρω ενημέρωση, αφετέρου ο ερωτώμενος αντιλαμβάνεται το σπουδαίο ρόλο που κατέχει στη διαδικασία αυτή. Κατ' αυτόν τον τρόπο ωθείται σε μια ειλικρινή συμμετοχή και σ'ένα καλό πνεύμα συνεργασίας λόγω της σχέσης εμπιστοσύνης που επιτυγχάνεται μεταξύ των δύο συμμετοχόντων στην έρευνα (συνεντευκτή και ερωτώμενου).
3. Επιπρόσθετα στο χρόνο που απαιτείται για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου υπολογίζεται ο χρόνος που ξοδεύεται για την παροχή διευκρινίσεων που τυχόν χρειάζεται ο ερωτώμενος. Όπως είναι αναμενόμενο στις έρευνες πάνελ ο απαιτούμενος χρόνος συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων μειώνεται δραστικά, εφόσον ελαχιστοποιείται η πιθανότητα ζήτησης συμπληρωματικών επεξηγήσεων.
4. Σημαντική είναι η ελαχιστοποίηση του συντελεστή μη ανταπόκρισης και συμμετοχής στην έρευνα. Η παρατηρούμενη μονάδα ακολουθείται ακόμα και στην περίπτωση μετακίνησής της, όταν αυτό είναι εφικτό.

Όσον αφορά στα μειονεκτήματα συνοπτικά αναφέρονται τα εξής:

1. Υψηλό κόστος διεξαγωγής της έρευνας.

2. Δυσμενείς επιρροές στο δείγμα από κόπωση των ερωτώμενων λόγω της επαναληπτικής διαδικασίας (εξαρτάται το συνολικό χρονικό διάστημα που διαρκεί η έρευνα μέχρι την ολοκλήρωσή της).
3. Δυσκολίες παρακολούθησης του επιλεγμένου δείγματος στις περιπτώσεις συχνών μετακινήσεων.

6.1.1 Παρακολούθηση του δείγματος

Σύμφωνα με τα όσα έχουν ήδη αναφερθεί προκειμένου για την παρακολούθηση των εξελίξεων σε ατομικό επίπεδο και για τον υπολογισμό δεικτών όπως η κοινωνική συνοχή και η «επιμονή» στην εισοδηματική φτώχεια οι μονάδες του δείγματος που έχουν επιλεγεί παραμένουν στο δείγμα κατά προσέγγιση σε ποσοστό 100% καθ' όλη τη διάρκεια του Πάνελ. Εκτός του συγκεκριμένου τύπου Πάνελ σε πολλές έρευνες χρησιμοποιείται και ο «περιστροφικός σχεδιασμός» (rotational integrated design) κατά τον οποίο σε δύο διαδοχικά χρόνια υπάρχει μερική επικάλυψη των Πάνελ, ενώ κάθε χρόνο ένα πάνελ εγκαταλείπει το δείγμα και αντικαθίσταται από νέο πάνελ.

Η παρακολούθηση των δειγματοληπτικών μονάδων του παραδοσιακού τύπου έρευνας Πάνελ ακολουθεί ορισμένους βασικούς κανόνες που είναι οι εξής:

Έστω ότι η δειγματοληπτική μονάδα είναι το νοικοκυριό

1. Στην περίπτωση που ένα νοικοκυριό ή μέλος του νοικοκυριού που ερευνάται μετακινηθεί εντός των εθνικών χωρικών ορίων, τότε αυτό ακολουθείται στο νέο τόπο εγκατάστασής του, ενώ όταν μετακινηθεί εκτός των εθνικών ορίων εγκαταλείπεται.
2. Αν ένα μέλος του νοικοκυριού απουσιάζει προσωρινά, η καταγραφή των μεταβλητών του ερωτηματολογίου που το αφορούν, καλύπτεται από άλλο μέλος του νοικοκυριού.
3. Όταν ένα νοικοκυριό δεν εντοπιστεί στη προδιαγραφόμενη διεύθυνση κατοικίας στους καταλόγους πλαίσια του δείγματος ή αρνηθεί τη συνεργασία του με το συνεντευκτή αποκλείεται από την έρευνα.

Η πολυπλοκότητα του σχεδιασμού των ερευνών που στο σύνολό τους ή τμήμα αυτών έχει τη μορφή πάνελ δεν συναντάται σε άλλους τύπους έρευνας. Τα συγχρονικά δεδομένα που συλλέγονται από ταυτόσημες έρευνες δεν παρουσιάζουν τον ίδιο

βαθμό δυσκολίας με τα διαχρονικά δεδομένα, ενώ ταυτόχρονα εξ ορισμού μπορούν να συνδυαστούν με στατιστικά δευτερογενών πηγών όπως περιγράφεται στην ενότητα που ακολουθεί.

6.3 ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (cross-sectional)

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή τα δεδομένα που παράγονται αναφέρονται σε μια δεδομένη χρονική στιγμή ανεξαρτήτως του τύπου σχεδιασμού του δείγματος (με ή χωρίς εναλλαγή του δείγματος).

Ένα βασικό πλεονέκτημα των συγχρονικών στοιχείων είναι ότι εν δυνάμει αντιστοιχίζονται με δεδομένα διοικητικών πηγών π.χ. μητρώα ατόμων, νοικοκυριών, επιχειρήσεων κ.λπ. Επίσης η χρησιμοποίηση ανεξάρτητων δειγμάτων αυτόματα απλοποιεί τις διαδικασίες δειγματοληψίας και διεξαγωγής της έρευνας.

Η μεγαλύτερη αδυναμία της έρευνας συγχρονικών δεδομένων εναπόκειται στην έλλειψη δυνατότητας απεικόνισης των τάσεων και των διαχρονικών εξελίξεων ενός φαινομένου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν ένα στατικό χαρακτήρα, ενώ απεικονίζουν την υφιστάμενη κατάσταση και την ένταση του προβλήματος που μελετάται και όχι την δυναμική του.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Πληθυσμιακές εξελίξεις

Αντικείμενο της ενότητας αυτής είναι το περιεχόμενο των πιο διαδεδομένων δεικτών στη μέτρηση των πληθυσμιακών εξελίξεων. Η ευρεία χρήση τους, αποτελεί μέσο αποτύπωσης των διαχρονικών πληθυσμιακών μεταβολών, της δομής και της αναπαραγωγής του πληθυσμού. Το αποτέλεσμα της μέτρησης των κοινωνικό – οικονομικών χαρακτηριστικών μιας χώρας, την εντάσσει αυτόματα σε ένα συγκεκριμένο «μοντέλο» ανάπτυξης, που καθορίζει σε γενικές γραμμές την πορεία των δημογραφικών εξελίξεων που πρόκειται να επέλθουν στη χώρα αυτή. Η σωστή εκτίμηση των δημογραφικών τάσεων βοηθά σημαντικά στον προγραμματισμό και την εφαρμογή αποτελεσματικής πολιτικής σε θέματα αναπαραγωγής του πληθυσμού, διανομής του εισοδήματος και δημιουργίας αποδοτικών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων.

Από τους πιο σημαντικούς δείκτες παρακολούθησης των πληθυσμιακών εξελίξεων είναι ο δείκτης γήρανσης που αποτυπώνει την αναλογία των ηλικιωμένων προς τα άτομα νεαρής ηλικίας. Το αποτέλεσμα του δείκτη έχει άμεση συνάφεια με τις τάσεις γεννητικότητας που επικρατούν σε μια περιοχή και το όριο του προσδόκιμου ζωής των μελών μιας κοινωνίας.

$$\text{Δείκτης Γήρανσης} = \frac{\text{Αριθμός ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω}}{\text{Αριθμός παιδιών ηλικίας 0 - 14 ετών}} * 100$$

Εξίσου σημαντικός είναι ο δείκτης εξάρτησης που αντιπροσωπεύει την αναλογία των ατόμων νεαρής ηλικίας και των ηλικιωμένων προς τα άτομα (κατά τεκμήριο) παραγωγικής ηλικίας.

$$\text{Δείκτης Εξάρτησης} = \frac{\text{Αριθμός ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω} + \text{Αριθμός παιδιών ηλικίας 0 - 14 ετών}}{\text{Αριθμός ατόμων ηλικίας 15 - 64 ετών}} * 100$$

Επίσης η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού και η μεταβολή της δεκαετίας δηλαδή η συρρίκνωση ή μεγέθυνση των επιμέρους ηλικιακών ομάδων (παιδιά, παραγωγικές ηλικίες κ.λπ.) φαίνεται με αρκετή λεπτομέρεια στην πυραμίδα ηλικιών.

Στο τέλος της ενότητας υπό μορφή πίνακα δίνονται ποσοτικά στοιχεία των βασικών πληθυσμιακών δεικτών για τις 13 Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ελλάδας.

Στην περίπτωση των πληθυσμιακών μεταβολών ο υπολογισμός μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε σε απόλυτα νούμερα, είτε ποσοστιαία. Υπάρχουν δύο δείκτες αποτίμησης αυτών των μεταβολών οι οποίοι είναι οι εξής:

Η ποσοστιαία μεταβολή όπου υπολογίζει τη διαφορά μεταξύ δύο ετών προς το αρχικό έτος πολλαπλασιαζόμενο επί 100 και ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολών στην περίπτωση που ενδιαφέρει η ομαλή διαχρονική, μεταβολή συνήθως κατά τη διάρκεια μεγάλων χρονικών διαστημάτων (π.χ. μέσα σε μια δεκαετία).

$$\text{Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής} = \sqrt[t]{\frac{\text{πληθυσμός}(t)}{\text{πληθυσμός}(0)}} - 1$$

όπου t =το σύνολο του χρονικού διαστήματος (έτη) που υπολογίζεται ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής και
 0 =το αρχικό έτος.

Στο κεφάλαιο 1 και συγκεκριμένα στην ενότητα της Μετανάστευσης έγινε αναφορά στην θεμελιώδη δημογραφική εξίσωση. Παράμετροι της εξίσωσης είναι οι γεννήσεις και οι θάνατοι που συντελούνται μέσα σε ένα έτος. Οι ποσοστιαίες εκφράσεις των παραμέτρων αυτών, διεξάγονται αντίστοιχα από τις εξής σχέσεις:

$$\text{Αδρός Δείκτης Γεννητικότητας} = \frac{\text{Αριθμός των γεννηθέντων ζώντων παιδιών κατά το έτος } t * 1000}{\text{Ο πληθυσμός στο μέσον στο μέσον του έτους } t}$$

και

$$\text{Αδρός Δείκτης Θνησιμότητας} = \frac{\text{Αριθμός των θανόντων κατά το έτος } t * 1000}{\text{Ο πληθυσμός στο μέσον του έτους } t}$$

Στην περίπτωση που η ηλικία των θανόντων καθορίζεται σε βρέφη μικρότερα του ενός έτους τότε αναφερόμαστε στο δείκτη βρεφικής θνησιμότητας. Χαρακτηριστικό των αναπτυγμένων καπιταλιστικά χωρών είναι η αύξηση της θνησιμότητας και η πτώση της βρεφικής θνησιμότητας.

Η αποτύπωση των βασικότερων κοινωνικών και οικονομικών χαρακτηριστικών που δίνουν το στίγμα των πληθυσμιακών εξελίξεων μιας χώρας ολοκληρώνεται με το δείκτη γονιμότητας, ο οποίος εν γένει προτιμάται για συγκριτικές αναλύσεις από τον αδρό δείκτη γεννητικότητας, δεδομένου ότι επηρεάζεται σημαντικά από την ηλικιακή

δομή του πληθυσμού. Ο αδρός δείκτης γεννητικότητας όπως είναι εμφανές και από την ονομασία του δείκτη, δεν λαμβάνει υπόψη του την ηλικία του πληθυσμού και δη το διάστημα παραγωγικής ηλικίας (συνήθως 15-44 ετών).

$$\text{Γενικό Ποσοστό Γονιμότητας} = \frac{\text{Αριθμός των γεννηθέντων ζώντων παιδιών κατά το έτος } t}{\text{Αριθμός γυναικών ηλικίας 15 - 44 ετών στο μέσον του έτους } t} * 1000$$

Ακολουθούν στατιστικά στοιχεία κατά Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ελλάδας τα οποία αναφέρονται στους δείκτες Εξάρτησης και Γήρανσης κατά φύλο καθώς και στους δείκτες αναλογίας φύλου κατά ηλικιακή ομάδα.

Στη συνέχεια, στο διάγραμμα 1.1 παρουσιάζεται η ποσοστιαία πληθυσμιακή εξέλιξη των νομών της Ελλάδας όπου αφενός μεν αποτυπώνεται η σχέση τους με την μεταβολή στο σύνολο της Χώρας αφετέρου δε είναι φανερό ποιοι νομοί παρουσιάζουν μείωση του πληθυσμού τους και ποιοι αύξηση. Η μεταβολή κατά 6,9 ποσοστιαίες μονάδες που παρουσίασε ο πληθυσμός του συνόλου της χώρας ανάμεσα στο 1991 και το 2001 μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτική για ένα σημαντικό αριθμό Νομών πλην όμως ορισμένοι από αυτούς διαφοροποιούνται σημαντικά. Επισημαίνεται πάντως η πάγια επιφύλαξη της ποιότητας των στοιχείων, δεδομένου ότι μία –σε πολλές περιπτώσεις σημαντική- μερίδα του πληθυσμού εκουσίως μεταβαίνει και απογράφεται στον τόπο καταγωγής.

Αξίζει να αναφερθούν τα εξής:

Πέντε Νομοί (Αιτωλοακαρνανίας, Βοιωτίας, Αρκαδίας, Αρτης, και Τρικάλων) παρουσιάζουν μείωση του πληθυσμού τους

1. Δύο Νομοί (Καστοριάς και Πρεβέζης) παρουσιάζουν αύξηση κατά τι μεγαλύτερη της μιας ποσοστιαίας μονάδας
2. Δεκαεπτά Νομοί (Καρδίτσης, Χίου, Ημαθίας, Φλωρίνης, Γρεβενών, Λαρίσης, Ευβοίας, Κοζάνης, Λέσβου, Σάμου, Έβρου, Κερκύρας, Λακωνίας, Σερρών, Θεσπρωτίας Μαγνησίας και Φθιώτιδος) παρουσιάζουν αύξηση ανάμεσα στο 2 και 4,5%

3. Δέκα Νομοί (Πέλλης, Μεσσηνίας, Λευκάδος, Καβάλας, Λασιθίου, Ροδόπης, Αχαΐας, Ιωαννίνων, Δράμας και Ηλίας) παρουσιάζουν αύξηση κοντά στο ποσοστό του συνόλου της χώρας
4. Δώδεκα Νομοί (Αργολίδος, Κιλκίς, Κορινθίας, Φωκίδος, Ηρακλείου, Περίας, Θεσσαλονίκης, Ξάνθης, Χανίων, Χαλκιδικής, Δωδεκανήσου και Ρεθύμνης) παρουσιάζουν αύξηση που κυμαίνεται από 8 έως 17%
5. Τέσσερις Νομοί (Κυκλάδων, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Ευρυτανίας) παρουσιάζουν αύξηση από 20 έως 32%
6. Το Άγιο Όρος παρουσιάζει αύξηση 47,3%
7. Η Περιφέρεια Πρωτευούσης παρουσιάζει αύξηση 3,7% ενώ το Υπόλοιπο Αττικής 27,4%

Πίνακας 1.1: Δομή του Πληθυσμού, 13 ΥΠΑ, 2001 (ποσοστά %)

Δείκτες	ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Αντολική Μακεδονία και Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ήπειρος	Θεσσαλία	Ιόνιοι Νήσοι	Δυτική Ελλάδα Ζεφύρι	Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
Ποσοστό ανδρών στο σύνολο	49,5	50,1	49,2	50,5	49,8	49,7	49,9	50,9	51,1	48,2	51,1	51,6	52,0	50,7
Ποσοστό γυναικών στο σύνολο	50,5	49,9	50,8	49,5	50,2	50,3	50,1	49,1	48,9	51,8	48,9	48,4	48,0	49,3
Ποσοστό ανδρών ηλικίας 0-14 ετών επί του συνόλου των ανδρών	15,8	16,2	16,3	16,5	14,8	16,1	15,6	16,8	15,1	15,3	14,9	14,8	17,4	17,4
Ποσοστό γυναικών 0-14 ετών επί του συνόλου των γυναικών	14,6	15,2	14,9	15,8	13,7	15,2	14,6	15,8	14,6	13,4	14,6	14,8	17,5	16,5
Ποσοστό ανδρών ηλικίας 15-64 ετών επί του συνόλου των ανδρών	69,0	67,9	69,2	66,8	67,3	67,3	65,7	67,7	67,6	71,3	65,9	66,4	69,8	67,8
Ποσοστό γυναικών 15-64 ετών επί του συνόλου των γυναικών	66,5	64,8	67,4	63,9	63,9	64,5	62,9	64,5	64,7	69,0	62,7	61,0	67,0	64,9
Ποσοστό ανδρών ηλικίας 65 ετών και άνω επί του συνόλου των ανδρών	15,2	15,9	14,5	16,7	18,0	16,6	18,7	15,5	17,4	13,4	19,3	18,8	12,8	14,8
Ποσοστό γυναικών 65 ετών και άνω επί του συνόλου των γυναικών	19,0	20,0	17,7	20,3	22,4	20,3	22,5	19,7	20,8	17,6	22,7	24,2	15,4	18,6
Δείκτης αναλογίας φύλων στο σύνολο	98,2	100,4	97,0	101,9	99,2	98,7	99,7	103,5	104,5	93,0	104,4	106,7	108,2	102,9
Δείκτης αναλογίας φύλων (0-14 ετών)	106,8	107,0	106,5	106,2	107,0	104,4	106,3	109,9	107,8	106,2	106,5	107,2	107,6	108,4
Δείκτης αναλογίας φύλων (15-64 ετών)	101,9	105,3	99,6	106,6	104,5	103,1	104,3	108,6	109,2	96,0	109,6	116,2	112,6	107,4
Δείκτης αναλογίας φύλων (65 ετών και άνω)	78,6	79,6	79,4	83,8	79,5	80,6	82,6	81,6	87,6	71,0	88,7	82,6	89,5	81,9
Δείκτης γήρανσης στο σύνολο	89,0	87,9	96,7	87,4	70,3	85,0	73,4	93,2	77,9	91,9	70,4	69,1	124,5	102,2
Δείκτης γήρανσης ανδρών	104,4	102,5	112,7	98,8	82,1	97,3	83,6	108,6	86,6	114,0	77,3	79,0	136,6	118,0
Δείκτης γήρανσης γυναικών	76,9	76,3	84,0	77,9	61,0	75,1	65,0	80,6	70,3	76,2	64,3	60,9	113,6	89,2
Δείκτης εξάρτησης	47,7	50,7	46,5	53,1	52,5	51,7	55,5	51,3	51,2	42,6	55,5	56,8	46,1	50,7

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001.

2. Απασχόληση

Η παρούσα ενότητα πραγματεύεται τους είκοσι βασικούς δείκτες παρακολούθησης των εξελίξεων στην αγορά εργασίας όπως αυτοί αποτυπώνονται στην έκδοση του ILO «Key Indicators of the Labour Market». Με δεδομένο ότι ο τρόπος υπολογισμού των δεικτών καθορίζεται από την Διεθνή Επιτροπή των Στατιστικών της Εργασίας αυτομάτως απαλείφεται ο κίνδυνος αδυναμίας σύγκρισης των στοιχείων που εξάγονται.

Στόχος της αποτίμησης των δεικτών είναι η όσο το δυνατόν καλύτερη παρακολούθηση και αξιολόγηση των εξελίξεων που διαγράφονται στην αγορά εργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται οι αναδιαρθρώσεις στους τομείς και τους κλάδους παραγωγής, η δημιουργία νέων σχέσεων εργασίας, οι συνθήκες διαβίωσης, το εκπαιδευτικό επίπεδο και οι αλλαγές του τρόπου οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας.

Για το ζήτημα αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι 20 δείκτες του ILO και στοιχεία βασικών δεικτών απασχόλησης για τις δεκατρείς (13) περιφέρειες της Ελλάδας, καθώς και για το σύνολο της Χώρας, κατά φύλο.

Δείκτης 1: Ποσοστό Συμμετοχής

Ορισμός: Ποσοστό του εργατικού δυναμικού (Απασχολούμενοι και Άνεργοι) στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών).

Σημαντική παράμετρος του δείκτη συμμετοχής του εργατικού δυναμικού είναι η μέτρηση του βαθμού ανισότητας σε σχέση με το μερίδιο που καταλαμβάνει το γυναικείο φύλο και τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα (55-64 ετών). Η αξιολόγηση των τάσεων που επικρατούν σε σχέση με τη συμμετοχή των ειδικών ομάδων στο εργατικό δυναμικό, αποτελεί σημαντικό εργαλείο στη λήψη μέτρων για τη συντήρηση της εργασιακής ικανότητας των ηλικιωμένων και στην υιοθέτηση μέτρων με στόχο την ενίσχυση ευέλικτων μορφών απασχόλησης των γυναικών που επιθυμούν να συνδυάσουν τον επαγγελματικό με τον οικογενειακό βίο.

Δείκτης 2: Αναλογία Απασχόλησης στο πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας

Ορισμός: Ποσοστό των απασχολούμενων στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών).

Η αναλογία Απασχόλησης στο πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας εννοιολογικά προσεγγίζει αρκετά τον δείκτη I, ωστόσο διαφοροποιείται σημαντικά ως προς την μέτρηση των τάσεων της αγοράς εργασίας. Επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις οικονομικές εξελίξεις και δείχνει το πραγματικό μέγεθος των απασχολουμένων ενώ εάν θεωρήσουμε ότι ο μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός παραμένει σταθερός στη περίπτωση που το ποσοστό συμμετοχής είναι υψηλό δεν είναι γνωστό αν αυτό οφείλεται στην απασχόληση ή στην ανεργία.

Δείκτης 3: Κατάσταση Απασχόλησης

Ο δείκτης «κατάσταση της απασχόλησης» δίνει πληροφορίες για τις τέσσερις κατηγορίες των απασχολουμένων: τους εργοδότες με προσωπικό, τους εργοδότες για δικό τους λογαριασμό (αυτό-απασχολούμενοι), τους μισθωτούς και τα συμβοηθούντα μη αμειβόμενα μέλη νοικοκυριού. Συνήθως η επεξεργασία του δείκτη είναι διχοτομική (άνδρες και γυναίκες).

Ορισμός: Ποσοστά α) των εργοδοτών με προσωπικό, β) των εργοδοτών για δικό τους λογαριασμό (αυτό-απασχολούμενων), γ) των μισθωτών και δ) των συμβοηθούντων μη αμειβόμενων μελών του νοικοκυριού στο σύνολο των απασχολουμένων.

Η διαχρονική παρακολούθηση της εξέλιξης αυτών των ποσοστών αναδεικνύει τις διαρθρωτικές αλλαγές που σημειώνονται στους τρεις βασικούς τομείς παραγωγής (πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή) ανάλογα με τις ποσοτικές διακυμάνσεις που παρατηρούνται στις επιμέρους κατηγορίες των απασχολουμένων. Επίσης έχει μεγάλη σημασία, στην περίπτωση που η απασχόληση αυξάνεται, να μελετηθεί από ποια θέση στο επάγγελμα προέρχεται αυτή η αύξηση. Όταν η αύξηση της απασχόλησης οφείλεται στη μεγέθυνση της κατηγορίας των μισθωτών το γεγονός αυτό αναλύεται υπέρ της απασχόλησης. Ενώ στην περίπτωση που η αύξηση αποδίδεται στην μεγέθυνση της κατηγορίας των συμβοηθούντων μελών αυτό δε θα είχε να προσδώσει θετικά στοιχεία μιας και τις περισσότερες φορές τα μέλη αυτά είναι μη αμειβόμενα με αρνητικές επιπτώσεις στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Δείκτης 4: Απασχόληση κατά τομέα

Η ανάλυση του δείκτη σχετίζεται με τους τρεις βασικούς τομείς της οικονομίας Α) τον πρωτογενή τομέα Β) την βιομηχανία και Γ) τις υπηρεσίες.

Ορισμός: Ποσοστά α) πρωτογενή τομέα (2ψήφιος ΣΤΑΚΟΔ 01-02), β) δευτερογενή τομέα (2ψήφιος ΣΤΑΚΟΔ 03-06) και γ) τριτογενή τομέα (2ψήφιος ΣΤΑΚΟΔ 07-16) στο σύνολο της απασχόλησης.

Ο δείκτης είναι αντιπροσωπευτικός των επιπτώσεων που παρουσιάζει στην απασχόληση η διάρθρωση της οικονομίας. Ανάλογα με το ποιος τομέας ενισχύεται παρατηρούνται σημαντικές διαφορές στην μεταβολή της παραγωγικότητας της εργασίας, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις συγκρίσεις μεταξύ των χωρών που στηρίζουν την οικονομία τους σε διαφορετικά μοντέλα ανάπτυξης.

Δείκτης 5: Άτομα που απασχολούνται με μερική μορφή απασχόλησης

Ορισμός: Ποσοστό των ατόμων που εργάζονται με μερική μορφή απασχόλησης προς το σύνολο των απασχολουμένων.

Στα αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού αποτυπώνεται το μέγεθος της εργασίας υπό μορφή μερικής απασχόλησης. Η διαχρονική εξέλιξη του δείκτη δεν είναι ευνοϊκή όσον αφορά στο εργατικό δυναμικό της Ελλάδας, εν αντιθέσει με άλλες χώρες (πχ Σουηδία, Μ. Βρετανία κ.λπ.), όπου παρατηρούνται υψηλά ποσοστά, παρόλο που υπήρξε από την Ελληνική Κυβέρνηση ενίσχυση των μέτρων προώθησης της μερικής απασχόλησης (ιδίως κατά το έτος 2000 με το νόμο 2874 άρθρο 7). Οι μείζονες κοινωνικές διαστάσεις του θέματος (συμφιλίωση επαγγελματικού και οικογενειακού βίου, μελέτη κατά φύλο και ηλικία των ομάδων που επιθυμούν να απασχοληθούν με αυτή τη μορφή εργασίας κ.λπ.) επέβαλαν την πολύπλευρη αντιμετώπιση του προβλήματος σε χώρες των οποίων τα ποσοστά υπολείπονται σε σημαντικό βαθμό τα αντίστοιχα ποσοστά άλλων χωρών του ΟΟΣΑ και της Ευρώπης.

Δείκτης 6: Ώρες εργασίας

Σημαντική παράμετρος της παραγωγικότητας της εργασίας είναι και ο αριθμός των ωρών απασχόλησης των εργαζομένων. Η παράμετρος αυτή διαχωρίζεται σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) τα άτομα που απασχολούνται λιγότερο από 20 ώρες την

εβδομάδα, β) τα άτομα που απασχολούνται περισσότερο από 40 ώρες την εβδομάδα και γ) τον υπολογισμό του μέσου όρου των ωρών εργασίας ετησίως ανά άτομο.

Η χρηστική αξία του δείκτη ενισχύεται από το γεγονός ότι η σύγκριση των επιπέδων της παραγωγικότητας της εργασίας μεταξύ χωρών είναι ιδιαίτερα προβληματική εξαιτίας της διττής μεθοδολογίας που ακολουθείται για τον υπολογισμό της συνολικής απασχόλησης. Συνήθως η απασχόληση αναφέρεται στο σύνολο των απασχολουμένων. Ωστόσο, προκειμένου να καταστούν πολλές φορές δυνατές οι συγκρίσεις μεταξύ της παραγωγικότητας των εταιριών, βιομηχανιών και χωρών ο δείκτης του μεγέθους της απασχόλησης μετράται σε ώρες εργασίας.

Εκτός από το πρόβλημα της σύγκρισης, ο δείκτης της παραγωγικότητας διαφέρει σημαντικά όταν στην μία περίπτωση ως μονάδα μέτρησης της απασχόλησης χρησιμοποιείται η συνολική απασχόληση και στην άλλη περίπτωση οι ώρες εργασίας (βλ. Πίνακα 1). Συγκεκριμένα στην περίπτωση που δύο επιχειρήσεις παράγουν το ίδιο και σε σταθερή ποσότητα προϊόν, έχουν τον ίδιο αριθμό απασχολούμενων, αλλά στην μία επιχείρηση όλοι οι απασχολούμενοι είναι πλήρους απασχόλησης και στην άλλη ορισμένοι από αυτούς είναι μερικής απασχόλησης, τότε παρατηρείται ότι με την 1^η μέθοδο η παραγωγικότητα είναι ίδια, ενώ με τη δεύτερη μέθοδο η 2^η επιχείρηση εμφανίζει μεγαλύτερη απόδοση από την 1^η. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση διαφορετικών χωρών⁴⁷.

⁴⁷ Στη διεθνή βιβλιογραφία ο όρος που χρησιμοποιείται για την μέτρηση της απασχόλησης είναι «ο αριθμός εργαζομένων σε ώρες πλήρους απασχόλησης (Full Time Equivalent FTE rate)». Ο αριθμός αυτός προκύπτει αν διαιρεθεί το σύνολο των ωρών εργασίας με το ωράριο της τυπικής σχέσης εργασίας (πχ τις 40 ώρες εβδομαδιαίας εργασίας) [European Commission, (2002), «*Employment in Europe 2002 Recent Trends and Prospects*»].

Πίνακας 2.1: Παραγωγικότητα

	(α)		(β)	
	(ΛΕΠ σε μονάδες ισοδύναμης ατομικής δύναμης, PPS/ αριθμό εργαζομένων)		(ΛΕΠ σε μονάδες ισοδύναμης ατομικής δύναμης, PPS/ αριθμό ωρών εργασίας)	
	2002	2003	2001	2002
Ελλάδα*	82,7	86,0	66,4	68,6
Γαλλία **	112,8	109,1	117,9	117,4
Ε.Ε-15	100	100	100	100

Πηγή: Eurostat, Structural Indicators, Last Updated 13-06-2003

*Προβλέψεις

Δείκτης 7: «Άτυπες» μορφές απασχόλησης

Ορισμός: Αναλογία των απασχολούμενων σε «άτυπες» μορφές απασχόλησης επί του συνόλου των απασχολούμενων.

Η σύγχυση που υπάρχει ως προς την ακριβή απόδοση του περιεχομένου της έννοιας της «άτυπης» μορφής απασχόλησης περιορίζει την παρακολούθηση του δείκτη κυρίως μέσα σε εθνικά όρια χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα διαπεριφερειακής σύγκρισης του δείκτη. Η ανάπτυξη αυτής της μορφής απασχόλησης πηγάζει κυρίως από την κρίση της «τυπικής» εργασιακής σχέσης στην αγορά εργασίας (μισθωτή σχέση πλήρους και σταθερού ωραρίου απασχόλησης). Η χρήση του όρου συχνά συναντάται και με την έννοια «νέες» μορφές απασχόλησης, ή «ευέλικτες» μορφές απασχόλησης και δεν πρέπει να ταυτίζεται με την παράνομη εργασία. Αντιθέτως σταδιακά το περιεχόμενό της ρυθμίζεται βάσει ειδικών νομοθετικών διατάξεων. Η ανάγκη δημιουργίας ενός συστήματος παρακολούθησης της οργάνωσης της εργασίας και της ρύθμισης του χρόνου εργασίας διαφαίνεται από την ενσωμάτωση συμπληρωματικών ερευνών αντίστοιχου περιεχομένου στο πλαίσιο της βασικής Τριμηνιαίας Έρευνας του Εργατικού Δυναμικού (β' τρίμηνο του 2001 και του 2004).

⁴⁸ Τα στοιχεία της Γαλλίας παρουσιάζονται ως μέτρο σύγκρισης με δεδομένο ότι στη χώρα αυτή έχουν εφαρμοστεί κατά κοινή ομολογία καλές πρακτικές αύξησης της απασχόλησης και της παραγωγικότητας της εργασίας.

Δείκτες 8-11: Ποσοστό Ανεργίας, Ανεργία των νέων, Μακροχρόνια Ανεργία και Ανεργία κατά Επίπεδο Εκπαίδευσης

Ορισμός: Ποσοστό του συνόλου των ανέργων προς το σύνολο του εργατικού δυναμικού (βάσει του συμβατικού ορισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ποσοστό αναφέρεται στα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και στην περιγραφή της δειγματοληπτικής έρευνας του εργατικού δυναμικού άνεργο χαρακτηρίζεται ένα άτομο που δεν εργάζεται, ζητά μία εργασία έχοντας προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες, ενώ ταυτόχρονα είναι διαθέσιμο, αν του προσφερθεί μία εργασία, να την αναλάβει άμεσα.

Η συσχέτιση των δεικτών ανεργίας και απασχόλησης λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, το φύλο και άλλα χαρακτηριστικά των υπό μελέτη πληθυσμιακών μονάδων δίνει σημαντικές πληροφορίες στην ερευνητική κοινότητα που ασχολείται με θέματα αγοράς εργασίας. Επίσης, τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην ψυχολογία που φέρουν τα άτομα τα οποία ανήκουν στην κοινωνικά ευάλωτη ομάδα των ανέργων ενσωματώνοντας στην έρευνα ερωτήματα που σχετίζονται με την αποθάρρυνση αυτών και την άποψη που έχει το άτομο για τον ίδιο τον εαυτό. Επισημαίνεται ότι τα ηλικιακά όρια που έχουν τεθεί στον συμβατικό ορισμό της ανεργίας μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικά για χώρες που εμφανίζουν υψηλά ποσοστά παιδικής απασχόλησης (< των 14 ετών) ή παρατεταμένη παραμονή των νέων στην εκπαίδευση (π.χ. μέχρι την ηλικία των 30 ετών).

Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας των Ηνωμένων Εθνών θέλοντας να εμβαθύνει στο μείζον θέμα της ανεργίας όρισε επιπλέον δείκτες παρακολούθησης που εξειδικεύονται ως προς την ηλικία των ανέργων, το χρόνο παραμονής στην κατάσταση ανεργίας και το εκπαιδευτικό τους επίπεδο.

Στην πρώτη περίπτωση η ηλικία των ανέργων αναφέρεται στην δεκαετή ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών. Στο πλαίσιο αυτό υπολογίζονται το ποσοστό ανεργίας των νέων (αναλογία αυτών ως προς τους άνεργους μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων), το μερίδιο της νεανικής ανεργίας στο σύνολο των ανέργων και το ποσοστό των νέων ανέργων στο σύνολο του νέου πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας.

Σύμφωνα με τη δεύτερη παράμετρο του χρόνου παραμονής στην κατάσταση ανεργίας ως μακροχρόνια άνεργοι θεωρούνται τα άτομα που δεν απασχολούνται για

περισσότερο από 12 μήνες και παράλληλα τηρούν όλες τις υπόλοιπες προϋποθέσεις του ορισμού της ανεργίας. Η άμεση λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την αντιμετώπιση του φαινομένου πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα των αρμόδιων φορέων άσκησης κοινωνικής πολιτικής με στόχο την πρόληψη της διόγκωσης των δυσάρεστων συνεπειών που επιφέρει η μακροχρόνια παραμονή των ατόμων στην ανεργία και τη θεραπεία των ήδη αποθαρρημένων ανέργων. Συνάμα, ο δείκτης υπολογίζεται ως ποσοστό του εργατικό δυναμικό και ως ποσοστό στο σύνολο της ανεργίας.

Όσον αφορά στο Δείκτη 11 (Ανεργία κατά επίπεδο εκπαίδευσης) στόχος είναι να αποκτηθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης που προσφέρουν τα εχέγγυα στους ανέργους για την απόκτηση μιας νέας θέσης εργασίας ή για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων προκειμένου για την κατοχύρωση της θέσης εργασίας που ήδη καταλαμβάνουν ή την ανάληψη καλύτερης απασχόλησης. Τα επίπεδα εκπαίδευσης έχουν ταξινομηθεί με βάση την Κωδικοποίηση του Διεθνούς Οργανισμού της UNESCO (ISCED).

Δείκτης 12: Σχετική με τον χρόνο υποαπασχόληση (Time-related underemployment)

Ο εν λόγω δείκτης βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο εφαρμογής. Περιλαμβάνει όλα τα άτομα που έχουν μια απασχόληση, αλλά επιθυμούν να εργαστούν περισσότερες ώρες. Ο δείκτης υπολογίζεται και ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού και του συνόλου της απασχόλησης.

Δείκτης 13: Ποσοστό μη οικονομικά ενεργών ατόμων

Ορισμός: Ποσοστό των μη οικονομικά ενεργών ατόμων στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικία 25-54 ετών

Ως μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός θεωρείται το σύνολο των ατόμων που δεν απασχολείται και δεν ψάχνει να βρει εργασία (πλήθος ατόμων που δεν ανήκει στο εργατικό δυναμικό). Σύμφωνα με την κοινωνιολογική προσέγγιση το υψηλότερο μερίδιο αυτής της κατηγορίας καταλαμβάνουν οι γυναίκες με αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις.

Δείκτης 14: Επίπεδο εκπαίδευσης και Αναλφαβητισμός

Ο δείκτης αυτός συνδυάζει την απασχολησιμότητα του εργατικού δυναμικού σε σχέση με το ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης που έχουν ολοκληρώσει τα άτομα που το συναποτελούν. Είναι ίσως ο μοναδικός τρόπος διερεύνησης των δεξιοτήτων που διαθέτουν τα άτομα και των ευκαιριών που έχουν για απασχόληση. Κατά τον υπολογισμό του λαμβάνονται υπόψη δύο παράμετροι: το φύλο και η ηλικία των ατόμων. Επικεντρώνεται κυρίως στην ηλικιακή ομάδα των 25-29 ετών, ενώ όσον αφορά τον αναλφαβητισμό ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο σύνολο των αναλφάβητων ηλικίας 55 ετών και άνω ως ποσοστό του πληθυσμού μεγαλύτερης ηλικίας.

Δείκτης 15: Τάσεις μισθών στην μεταποίηση

Αναφέρεται στις τάσεις του μέσου όρου των μισθών στον τομέα της Μεταποίησης.

Δείκτης 16: Επαγγελματικές αμοιβές και δείκτες απόκτησης

Σε συνέχεια του δείκτη των τάσεων των μισθών στην μεταποίηση ο εν λόγω δείκτης παρουσιάζει τις τάσεις και τις διαφοροποιήσεις του μέσου όρου των αμοιβών μεταξύ των επιμέρους επαγγελμάτων του δευτερογενή τομέα.

Δείκτης 17: Ωριαίο κόστος απασχόλησης

Συγκρίνει τις αποδοχές (αποζημίωση ανά απασχολούμενο) και την παραγωγικότητα της εργασίας (ΑΕΠ ανά απασχόληση), προκειμένου να διαπιστωθεί πώς και σε ποιο βαθμό οι αποδοχές των απασχολουμένων σχετίζονται με την παραγωγικότητα της εργασίας τους. Δηλαδή είναι η σχέση μεταξύ των αποδοχών κάθε εργαζόμενου και του ποσού που κάθε εργαζόμενος παράγει. Το ποσοστό αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος καθορίζει το ρόλο που διαδραματίζει ο συντελεστής εργασίας στην παραγωγή του προϊόντος.

Δείκτης 18: Παραγωγικότητα της εργασίας και κόστος μονάδας εργασίας

Με τον όρο παραγωγικότητα ορίζουμε τη σχέση ανάμεσα στην ποσότητα των αγαθών που παρήχθησαν σε ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα (έτος, εβδομάδα, μήνας, ώρα) και στην ποσότητα των διαφόρων μέσων και εισροών που χρησιμοποιήθηκαν άμεσα ή έμμεσα κατά το ίδιο χρονικό διάστημα για την αντίστοιχη παραγωγή.

Γενικά έχει επικρατήσει η παραγωγικότητα της εργασίας να είναι απλώς ένα αριθμητικό πηλίκο ανάμεσα στην ποσότητα του προϊόντος και στην ποσότητα του συντελεστή παραγωγής της εργασίας. Με δεδομένο όμως ότι η παραγωγικότητα της οικονομίας και ιδιαίτερα η παραγωγικότητα της εργασίας αποτελεί το θεμελιώδες μέγεθος για το πραγματικό εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας αυτό την καθιστά αυτόματα ως ένα από τα βασικότερα εργαλεία βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας μιας χώρας και συνεπώς της ευημερίας των πολιτών της.

Ο συντελεστής παραγωγής της εργασίας αναφέρεται στο σύνολο των απασχολουμένων ή σε ώρες εργασίας.

Η αποτίμηση του δείκτη καταδεικνύει τους αντικρουόμενους στόχους της αύξησης της παραγωγικότητας και της αύξησης της απασχόλησης και εκτιμά το χρόνο που χρειάζεται ώστε η οικονομική μεγέθυνση να συνεπάγεται την αντίστοιχη ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας.

Δείκτης 19:Ροές Αγοράς Εργασίας

Η μελέτη των ροών στην αγορά εργασίας (μετακινήσεις των ατόμων ανάμεσα στην απασχόληση, την ανεργία και την οικονομική αδράνεια) έχει ιδιαίτερη σημασία για την πολιτική, δεδομένου ότι παρέχει σημαντική πληροφόρηση ως προς το δυναμικό χαρακτήρα της αγοράς εργασίας. Η οργάνωση αυτού του συστήματος παρακολούθησης και αξιοποίησης της πληροφορίας των ροών είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε χώρες όπως οι ΗΠΑ και άλλα Κράτη – Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁹. Προς αυτή την κατεύθυνση στράφηκε και το Διεθνές Γραφείο Απασχόλησης με την θεσμική θεμελίωση του δείκτη των Ροών Αγοράς Εργασίας.

Στόχος είναι η διερεύνηση των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά εργασίας και των προσωπικών επιλογών που αντανακλούν τις πολλαπλές μεταβολές στην θέση των ανέργων, των απασχολουμένων και των μη οικονομικά ενεργών ατόμων. Κατ'αυτόν τον τρόπο αξιολογείται και η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής μέτρων που σχετίζονται με την αύξηση της απασχόλησης, την πρόληψη της ανεργίας και την επιβολή κινήτρων για ένταξη στην οικονομικά ενεργό ζωή.

⁴⁹ Καραντίνος, Δ., "Ροές στην Αγορά Εργασίας", *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τεύχος 106 Γ', 2001.

Δείκτης 20: Φτώχεια και Διανομή του Εισοδήματος

Στο επόμενο κεφάλαιο «Διανομή του Εισοδήματος – Δείκτες Laeken» πραγματοποιείται εκτενής αναφορά του εν λόγω δείκτη.

Στη συνέχεια παρατίθενται πίνακες με τους βασικούς δείκτες παρακολούθησης της απασχόλησης για τα έτη 1998-2003, κατά φύλο, όπως δημοσιεύονται στην ετήσια επίσημη έκδοση της Ευρωπαϊκής Ένωσης Employment in Europe.

Επίσης, παρέχονται στοιχεία απασχόλησης για τον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας σε περιφερειακό επίπεδο (13 Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης).

Πίνακας 2.2: Ελλάδα – Βασικοί Δείκτες Απασχόλησης (άτομα σε χιλιάδες)

ΕΥΝΟΛΟΓ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Ευνοικός πληθυσμός	10.291,9	10.310,2	10.321,4	10.356,3	10.373,3	10.479,0
Πληθ. εργαζομής ηλικίας 15-64	6.924,4	6.921,6	6.876,4	6.858,2	6.764,7	6.790,9
Απασχολούμενοι	3.940,0	3.940,8	3.935,2	3.920,9	3.914,0	3.966,0
Απασχολούμενοι (15-64)	3.841,4	3.829,6	3.830,7	3.802,5	3.833,0	3.926,0
% απασχόλησης (15-64)	55,5	55,3	55,7	55,4	56,7	57,8
% απασχόλησης (20-64)	60,6	60,6	60,8	60,3	61,4	62,6
% απασχόλησης (15-24)	28,0	26,8	27,1	26,0	26,5	25,4
% απασχόλησης (25-54)	69,7	69,6	70,0	70,1	71,1	72,5
% απασχόλησης (55-64)	39,0	39,1	38,6	38,0	39,7	42,1
Αντοπασχ. (% στην απασχ.)	45,1	43,8	43,3	42,1	41,8	42,3
% μερικής απασχόλησης	5,6	5,8	4,5	4,0	4,5	4,3
% απασχ. στις υπηρεσίες	57,7	58,0	58,8	59,3	60,0	60,6
% απασχ. στη βιομηχανία	24,3	23,9	23,9	24,0	23,8	23,4
% απασχ. στη γεωργία	18,0	18,1	17,3	16,8	16,1	16,0
% συμμετοχής 15-64	62,6	63,0	62,9	62,1	63,1	63,9
% συμμετοχής 15-24	40,5	39,4	38,5	36,2	36,1	34,5
% συμμετοχής 25-54	76,7	77,4	77,5	77,2	78,1	79,1
% συμμετοχής 55-64	40,3	40,7	40,2	39,7	41,4	43,5
Άνεργοι	482,8	525,9	487,3	452,1	435,2	
% ανεργίας (15+ στο ΕΔ)	10,9	11,8	11,0	10,4	10,0	
% ανεργίας νέων (15-24 στο ΕΔ)	30,1	31,9	29,4	28,0	26,4	
Μακροχρόνια ανεργία (% στο ΕΔ)	5,8	6,4	6,0	5,4	5,1	
Μερίδιο ανεργίας των νέων (% πληθ. ηλικίας 15-24)	12,0	12,5	11,3	10,1	9,6	

ΑΝΔΡΕΣ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Συνολικός πληθυσμός	5.005,8	4.997,7	4.989,7	5.003,9	5.021,1	5.073,0
Πληθ. εργάσιμης ηλικίας 15-64	3.373,9	3.368,3	3.337,3	3.333,9	3.308,4	3.329,9
Απασχολούμενοι	2.484,9	2.465,5	2.449,2	2.441,3	2.424,8	2.449,7
Απασχολούμενοι (15-64)	2.415,0	2.386,4	2.373,5	2.359,6	2.363,6	2.411,8
% απασχόλησης (15-64)	71,6	70,8	71,1	70,8	71,4	72,4
% απασχόλησης (20-64)	78,3	77,8	78,0	77,3	77,6	78,7
% απασχόλησης (15-24)	34,1	31,9	32,0	30,2	31,3	30,8
% απασχόλησης (25-54)	88,8	88,2	88,4	88,5	88,6	89,4
% απασχόλησης (55-64)	55,8	55,4	54,9	55,0	56,0	59,2
Ανεργία (% στην απασχ.)	3,1	3,3	2,5	2,2	2,3	2,3
% μερικής απασχόλησης	52,9	53,4	53,8	53,6	54,2	54,7
% απασχ. στις υπηρεσίες	30,7	30,2	30,3	30,8	31,0	30,6
% απασχ. στη βιομηχανία	16,5	16,4	15,9	15,6	14,8	14,7
% απασχ. στη γεωργία	39,1	39,2	39,6	39,4	39,9	40,4
% συμμετοχής 15-64	77,3	77,1	76,9	76,2	76,6	77,1
% συμμετοχής 15-24	43,7	41,6	41,0	38,6	39,0	37,9
% συμμετοχής 25-54	94,3	94,4	94,2	94,0	93,9	94,3
% συμμετοχής 55-64	57,7	57,6	57,1	57,3	58,1	61,0
Ανεργοί	189,5	206,7	190,0	181,3	171,3	
% ανεργίας (15+ στο ΕΔ)	7,1	7,8	7,2	6,9	6,6	
% ανεργίας νέων (15-24 στο ΕΔ)	21,7	23,1	21,7	21,6	19,6	
Μακροχρόνια ανεργία (% στο ΕΔ)	3,1	3,7	3,5	3,1	3,0	
Μερίδιο ανεργίας των νέων (% πληθ. ηλικίας 15-24)	9,4	9,6	8,9	8,3	7,6	
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Συνολικός πληθυσμός	5.286,0	5.312,5	5.331,7	5.352,3	5.352,2	5.405,9
Πληθ. εργάσιμης ηλικίας 15-64	3.550,5	3.553,3	3.539,1	3.524,4	3.456,3	3.461,0
Απασχολούμενοι	1.455,1	1.475,3	1.486,0	1.479,6	1.489,2	1.516,3
Απασχολούμενοι (15-64)	1.426,4	1.443,1	1.457,2	1.442,9	1.469,4	1.514,2
% απασχόλησης (15-64)	40,2	40,6	41,2	40,9	42,5	43,8
% απασχόλησης (20-64)	43,8	44,4	44,8	44,4	46,0	47,3
% απασχόλησης (15-24)	22,1	21,9	22,4	22,0	21,9	20,1
% απασχόλησης (25-54)	51,4	51,8	52,5	52,7	54,4	56,3
% απασχόλησης (55-64)	23,4	24,0	23,9	22,5	24,4	26,2
Ανεργία (% στην απασχ.)	42,5	41,0	40,1	38,3	38,6	39,4
% μερικής απασχόλησης	10,0	9,9	7,8	7,1	8,1	7,7
% απασχ. στις υπηρεσίες	66,1	65,9	67,1	68,8	69,6	70,2
% απασχ. στη βιομηχανία	13,2	13,3	13,2	12,5	12,1	11,7
% απασχ. στη γεωργία	20,7	20,8	19,7	18,7	18,3	18,1
% συμμετοχής 15-64	48,6	49,7	49,7	48,7	50,1	51,1
% συμμετοχής 15-24	37,4	37,4	36,0	33,9	33,3	31,2
% συμμετοχής 25-54	59,9	61,2	61,6	61,2	62,9	64,6
% συμμετοχής 55-64	24,3	25,1	25,0	23,5	25,5	27,1
Ανεργοί	293,3	319,2	297,3	270,8	263,9	
% ανεργίας (15+ στο ΕΔ)	16,7	17,8	16,7	15,5	15,0	
% ανεργίας νέων (15-24 στο ΕΔ)	39,7	41,1	37,8	35,0	34,3	
Μακροχρόνια ανεργία (% στο ΕΔ)	9,9	10,5	9,8	8,6	8,3	
Μερίδιο ανεργίας των νέων (% πληθ. ηλικίας 15-24)	14,4	15,3	13,6	11,9	11,4	

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database (Annual LFS).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3: ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗ (Β' τρίμηνο 2003)

ΥΠΗ	ΣΥΝΟΛΟ	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Ήπειρος	Θεσσαλία	Ιόνιοι Νήσοι	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Αττική	Πελοπόννησος	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
ΣΥΝΟΛΟ														
Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (15-64)	6.870.291	357.547	1.197.612	174.820	204.478	432.834	124.008	435.879	331.536	2.594.465	338.289	120.560	190.104	368.159
Εργατικό Δυναμικό (15-64)	4.389.354	236.271	754.414	110.245	131.411	277.962	83.721	270.414	213.076	1.638.749	231.668	68.606	123.510	249.307
Εργατικό Δυναμικό (15+)	4.506.901	241.691	770.770	111.994	134.655	288.388	86.579	278.454	223.460	1.662.258	247.317	69.803	125.864	265.668
Απασχολούμενοι (15-64)	3.987.821	213.248	679.484	92.982	116.846	249.712	75.455	244.980	193.846	1.499.060	212.042	63.820	109.903	236.443
Ανεργοί 15+	402.966	23.147	75.246	17.263	14.565	28.587	8.266	25.726	19.230	140.053	19.626	4.786	13.607	12.864
Ανεργοί (15-64)	401.333	23.023	74.930	17.263	14.565	28.250	8.266	25.434	19.230	139.689	19.626	4.786	13.607	12.864
% Απασχόλησης (15-64)	58,0	59,6	56,7	53,2	57,1	57,7	60,8	56,2	58,5	57,8	62,7	52,9	57,8	64,2
% Συμμετοχής (15-64)	63,9	66,1	63,0	63,1	64,3	64,2	67,5	62,0	64,3	63,2	68,5	56,9	65,0	67,7
% Ανεργίας (15+)	8,9	9,6	9,8	15,4	10,8	9,9	9,5	9,2	8,6	8,4	7,9	6,9	10,8	4,8
ΑΝΑΠΕΣ														
Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (15-64)	3.366.810	169.785	578.065	87.083	101.366	215.744	60.275	214.285	166.153	1.270.050	169.741	60.729	91.062	182.472
Εργατικό Δυναμικό (15-64)	2.599.988	130.755	438.628	66.540	77.398	171.183	48.400	165.611	132.948	966.973	137.781	44.775	74.838	144.158
Εργατικό Δυναμικό (15+)	2.686.084	134.697	452.541	67.524	79.645	178.077	50.655	171.165	139.999	986.050	147.993	45.871	76.801	155.066
Απασχολούμενοι (15-64)	2.446.065	123.368	413.030	60.422	72.321	160.758	44.191	156.548	124.743	908.731	128.896	43.079	69.735	140.243
Ανεργοί 15+	155.159	7.511	25.717	6.118	5.077	10.762	4.209	9.355	8.205	58.606	8.885	1.696	5.103	3.915
Ανεργοί (15-64)	153.923	7.387	25.598	6.118	5.077	10.425	4.209	9.063	8.205	58.242	8.885	1.696	5.103	3.915
% Απασχόλησης (15-64)	72,7	72,7	71,5	69,4	71,3	74,5	73,3	73,1	75,1	71,6	75,9	70,9	76,6	76,9
% Συμμετοχής (15-64)	77,2	77,0	75,9	76,4	76,4	79,3	80,3	77,3	80,0	76,1	81,2	73,7	82,2	79,0
% Ανεργίας (15+)	5,8	5,6	5,7	9,1	6,4	6,0	8,3	5,5	5,9	5,9	6,0	3,7	6,6	2,5
ΙΥΣΑΙΡΕΣ														
Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας (15-64)	3.503.481	187.762	619.547	87.737	103.112	217.090	63.733	221.594	165.383	1.324.415	168.548	59.831	99.042	185.687
Εργατικό Δυναμικό (15-64)	1.789.366	105.516	315.786	43.705	54.013	106.779	35.321	104.803	80.128	671.776	93.887	23.831	48.672	105.149
Εργατικό Δυναμικό (15+)	1.820.817	106.994	318.229	44.470	55.010	110.311	35.924	107.289	83.461	676.208	99.324	23.932	49.063	110.602
Απασχολούμενοι (15-64)	1.541.756	89.880	266.454	32.560	44.525	88.954	31.264	88.432	69.103	590.329	83.146	20.741	40.168	96.200
Ανεργοί 15+	247.807	15.636	49.529	11.145	9.488	17.825	4.057	16.371	11.025	81.447	10.741	3.090	8.504	8.949
Ανεργοί (15-64)	247.610	15.636	49.332	11.145	9.488	17.825	4.057	16.371	11.025	81.447	10.741	3.090	8.504	8.949
% Απασχόλησης (15-64)	44,0	47,9	43,0	37,1	43,2	41,0	49,1	39,9	41,8	44,6	49,3	34,7	40,6	51,8
% Συμμετοχής (15-64)	51,1	56,2	51,0	49,8	52,4	49,2	55,4	47,3	48,4	50,7	55,7	39,8	49,1	56,6
% Ανεργίας (15+)	13,6	14,6	15,6	25,1	17,2	16,2	11,3	15,3	13,2	12,0	10,8	12,9	17,3	8,1

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έργα Εργατικού Δυναμικού (β' τρίμηνο 2003)

3.Διανομή του Εισοδήματος

– Δείκτες Laeken

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΩΝ 18 ΔΕΙΚΤΩΝ ΤΟΥ LAEKEN

Το εισόδημα νοικοκυριού είναι ένας από τους βασικότερους δείκτες μέτρησης του επιπέδου ευημερίας των ατόμων όχι μόνο γιατί αποτελεί πηγή πληροφόρησης της αγοραστικής δύναμης σε καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες, αλλά επιπλέον διότι συνδυαζόμενο με άλλα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού λειτουργεί ως δείκτης κοινωνικής ισχύς και θέσης.

Ακριβώς γι' αυτή του την ιδιότητα έχουν επιστρατευθεί μέθοδοι υπολογισμού του εισοδήματος, προκειμένου να κατασκευαστεί ένα μέγεθος, συγκρίσιμο μεταξύ των Κρατών – Μελών της Ευρώπης. Στην πράξη αυτό είναι ιδιαίτερα δύσκολο αν ληφθούν υπόψη η ποικιλία και το πλήθος των πηγών εισοδήματος.

Σε Διεθνές επίπεδο η σύγκριση του εγχώριου εισοδήματος επιτυγχάνεται μέσω των εθνικών λογαριασμών και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Τα μεγέθη αυτά όμως δεν προσφέρουν καμία πληροφορία σε σχέση με το εύρος του εισοδήματος στα επιμέρους νοικοκυριά. Ως εκ τούτου δεν είναι εφικτή η αξιολόγηση της πολιτικής της διανομής του εισοδήματος κάθε χώρας.

Προς την κατεύθυνση αυτή μερίμνησε το *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Laeken* στις 14 και 15 Δεκεμβρίου του 2001, στο πλαίσιο του οποίου εγκρίθηκε η παρακολούθηση 18 Δεικτών, βασική παράμετρος των οποίων είναι το διαθέσιμο ισοδύναμο εισόδημα του νοικοκυριού.

Το σύνολο των Δεικτών βασίζεται στην έννοια της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής και επικεντρώνεται στην μέτρηση του κοινωνικού προβλήματος της φτώχειας (αποστέρηση ποιοτικών αγαθών, παιδείας, περίθαλψης, κ.λπ.) και ειδικότερα στην αποτίμηση των μέτρων που εφαρμόζονται ανάλογα με την εμβέλεια της κρατικής παρέμβασης για την πανάκεία της.

Ειδικότερα, οι Δείκτες Παρακολούθησης που κρίθηκε σκόπιμο να περιγραφούν οι οποίοι συνάδουν και με τους σκοπούς της έρευνας «Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης» είναι οι εξής:

1. Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας (At risk of Poverty Rate)
2. Ανισότητα στην Κατανομή Εισοδήματος (S80/S20) (Inequality of Income distribution S80/S20)

3. Παρατεταμένο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας (At Persistent Risk of Poverty Rate)
4. «Βάθος» του Κινδύνου Φτώχειας (Relative at Risk of Poverty Gap)
5. Περιφερειακή Συνοχή (Regional Cohesion)
6. Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (Long Term Unemployment Rate)
7. Άτομα σε Νοικοκυριά χωρίς Πρόσβαση στην Απασχόληση (Persons Living in Jobless Households)
8. Πρόωρη Αποχώρηση από το Σχολείο (Early School Leavers not in Education or Training)
9. Προσδόκιμο επιβίωσης στη γέννηση (Life Expectancy at Birth)
10. Προσδιορισμός της κατάστασης της υγείας ενός ατόμου από το επίπεδο εισοδήματος (Self Defined Health Status by Income Level)
11. Διασπορά γύρω από την Κεντρική Τιμή του Ποσοστού Κινδύνου Φτώχειας (Dispersion Around the at Risk of Poverty Threshold)
12. Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας με Γραμμή Σταθερής Αγοραστικής Αξίας (At Risk of Poverty Rate Anchored at one moment in time)
13. Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας προ Κοινωνικών Μεταβιβάσεων (At Risk of Poverty Rate Before Social Transfers)
14. Ανισοκατανομή του Εισοδήματος – Συντελεστής Gini (Inequality of Income Distribution – Gini Coefficient)
15. Παρατεταμένο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας (εναλλακτικές γραμμές) κατά φύλο (At Persistent Risk of Poverty Rate (Alternative Threshold) by gender)
16. Μερίδιο Μακροχρόνιας Ανεργίας (Long Term Unemployment Rate)
17. Ποσοστό Ιδιαίτερα Μακροχρόνιας Ανεργίας (Very Long Term Unemployment Rate)
18. Άτομα με Χαμηλό Εκπαιδευτικό Επίπεδο (Persons with Low Educational Attainment)

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η βάση υπολογισμού των δεικτών είναι το Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα, ως εκ τούτου κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μια εισαγωγή ως προς τον υπολογισμό αυτού του εισοδήματος.

Υπολογισμός Ισοδύναμου Διαθέσιμου Εισοδήματος (Equivalised Disposable Income)

Το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα κάθε νοικοκυριού αποτελεί το άθροισμα όλων των ειδών εισοδήματος [βλ. αναλυτικά πίνακα κεφ. 3 Ορισμός εισοδήματος κατά πηγές] των μελών που συνθέτουν το νοικοκυριό, αλλά και των εισοδημάτων που λαμβάνονται σε επίπεδο νοικοκυριού.

Το Ισοδύναμο Εισόδημα κάθε μέλους ενός ιδιωτικού νοικοκυριού, ταυτίζεται με το ισοδύναμο εισόδημα του νοικοκυριού, ενώ για τον υπολογισμό του προαπαιτείται η αποτίμηση του συντελεστή βαρύτητας της σύνθεσης του νοικοκυριού, όπου σύμφωνα με την τροποποιημένη κλίμακα του ΟΟΣΑ διεξάγεται ως εξής:

$$\text{Συντελεστής Βαρύτητας} = 1 + 0,5 * (\text{μέλη του νοικοκυριού ηλικίας } 14 \text{ ετών και άνω} - 1) + 0,3 * (\text{μέλη του νοικοκυριού ηλικίας μικρότερης των } 14 \text{ ετών})$$

Συνεπώς, το Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα είναι το πηλίκο του Διαθέσιμου Εισοδήματος του Νοικοκυριού με τον αντίστοιχο Συντελεστή Βαρύτητας.

π.χ Έστω ότι ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ = 1.000 ΕΥΡΩ

και η σύνθεση του νοικοκυριού έχει ως εξής:

$$\left. \begin{array}{l} \updownarrow : 1^{\text{ος}} \text{ ενήλικας} = 1 \\ \updownarrow : \text{Μέλος} > 14 \text{ ετών} = 0,5 \\ \updownarrow : \text{Μέλος} < 14 \text{ ετών} = 0,3 \end{array} \right\} \text{Συντελεστής Βαρύτητας} = 1,8$$

Τότε το ΙΣΟΔΥΝΑΜΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ (του νοικοκ. & κάθε μέλος) = $\frac{1.000}{1,8} = 556$ Ευρώ.

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ 18 ΔΕΙΚΤΩΝ ΤΟΥ ΛΑΕΚΕΝ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ**ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ****Δείκτης 1: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας**

Ορισμός: Το μερίδιο των ατόμων με ισοδύναμο συνολικό καθαρό εισόδημα (EQ_INC) κάτω από το 60% της διαμέσου του εθνικού εισοδήματος [ενδεικτικές τιμές – Ευρώ και ΜΑΔ (PPS)].

Τρόπος υπολογισμού:

- Ταξινόμηση των μελών κατά αύξουσα σειρά του EQ_INC
- Εύρεση της Διαμέσου του EQ_INC (αθροιστική συχνότητα του 50% των μελών με το χαμηλότερο EQ_INC)
- 60% της διαμέσου
- Αθροιστική συχνότητα του 60% της διαμέσου.

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

Επισημαίνεται ο υπολογισμός του Δείκτη πριν και μετά τις Κοινωνικές Μεταβιβάσεις, με τη διάκριση κατά ηλικία, φύλο, θέση στο επάγγελμα, σύνθεση νοικοκυριού και κατάσταση μόνιμης κατοικίας.

Δείκτης 1. Ποσοστό κινδύνου φτώχειας μετά τις μεταβιβάσεις

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ-15	17	16	16	15	15	15	15
ΒΕΛΓΙΟ	16	15	14	14	13	13	13
ΔΑΝΙΑ	10	9	9	12	11	11	11
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	15	14	12	11	11	10	11
ΕΛΛΑΔΑ	22	21	21	21	21	20	20
ΙΣΠΑΝΙΑ	19	18	20	18	19	18	19
ΓΑΛΛΙΑ	15	15	15	15	15	16	15
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	19	19	19	19	19	20	21
ΙΤΑΛΙΑ	20	20	19	18	18	18	19
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	12	11	11	12	13	12	12
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	11	12	10	10	11	10	11
ΑΥΣΤΡΙΑ	13	14	13	13	12	12	12
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	23	21	22	21	21	21	20

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ*	8	8	8	9	11	11	11
ΣΟΥΗΔΙΑ**	9	9	9	10	9	11	10
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	20	18	18	19	19	19	17

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

*1995: Τα στοιχεία της Φινλανδίας αναφέρονται στο 1996

**1995 και 1996: Τα στοιχεία της Σουηδίας αναφέρονται στο 1997

Δείκτης 2: Ανισότητα στην Κατανομή Εισοδήματος (S80/S20)

Ορισμός: Το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που διαθέτει το 20% του πληθυσμού της χώρας με το υψηλότερο εισόδημα (υψηλότερο πεμπτημόριο) σε σχέση με το 20% του πληθυσμού της χώρας με το χαμηλότερο εισόδημα (χαμηλότερο πεμπτημόριο). Το εισόδημα αντιστοιχεί στο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα.

Τρόπος υπολογισμού:

- Ταξινόμηση των μελών κατά αύξουσα σειρά του EQ_INC
- Υπολογισμός του μεριδίου του EQ_INC που διαθέτει το 20% του πληθυσμού της χώρας με το υψηλότερο εισόδημα (S80).
- Υπολογισμός του μεριδίου του EQ_INC που διαθέτει το 20% του πληθυσμού της χώρας με το χαμηλότερο εισόδημα (S20).
- Τελικός Δείκτης το πηλίκο S80/S20

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

Δείκτης 2. Ανισότητα στην κατανομή εισοδήματος (S80/S20)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ-15	5,1	4,8	4,7	4,6	4,6	4,4	4,4
ΒΕΛΓΙΟ	4,5	4,2	4	4	4,2	4,3	4
ΔΑΝΙΑ	3,1	3	2,9	3	3	3,1	3,1
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4,6	4	3,7	3,6	3,6	3,5	3,6
ΕΛΛΑΔΑ	6,5	6,3	6,6	6,5	6,2	5,8	5,7
ΙΣΠΑΝΙΑ	5,9	6	6,5	5,9	5,7	5,4	5,5
ΓΑΛΛΙΑ	4,5	4,3	4,4	4,2	4,4	4,2	4
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	5,1	5,1	5	5,2	4,9	4,7	4,5
ΙΤΑΛΙΑ	5,9	5,6	5,3	5,1	4,9	4,8	4,8
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	4,3	4	3,6	3,7	3,9	3,7	3,8

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	4,2	4,4	3,6	3,6	3,7	3,5	3,8
ΑΥΣΤΡΙΑ	4	3,8	3,6	3,5	3,7	3,4	3,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	7,4	6,7	6,7	6,8	6,4	6,4	6,5
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ*	3	3	3	3,1	3,4	3,3	3,5
ΣΟΥΗΔΙΑ**	3,1	3,1	3,1	3,4	3,2	3,5	3,4
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	5,2	5	4,7	5,2	5,2	5,2	4,9

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

*1995: Τα στοιχεία της Φινλανδίας αναφέρονται στο 1996

**1995 και 1996: Τα στοιχεία της Σουηδίας αναφέρονται στο 1997

Δείκτης 3: Παρατεταμένο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας

Ορισμός: Το μερίδιο των ατόμων που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας το συγκεκριμένο έτος t και ήταν επίσης σε κίνδυνο σε δύο από τα προηγούμενα τρία χρόνια.

Δηλαδή, έστω t το έτος κατά το οποίο συγκεκριμένο ποσοστό ατόμων βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας. Στην 1^η περίπτωση τα άτομα βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας καθ' όλη τη διάρκεια των τελευταίων προηγούμενων τριών ετών. Στην 2^η περίπτωση κατά τα έτη $t-1$ και $t-3$. Στην 3^η περίπτωση κατά τα έτη $t-1$ και $t-2$. Και τέλος την 4^η περίπτωση κατά τα έτη $t-2$ και $t-3$. Το συγκεκριμένο παράδειγμα καλύπτει όλες τις πιθανές περιπτώσεις εμφάνισης του δείκτη.

	t	$t-1$	$t-2$	$t-3$
1	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας
2	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας		Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας
3	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	
4	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας		Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας	Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

Δείκτης 3. Παρατεταμένο ποσοστό κινδύνου φτώχειας

	1998	1999	2000	2001
ΕΕ-15	9	9	9	9
ΒΕΛΓΙΟ	8	7	8	7
ΔΑΝΙΑ	4	5	6	5
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	6	6	6	6

Διαλογιστική Εργασία ΠΜΣ του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης

	1998	1999	2000	2001
ΕΛΛΑΔΑ	12	13	13	14
ΙΣΠΑΝΙΑ	11	11	11	10
ΓΑΛΛΙΑ	8	9	9	9
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	12	12	13	13
ΙΤΑΛΙΑ	11	11	11	13
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	8	8	8	9
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	5	5	5	5
ΑΥΣΤΡΙΑ	7	7	7	7
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	14	14	14	15
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ		5	6	6
ΣΟΥΗΔΙΑ				
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	11	11	11	10

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

Δείκτης 4: Βάθος του Κινδύνου Φτώχειας

Ορισμός: Εισόδημα (ως ποσοστό του συνόλου) που απαιτείται για να εξαλειφθεί ο κίνδυνος φτώχειας. (Η διαφορά των εισοδημάτων που διαθέτουν τα άτομα που βρίσκονται κάτω από τη διαχωριστική γραμμή με αυτά που διαθέτουν τα άτομα που βρίσκονται στη διάμεσο).

Τρόπος υπολογισμού:

- Ταξινόμηση των μελών κατά αύξουσα σειρά του EQ_INC
- Εύρεση της Διαμέσου του EQ_INC (αθροιστική συχνότητα του 50% των μελών με το χαμηλότερο EQ_INC)
- 60% της διαμέσου
- Εύρεση της Διαμέσου των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας
- Βάθος κινδύνου φτώχειας = $\left(\frac{1-2}{1} \right) * 100$

όπου 1=Ποσοστό κινδύνου φτώχειας στη Διάμεσο

2= διάμεσος των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

Το «Βάθος» του κινδύνου φτώχειας υπολογίζεται και βάσει των παραμέτρων: φύλο και ηλικία.

Δείκτης 4: Βάθος του Κινδύνου Φτώχειας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ-15	24	22	23	23	22	21	22
ΒΕΛΓΙΟ	21	19	21	20	18	17	15
ΔΑΝΙΑ	13	13	16	17	18	15	19
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	29	21	22	21	20	19	19
ΕΛΛΑΔΑ	32	30	31	29	28	30	28
ΙΣΠΑΝΙΑ	24	27	28	27	27	22	24
ΓΑΛΛΙΑ	19	20	21	21	18	18	19
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	14	15	16	18	21	23	24
ΙΤΑΛΙΑ	26	27	28	26	27	26	28
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	19	17	16	17	15	17	17
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	27	24	18	21	19	17	20
ΑΥΣΤΡΙΑ	20	16	19	19	18	14	19
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	28	26	25	26	23	25	22
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ*	15	15	14	16	17	15	17
ΣΟΥΗΔΙΑ**	20	20	20	22	19	23	20
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	22	21	21	23	22	23	23

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

*1995: Τα στοιχεία της Φινλανδίας αναφέρονται στο 1996

**1995 και 1996: Τα στοιχεία της Σουηδίας αναφέρονται στο 1997

Δείκτης 5: Περιφερειακή Συνοχή

Ορισμός: Ο συντελεστής διασποράς του ποσοστού απασχόλησης κατά Περιφέρεια. Υπολογίζεται ξεχωριστά για το κάθε Κράτος – Μέλος και εκφράζεται ως μέτρο έκτασης των διαφορών μεταξύ περιφερειών στο ποσοστό απασχόλησης.

$$\text{Συντελεστής Μεταβλητότητας (CV)} = \frac{\text{Τυπική Απόκλιση Περιφερειακών \% Ποσοστών Απασχόλησης}}{\text{Αριθμητικός Μέσος Περιφερειακών \% Ποσοστών Απασχόλησης}}$$

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS).

Δείκτης 5. Περιφερειακή συνοχή

	1999	2000	2001	2002
ΕΕ-15	14	13,4	13,2	12,6
ΒΕΛΓΙΟ	8	7,9	8	8
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	5,5	5,7	6,1	5,9
ΕΛΛΑΔΑ	5,2	5,1	4,6	4,2
ΙΣΠΑΝΙΑ	10,7	10,5	9,9	9,2
ΓΑΛΛΙΑ	7,1	6,9	6,4	6,2
ΙΤΑΛΙΑ	17,1	17,5	17,1	16,6
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	2,3	2,2	2,3	2,2
ΑΥΣΤΡΙΑ	2,3	2,5	2,6	2,4
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	3,6	4,2	3,6	3,9
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	7,6	8	8,2	7,8
ΣΟΥΗΔΙΑ	5	4,9	4,2	4,6
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	7,1	7	6,8	6,6

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

Δείκτης 6: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας

Ορισμός: Ποσοστό του συνολικού αριθμού των μακροχρόνια ανέργων (τουλάχιστον 12 μήνες) επί του συνόλου του εργατικού δυναμικού ηλικίας 15-64 ετών.

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS)

Δείκτης 6. Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΕΕ-15	4,9	4,9	4,9	4,4	4	3,5	3,1	3
ΒΕΛΓΙΟ	5,8	5,6	5,4	5,5	4,9	3,7	3,2	3,5
ΔΑΝΙΑ	2	1,8	1,5	1,3	1	1	0,8	0,9
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3,9	4,2	4,9	4,7	4,3	3,9	3,8	4
ΕΛΛΑΔΑ	4,7	5,2	5,3	5,8	6,4	6	5,4	5,1
ΙΣΠΑΝΙΑ	10,5	9,7	8,9	7,6	5,9	4,7	3,9	3,9
ΓΑΛΛΙΑ	4,5	4,6	4,8	4,6	4,2	3,6	3	2,8
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	8	7,4	6	3,9	2,6	1,6	1,2	1,3

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ΙΤΑΛΙΑ	7,3	7,5	7,5	7	6,8	6,4	5,8	5,3
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0,7	0,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,6	0,8
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	3,1	3	2,3	1,5	1,2	0,7	0,6	0,7
ΑΥΣΤΡΙΑ	1	1,2	1,3	1,3	1,2	1	0,9	0,8
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	3,3	3,4	3,3	2,2	1,8	1,7	1,5	1,8
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ*	4,9	4,9	4,9	4,1	3	2,8	2,5	2,3
ΣΟΥΗΔΙΑ	2,3	2,8	3,1	2,6	1,9	1,4	1	1
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	3,6	3,1	2,5	1,9	1,7	1,5	1,3	1,1

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

*1995 και 1996: Τα στοιχεία είναι του 1997

Δείκτης 7: Άτομα σε Νοικοκυριά χωρίς Πρόσβαση στην Απασχόληση

Ορισμός: Το σύνολο των ατόμων (ηλικίας 0-65 ετών ή 0-60 ετών) που ζουν σε νοικοκυριά⁹⁰ όπου κανείς δεν εργάζεται ως ποσοστό του συνόλου των ατόμων (ηλικίας 0-65 ετών ή 0-60 ετών) που θα μπορούσαν να είχαν πρόσβαση.

Τρόπος υπολογισμού:

$$\text{Άτομα σε Νοικοκυριά χωρίς Πρόσβαση στην Απασχόληση} = \frac{\sum x_i}{n}$$

Όπου x_i =άτομα (ηλικίας 0-65 ετών ή 0-60 ετών) που ζουν σε νοικοκυριά όπου κανείς δεν εργάζεται

n =σύνολο ατόμων (ηλικίας 0-65 ετών ή 0-60 ετών) που θα μπορούσαν να είχαν πρόσβαση στην απασχόληση

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS)

⁹⁰ Περιλαμβάνονται όλα τα νοικοκυριά εκτός των παρακάτω περιπτώσεων: όταν το σύνολο των μελών είναι α) ηλικίας κάτω των 18 ετών, β) ηλικίας μεταξύ 18-24 που σπουδάζουν ή είναι μη οικονομικά ενεργά άτομα και γ) ηλικίας 65 (60) και άνω που δεν εργάζονται.

Δείκτης 8: Πρόωρη Αποχώρηση από το Σχολείο (χωρίς εκπαίδευση ή κατάρτιση τις 4 τελευταίες εβδομάδες)

Ορισμός: Ποσοστό των ατόμων ηλικίας 18 έως 24 ετών που έχουν αποκτήσει το χαμηλότερο επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 0, 1 ή 2) και δεν έχουν λάβει τις τελευταίες 4 εβδομάδες που προηγούνται της έρευνας κάποια μορφή εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Τρόπος υπολογισμού:

$$\text{Πρόωρη Αποχώρηση από το Σχολείο} = \frac{\sum x_i}{n}$$

Όπου x_i = άτομα ηλικίας 18 έως 24 ετών που έχουν αποκτήσει το χαμηλότερο επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 0, 1 ή 2) και δεν έχουν λάβει τις τελευταίες 4 εβδομάδες που προηγούνται της έρευνας κάποια μορφή εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

n = σύνολο ατόμων ηλικίας 18 έως 24 ετών που έχουν αποκτήσει το χαμηλότερο επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ISCED 0, 1 ή 2)

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS)

Δείκτης 8. Πρόωρη αποχώρηση από το σχολείο

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΕΕ-15**		21,7	20,8	20,5	20,5	19,4	18,9	18,5	18,1
ΒΕΛΓΙΟ	15,1	12,9	12,7	14,5	15,2	12,5	13,6	12,4	12,4
ΔΑΝΙΑ	6,1	12,1	10,7	9,8	11,5	11,6	8,8	8,4	10
ΓΕΡΜΑΝΙΑ***	13,3	13,3	12,9	14,9	14,9	14,9	12,5	12,6	12,6
ΕΛΛΑΔΑ	22,4	20,7	19,9	19,8	17,8	17,1	16,5	16,1	15,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	33,8	31,5	30,3	29,8	29,5	28,8	28,6	29	29,8
ΓΑΛΛΙΑ	15,4	15,2	14,1	14,9	14,7	13,3	13,5	13,4	13,3
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	21,4	18,9	18,9					14,7	12,1
ΙΤΑΛΙΑ	32,4	31,3	29,9	28,4	27,2	25,3	26,4	24,3	24,6
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ**	33,4	35,3	30,7	19,1	19,1	16,8	18,1	17	17
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ*	17,6	17,6	16	15,5	16,2	15,5	15,3	15	15
ΑΥΣΤΡΙΑ**	13,6	12,1	10,8	10,7	10,7	10,2	10,2	9,5	9,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	41,4	40,1	40,6	46,8	44,8	42,9	44,3	45,5	41,1

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ*	11,1	11,1	8,1	7,9	9,9	8,9	10,3	9,9	9,9
ΣΟΥΗΔΙΑ***	7,5	7,5	6,8	6,9	6,9	7,7	10,5	10,4	9
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ					19,7	18,3	17,6	17,7	16,7

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

* Για το έτος 1995: τα στοιχεία είναι του 1996

** Για το έτος 1998: τα στοιχεία είναι του 1999

*** Για το έτος 1995 και 1998 τα στοιχεία είναι του αμέσως επόμενου έτους

Δείκτης 9: Προσδόκιο επιβίωσης στη γέννηση

Ορισμός: Μέση διάρκεια και προσδοκία ζωής των μελών κατά τη γέννησή τους υπό φυσιολογικές συνθήκες.

Πηγή: Στατιστικές της Δημογραφίας

Δείκτης 9: Προσδόκιο επιβίωσης στη γέννηση

	1998		1999		2000		2001	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΕΕ-15	74,6	80,9	74,9	81,1	75,3	81,4		
ΒΕΛΓΙΟ	74,3	80,5	74,4	80,8	74,6	80,8	74,9	81,1
ΔΑΝΙΑ	73,9	78,8	74,2	79	74,5	79,3	74,7	79,3
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	74,5	80,6	74,2	79	75	81	75,5	81,3
ΕΛΛΑΔΑ	75,4	80,4	75,5	80,6	75,5	80,6	75,4	80,7
ΙΣΠΑΝΙΑ	75,1	82,1	75,1	82,1	75,7	82,5	75,6	82,9
ΓΑΛΛΙΑ	74,8	82,4	75	82,5	75,3	82,7	75,5	82,9
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	75,1	82,1	73,4	78,8	73,9	79,1	74,7	79,7
ΙΤΑΛΙΑ	75,7	81,8	76,1	82,2	76,6	82,5	76,7	82,8
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	73,7	80,5	74,6	81,1	74,8	81,1	75,2	80,7
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	75,2	80,6	75,3	80,5	75,5	80,5	75,8	80,7
ΑΥΣΤΡΙΑ	75,7	81,8	74,6	81,1	75,1	81,1	75,6	81,5
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	72,2	79,3	72,6	79,5	73,2	80	73,5	80,3
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	73,5	80,8	73,8	81	74,2	81	74,6	81,5
ΣΟΥΗΔΙΑ	76,9	81,9	77,1	81,9	77,4	82	77,6	82,1
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	74,8	79,7	73,8	81	75,5	80,2	78,3	80,4

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

Δείκτης 10: Προσδιορισμός της κατάστασης της υγείας ενός ατόμου από το επίπεδο εισοδήματος

Δεν έχει καθοριστεί ακόμη η τυπολογία του δείκτη.

Δείκτης 11: Διασπορά γύρω από την Κεντρική Τιμή του Ποσοστού Κινδύνου Φτώχειας

Ορισμός: Μερίδιο των ατόμων με εισόδημα χαμηλότερο του 40%, 50% και 70% της διαμέσου του Εθνικού Εισοδήματος.

Τρόπος υπολογισμού:

- Ταξινόμηση των μελών κατά αύξουσα σειρά του EQ_INC
- Εύρεση της Διαμέσου του EQ_INC (αθροιστική συχνότητα του 50% των μελών με το χαμηλότερο EQ_INC)
- 40% της διαμέσου
- 50% της διαμέσου
- 70% της διαμέσου

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

Δείκτης 11: Διασπορά γύρω από την Κεντρική Τιμή του Ποσοστού Κινδύνου Φτώχειας

	1998			1999			2000			2001		
	40%	50%	70%	40%	50%	70%	40%	50%	70%	40%	50%	70%
ΕΕ-15	5	10	23	5	9	23	5	9	23	5	9	23
ΒΕΛΓΙΟ	3	8	22	3	7	22	3	7	21	2	6	21
ΔΑΝΙΑ	2	6	19	2	6	19	2	5	17	2	7	19
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	3	7	18	3	6	17	3	6	17	3	6	19
ΕΛΛΑΔΑ	9	15	28	9	14	28	9	14	27	8	14	28
ΙΣΠΑΝΙΑ	7	12	26	7	13	26	6	12	25	7	13	27
ΓΑΛΛΙΑ	4	8	23	4	8	24	4	8	24	4	9	23
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	3	10	28	4	11	28	5	13	28	5	15	29
ΙΤΑΛΙΑ	7	12	26	7	12	26	7	12	27	8	13	27
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	2	6	20	2	6	22	1	6	20	3	6	21

	1998			1999			2000			2001		
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	3	6	18	3	6	18	3	5	18	4	6	19
ΑΥΣΤΡΙΑ	4	7	21	4	7	20	3	5	20	3	6	19
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	8	14	28	7	13	28	7	14	28	6	13	28
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	2	5	18	2	5	19	2	5	20	2	6	20
ΣΟΥΗΔΙΑ	3	6	18	3	5	17	4	7	18	3	6	18
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	7	12	27	7	11	27	7	11	27	5	11	26

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

Δείκτης 12: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας με Γραμμή Σταθερής Αγοραστικής Αξίας

Ορισμός: Για να ένα δεδομένο έτος το ποσοστό κινδύνου φτώχειας με γραμμή σταθερής αγοραστικής αξίας (ενός άλλου έτους) είναι το μερίδιο του πληθυσμού του οποίου το εισόδημα στο δεδομένο έτος είναι χαμηλότερο της διαχωριστικής γραμμής του άλλου έτους. Π.χ. καθώς αυξάνεται το εισόδημα των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας περισσότεροι περνούν την (σταθερή) διαχωριστική γραμμή.

Τρόπος υπολογισμού:

- Κατά το πρώτο στάδιο υπολογίζεται το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στο δεδομένο έτος π.χ. στο έτος 1999 (60% της διαμέσου του Ισοδύναμου Διαθέσιμου Εισοδήματος) χρησιμοποιώντας τον δείκτη πληθωρισμού 1995-1998.
- Στο δεύτερο στάδιο αποτιμάται για την χρονική περίοδο t-3 (δηλ. το έτος 1996) η διαχωριστική γραμμή, η οποία ισούται με το γινόμενο του ποσοστού κινδύνου φτώχειας (60% της διαμέσου) του έτους 1996 επί του δείκτη πληθωρισμού (95-98) και όλο το γινόμενο προς 100.

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

**Δείκτης 12: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας με Γραμμή
Σταθερής Αγοραστικής Αξίας**

	1999	2000	2001
ΕΕ-15	15	13	12
ΒΕΛΓΙΟ	13	11	11
ΔΑΝΙΑ	10	11	10
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	10	9	9
ΕΛΛΑΔΑ	20	18	17
ΙΣΠΑΝΙΑ	16	12	12
ΓΑΛΛΙΑ	15	15	13
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	16	15	13
ΙΤΑΛΙΑ	17	15	15
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	12	11	10
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	9	9	10
ΑΥΣΤΡΙΑ	12	10	10
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	19	17	16
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	10	9	9
ΣΟΥΗΔΙΑ	9	10	8
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	20	16	13

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

Δείκτης 13: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας προ Κοινωνικών Μεταβιβάσεων

Ορισμός: Ο Δείκτης αυτός υπολογίζει το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν και μετά την μείωση των κοινωνικών μεταβιβάσεων (συντάξεις και λοιπές μεταβιβάσεις).

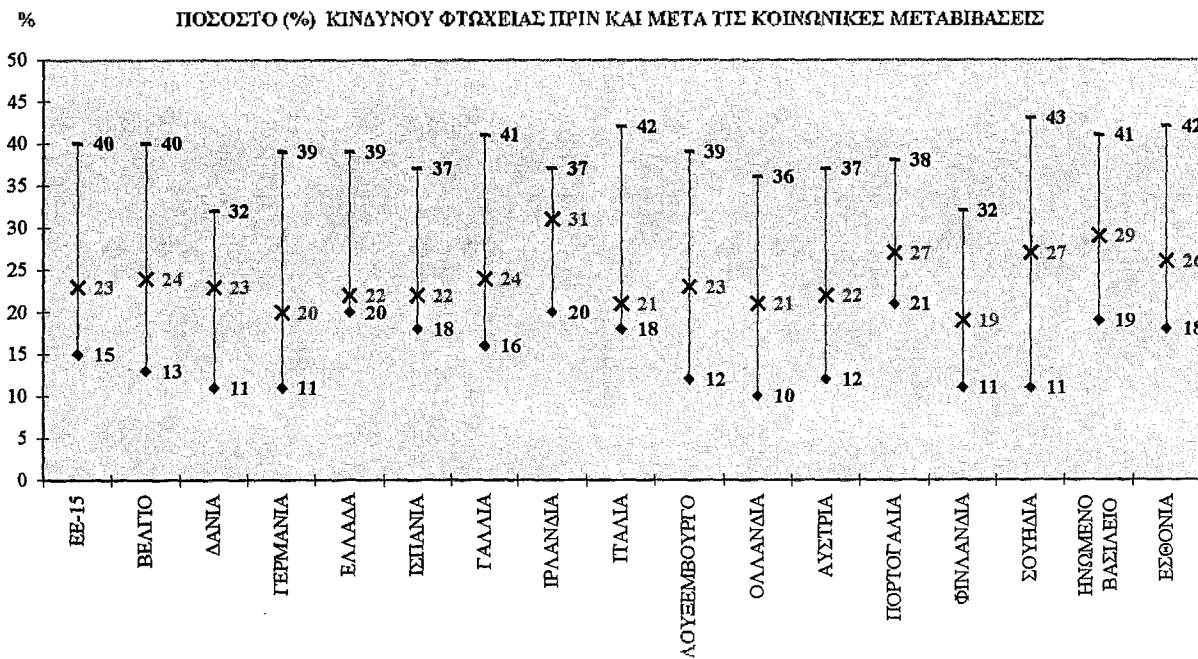
Τρόπος υπολογισμού:

Ο υπολογισμός του δείκτη στόχο έχει την αξιολόγηση της επίδρασης των κοινωνικών μεταβιβάσεων (συντάξεις, επιδόματα κ.λπ.) στη διαμόρφωση του ποσοστού της φτώχειας. Στην ουσία λειτουργεί συμπληρωματικά με το δείκτη 1 (ο οποίος υπολογίζει τη γραμμή φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) προσδίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στις πτυχές της εφαρμογής και του ελέγχου των μέσων της κοινωνικής πολιτικής. Ειδικότερα ο δείκτης αποτιμά το ποσοστό του πληθυσμού με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα χαμηλότερο από το 60% της διαμέσου του εθνικού εισοδήματος, σε τρία στάδια:

1. Όταν το εισόδημα δεν περιλαμβάνει καμία κοινωνική μεταβίβαση
2. Όταν το εισόδημα περιλαμβάνει τις συντάξεις χωρίς τις υπόλοιπες κοινωνικές μεταβιβάσεις και
3. Όταν στο εισόδημα περιλαμβάνονται όλες οι κοινωνικές μεταβιβάσεις.

Με τη χρήση αυτής της μεθόδου είναι εμφανής η επίδραση των κοινωνικών παροχών στη μείωση της φτώχειας.

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

Πηγή: EUROSTAT, ECHP 2000. Ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (οψηλότερη τιμή), μετά τις συντάξεις (μεσαία τιμή), και μετά τις λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις (χαμηλότερη τιμή). Έτος διεξαγωγής της έρευνας το 2000.

Στις νότιες χώρες της Ευρώπης (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) είναι εμφανής η μικρή επίδραση των λοιπών κοινωνικών μεταβιβάσεων στην μείωση του ποσοστού

κινδύνου φτώχειας. Ενδεχομένως η κατάσταση αυτή να ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα της έλλειψης «ελέγχου των μέσων»²¹.

Δείκτης 14: Ανισοκατανομή του Εισοδήματος – Συντελεστής Gini

Ορισμός: Η στατιστικά αναμενόμενη διαφορά του αποτελέσματος της σύγκρισης δυο τυχαίων εισοδημάτων ως ποσοστό του μέσου όρου.

Τρόπος υπολογισμού:

- Εύρεση του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του πληθυσμού
- Ταξινόμηση με αύξουσα σειρά ως προς το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα
- Σχέση των αθροιστικών μεριδίων του πληθυσμού προς το αθροιστικό μερίδιο του διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος που λαμβάνουν.

Σύμφωνα με την παρακάτω σχέση:

$$gini = 100 * \left[\frac{2 * \sum_{i=1}^{\text{Τελευταίο άτομο}} (\text{συντ.σταθμ} * Eq_inc_i * \sum_{j=1}^{\text{άτομο}} \text{συντ.σταθμ}) - \sum_{i=1}^{\text{Τελευταίο άτομο}} (\text{συντ.σταθμ})^2 * Eq_inc_i}{\sum_{i=1}^{\text{Τελευταίο άτομο}} (\text{συντ.σταθμ}) * \sum_{i=1}^{\text{Τελευταίο άτομο}} (\text{συντ.σταθμ}) * Eq_inc_i} - 1 \right]$$

[βλ. Eurostat, NewCronos Domain: ILC - Income and Living Conditions, Collection: ILC_LK - Laeken Indicators].

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης-SILC.

²¹ Βλ. Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας -ΕΣΣΚΟΠ (European System of Integrated Social Protection Statistics - ESSPROS), στο κεφάλαιο 3 «Διανομή του Εισοδήματος».

Δείκτης 14. Ανισοκατανομή εισοδήματος-Συντελεστής Gini

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ-15	31	30	29	29	29	29	28
ΒΕΛΓΙΟ	29	28	27	27	29	30	28
ΔΑΝΙΑ	22	22	20	21	22	21	22
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	29	27	25	25	25	25	25
ΕΛΛΑΔΑ	35	34	35	35	34	33	33
ΙΣΠΑΝΙΑ	34	34	35	34	33	32	33
ΓΑΛΛΙΑ	29	29	29	28	29	28	27
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	33	33	33	34	32	30	29
ΙΤΑΛΙΑ	33	32	31	31	30	29	29
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	29	28	25	26	27	26	27
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	29	29	26	25	26	25	26
ΑΥΣΤΡΙΑ	27	26	25	24	26	24	24
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	37	36	36	37	36	36	37
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ*	22	22	22	22	24	24	24
ΣΟΥΗΔΙΑ**	22	22	22	24	23	24	24
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	32	32	30	32	32	32	31

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

* Για το έτος 1995: τα στοιχεία είναι του 1996

** Για το έτος 1995 & 1996: τα στοιχεία είναι του 1997

Δείκτης 15: Παρατεταμένο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας (εναλλακτικές γραμμές) κατά φύλο

Ομοίως με Δείκτη 3 κατά φύλο.

Δείκτης 16: Μερίδιο Μακροχρόνιας Ανεργίας

Ορισμός: Ποσοστό του συνολικού αριθμού των μακροχρόνια ανέργων (τουλάχιστον 12 μήνες) επί του συνόλου των ανέργων.

Τρόπος υπολογισμού:

$$\text{Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας} = \frac{\sum z_i}{n}$$

Όπου z_i = τουλάχιστον 12 μήνες μακροχρόνια άνεργοι και

n = σύνολο ανέργων

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS)

ΔΕΙΚΤΗΣ 16. ΜΕΡΙΑΙΟ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ-15	49,2	48,6	49,1				41,4
ΒΕΛΓΙΟ	62,4	61,3	60,5	61,7	56,9	54,3	48,6
ΔΑΝΙΑ	28,1	26,5	27,2	26,9	21,6	21,8	19,7
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	48,7	47,8	50,1	52,6	51,7	51,5	50,4
ΕΛΛΑΔΑ	51,2	56,7	55,7	53,6	54,4	54,7	51,7
ΙΣΠΑΝΙΑ	54,7	53	52,4	50,1	45,6	41,9	36,7
ΓΑΛΛΙΑ	40,3	38,4	39,7	41,7	38,9		36,8
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	61,4	59,5	57			37,6	33,1
ΙΤΑΛΙΑ	63,6	65,6	67,9	60	62,2	61,8	62,2
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	23,2	27,6	34,6	31,3	32,3	22,4	28,4
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	46,8	50	49,1	47,9	43,5		
ΑΥΣΤΡΙΑ	27,5	25,6	28,7	29,2	31,2	24,7	26,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	50,9	54,6	53,5	42,2	38,4	41,4	37,2
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	37	35,9	29,8	34,5	29,3	29,1	27,9
ΣΟΥΗΔΙΑ	20,6	30,2	34,2	37,8	29,5	30,7	20,9
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	43,5	39,8	38,7	32,7	28,3	26,9	25,4

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

Δείκτης 17: Ποσοστό Ιδιαίτερα Μακροχρόνιας Ανεργίας

Ορισμός: Ποσοστό του συνολικού αριθμού των μακροχρόνια ανέργων (τουλάχιστον 24 μήνες) επί του συνόλου του εργατικού δυναμικού ηλικίας 15-64 ετών.

Τρόπος υπολογισμού:

$$\text{Ποσοστό ιδιαίτερα μακροχρόνιας ανεργίας} = \frac{\sum z_i}{n}$$

Όπου z_i = τουλάχιστον 24 μήνες μακροχρόνια άνεργοι και

n = εργατικό δυναμικό⁸²

⁸² Σύμφωνα με τον ορισμό του δείκτη στην έκδοση της Eurostat, NewCronos Domain: ILC - Income and Living Conditions, Collection: ILC_LK - Laeken Indicators, το εργατικό δυναμικό υπολογίζεται για την ηλικιακή ομάδα 15 ετών και άνω, ενώ οι ιδιαίτερα μακροχρόνια άνεργοι αφορούν στα άτομα ηλικίας 15-74 ετών. Επισημαίνεται ότι οι ηλικιακές κατατάξεις δεν είναι δεσμευτικές με δεδομένο ότι υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των Κρατών, σε σχέση με την ηλικία του εν δυνάμει εργατικού πληθυσμιακού εργασιών ΠΜΣ του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS)

Δείκτης 18: Άτομα με Χαμηλό Εκπαιδευτικό Επίπεδο

Ορισμός: Αναλογία των ατόμων ηλικίας 25-64 ετών των οποίων το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης είναι σύμφωνα με τη διεθνή κωδικοποίηση ISCED 0, 1, ή 2 (pre-primary, primary and lower secondary level of education) στο σύνολο των ατόμων της ίδιας ηλικιακής ομάδας.

Τρόπος υπολογισμού:

Όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί ο δείκτης υπολογίζεται για το σύνολο των ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, αλλά επιπλέον και για τις επιμέρους δεκαετείς ομάδες ηλικιών (25-34, 35-44, 45-54 & 55-64). Η διαχρονική παρακολούθηση του δείκτη συμβάλλει στην αξιολόγηση της πρόσβασης στην εκπαίδευση, στην αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής πολιτικής που εφαρμόζεται και στην άμεση αξιοποίηση των δεδομένων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού⁵⁹.

$$\text{Ποσοστό ατόμων με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο} = \frac{\sum z_i}{n}$$

Όπου z_i = άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (ISCED = 0, 1 ή 2) ηλικίας 25-64 ετών και

n = σύνολο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (LFS)

δυναμικού. Ωστόσο για την εξασφάλιση της συγκρισιμότητας των στοιχείων μεταξύ των 25 Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τέθηκαν τα προαναφερόμενα ηλικιακά όρια. Οι εθνικές ιδιαιτερότητες καλύπτονται από μια σειρά άλλων δεικτών που παρακολουθούνται μέσω των Εθνικών Σχεδίων Δράσης για την Απασχόληση (ΕΣΔΑ).

⁵⁹ Βλ. Eurostat, NewCronos Domain: ILC - Income and Living Conditions, Collection: ILC_LK - Laeken Indicators.

Δείκτης 18: Άτομα με Χαμηλό Εκπαιδευτικό Επίπεδο

2001				
	25-34 ετών	35-44 ετών	45-54 ετών	55-64 ετών
ΕΕ-15	26,1	31,4	40,2	51,6
ΒΕΛΓΙΟ	24,9	37,6	46,3	60,3
ΔΑΝΙΑ	13,7	19,6	19,6	28,1
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	14,8	14,6	17,1	24,3
ΕΛΛΑΔΑ	27,3	39,6	56,8	72,3
ΙΣΠΑΝΙΑ	42,8	55	71,4	82,7
ΓΑΛΛΙΑ	22,3	33,4	42,4	54,9
ΓΡΑΛΙΑ	42,6	50,7	61,5	78,2
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	34	37,4	45,4	52,1
ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	23,1	29	37,8	47,8
ΑΥΣΤΡΙΑ	14,6	18,2	26,5	36,1
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	67,6	80,4	86,3	91,2
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	13,2	16	30,8	49,3
ΣΟΥΗΔΙΑ	9,3	13,8	21,8	35,1

Πηγή: Eurostat, NewCronos Database.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΕΣΥΕ = Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

ΥΠΙΑ = Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΟΠ = Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών

ΕΣΣΚΟΠ = Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας

ESSPROS = European System of Integrated Social Protection Statistics

ECHP = European Community Household Panel

SILC = Standard Income of Living Conditions

ΕΣΔΕν = Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση

ISCED = Πρότυπη Διεθνής Ταξινόμηση για την Εκπαίδευση

ISCO = Πρότυπη Διεθνής Ταξινόμηση Επαγγελμάτων

NUTS = Ονοματολογία των γεωγραφικών στατιστικών μονάδων

ΟΑΕΔ = Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού

ΠΜΣ = Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΙΚΑ = Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ⁵⁴

Πάνελ = Μία επαναλαμβανόμενη και συνεχής έρευνα με την οποία σε διαφορετικές χρονικές στιγμές (σε κύματα), στο αρχικό δείγμα νοικοκυριών συλλέγονται πληροφορίες από τα ίδια τα άτομα και από τα ίδια τα νοικοκυριά ανεξάρτητα από το που έχουν μετακινηθεί.

Περίοδος Αναφοράς = Τα χρονικά διαστήματα στα οποία αναφέρονται τα διάφορα στοιχεία που συλλέγονται κατά την έρευνα.

Κενή Θέση Εργασίας = Μια νεοδημιουργηθείσα θέση, μια ήδη κενή θέση ή μια θέση που πρόκειται να εκκενωθεί σύντομα, για την οποία ο εργοδότης έχει κάνει πρόσφατα δραστηκά βήματα για να βρεθεί κατάλληλος υποψήφιος εκτός της επιχείρησης και η οποία είναι διαθέσιμη είτε άμεσα είτε θα είναι στο κοντινό μέλλον. Δε θεωρούνται κενές θέσεις εργασίας οι θέσεις που θα καλυφθούν:

- Από μαθητευόμενους χωρίς αμοιβή
- Από εργολάβους (οι οποίοι δεν βρίσκονται σε κατάσταση αμοιβών εργασίας μισθών και ημερομισθίων)
- Από προσωπικό που επαναπροσλαμβάνεται ή επιστρέφει από άδεια με αποδοχές ή χωρίς αποδοχές
- Από εσωτερικές μετακινήσεις

⁵⁴ Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

- Eurostat, European Commission, "European social statistics - Labour force survey results 2000 Data 2000", Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, ISBN 92-828-9971-3, 2001.
- Gazon, E., Αξιοποίηση των δεδομένων της Διοικητικής Γληροφόρησης του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΙΚΑ) για τις ανάγκες της πολιτικής απασχόλησης του Υπουργείου Εργασίας, Μελέτη, Αθήνα, 2003.
- Pantazidis N., "Evaluation and Redesign of the Greek Current Labour Force Survey", Statistical Office of the European Communities, Athens, 1991.
- Richardson, C., Διαδικασίες Αξιοποίησης των Δεδομένων του Μηχανογραφικού Συστήματος του ΟΑΕΔ. Α. Δείκτες Ενεργητικής Πολιτικής, Β. Σύστημα Καταχώρησης Κενών Θέσεων, Γ. Σύστημα Προσλήψεων - Απολύσεων - Αποχωρήσεων, Αθήνα, 2002.
- Δρακάτος, Γ., Κ., Ελληνικές Οικονομικές Στατιστικές, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1982.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, "Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού - Κατοικιών της 5^{ης} Απριλίου 1981 (Στοιχεία από επεξεργασία δείγματος 10% του συνόλου των απογραφικών δελτίων), Τόμος V Τεύχος 6 Ηπειρος - Στοιχεία κατά δήμους και κοινότητες - Δημογραφικά, κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού, εγκατασταθέντες από εσωτερικό και εξωτερικό, κατοικίες και συνθήκες στεγάσεως των νοικοκυριών", Αθήνα, 1990.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, "Επανασχεδιασμός του Δείγματος της Έρευνας Απασχόλησης για την περίοδο των ετών 1998 και μετά", Δ/νσεις: 1) Απογραφών, 2) Μεθοδολογίας και Προγράμματος.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, "Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών Household Expenditure survey 1993/1994", Αθήνα, 1999, ISSN 1012-2397.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, "Ετήσια Έρευνα Δραστηριότητας των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφαλίσεως 1989", Αθήνα, 1992.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, "Στατιστική Κοινωνικής Πρόνοιας και Υγιεινής, Social Welfare and Health and Statistics 1995", Αθήνα, 1999.

- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, “Στατιστική της Εκπαιδύσεως, 1994/95 και 1997/98”, Αθήνα, 2002, ISSN 0265-3622.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, “Στατιστική της Φυσικής Κινήσεως του Πληθυσμού της Ελλάδος έτους 1989”, Αθήνα, 1995, ISSN 0077-6114.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, «Κοινωνική Προστασία στην Ελλάδα, Δαπάνες και Έσοδα, Έτη 1990-1998», Αθήνα, 2000, ISBN 960-86704-0-3.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, “Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών – Απολογισμός πέντε ετών ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση”, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, COM(2002) 416 τελικό.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, “Οι αριθμοί – κλειδιά της εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση”, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 1997, ISBN 92-828-2279-6.
- Καραντίνος, Δ., “Εργατικό Δυναμικό, Απασχολούμενοι και Άνεργοι: Μια Διερεύνηση στα Στατιστικά Στοιχεία”, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τεύχος 66, 1987.
- Καραντίνος, Δ., “Ροές στην Αγορά Εργασίας”, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, Τεύχος 106 Γ, 2001.
- Όμιλος Μελετών και Αναπτυξιακού Σχεδιασμού (ΟΜΑΣ ΕΠΕ), Επισκόπηση των Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1994-2001, Δεκέμβριος 2001.
- Σακέλλης Γ., Πληθυσμός και Εργατικό Δυναμικό στην Ελλάδα – Μορφολογία και Διαχρονικές Εξελίξεις, εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα, 1993.
- Στατιστικό Δελτίο, “Δελτίο Εργατικών Ατυχημάτων ΙΚΑ, έτους 2001”.
- Στατιστικό Δελτίο, “Μηνιαία Στοιχεία Απασχόλησης ΙΚΑ, Ιανουάριος 2003”
- Ταπεινός, Φ., Δημογραφία, Μετάφραση Γ. Καύκιας – Β. Κοτζαμάνης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων (ΕΔΚΑ), Βόλος, 2002.
- Τζωρτζόπουλος Π. Θ., Ελληνικές Στατιστικές Απασχολήσεως, Ανεργίας και Αμοιβής της Εργασίας, 1950-80, Τόμος 1: Στατιστικές ΣΕΒ, ΙΚΑ και Εθνικών Απογραφών, Θέματα Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Στατιστικής, Αθήνα, 1983.

Τσαούσης Δ. Γ., Κοινωνική Δημογραφία, Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1986.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Eurostat, NewCronos (<http://europa.eu.int/newcronos>)

National Statistical Service of Greece, "Population and Housing Census 2001", Athens February 2003 (www.european-census.com)

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (www.statistics.gr)

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (www.ekke.gr)

Οργανισμός Απασχόλησεως Εργατικού Δυναμικού (www.oaed.gr)

